

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI**

**KURUM BAKIMI DENEYİMİ OLAN BİREYLERİN SOSYAL
BECERİLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME
(SAKARYA ÖRNEĞİ)**

Osman CEYHAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Doç. Dr. Hasan Hüseyin TAYLAN

ARALIK – 2022

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**KURUM BAKIMI DENEYİMİ OLAN BİREYLERİN SOSYAL
BECERİLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME
(SAKARYA ÖRNEĞİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Osman CEYHAN

Enstitü Anabilim Dalı: Sosyal Hizmet

**“Bu tez 23/12/2022 tarihinde yüz yüze olarak savunulmuş olup aşağıdaki isimleri bulunan
jüri üyeleri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.”**

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ
Prof. Dr. Yusuf GENÇ	Başarılı
Prof. Dr. İsmail BARIŞ	Başarılı
Doç. Dr. Hasan Hüseyin TAYLAN	Başarılı

ETİK BEYAN METNİ

Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve Etik Kurul Onayı gerektiği takdirde onay belgesini aldığımı beyan ederim.

Etik kurul onay belgesine ihtiyaç var mıdır?

Evet ☒

Hayır ☐

(Etik Kurul izni gerektiren araştırmalar aşağıdaki gibidir:

- Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen her türlü araştırmalar,
- İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması,
- İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar,
- Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar,
- Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar.)

Osman CEYHAN

23/12/2022

ÖNSÖZ

Gerçekleştirilen bu çalışmanın başından sonuna bilgi ve tecrübeleriyle bana yön veren ve çalışmanın bilimsel temeller ışığında şekillenmesini sağlayan değerli danışmanım Doç. Dr. Hasan Hüseyin TAYLAN'a teşekkür eder ve saygılarımı sunarım.

Hem meslek hayatım hem de yüksek lisans eğitimim süresince desteğini esirgemeyen kıymetli ağabeyim ve meslektaşım Mehmet AYKUL'a, yaşamımda bana büyük destek olan kıymetli Tuba SEZER'e, çalışma hayatımda bana vakitlerini ayıran ve desteklerini esirgemeyen Sakarya Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü ile Sakarya Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğünde görev yapan mesai arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunarım.

Yaşamımın her noktasında bana büyük destek veren, her anımda yanımda olan ve yaşamımı güzelleştiren ve kolaylaştıran sevgili eşim Selvi CEYHAN'a, bugüne gelmemde büyük emekleri bulunan anneme, babama ve diğer aile üyelerime teşekkür ederim. Son olarak aramıza katıldığı günden bu yana yaşamıma renk ve anlam katan oğlum Mete CEYHAN'a, çalışmam boyunca ona yeteri kadar vakit ayıramadığım için özürlerimi sunar, yaşamı boyunca mutlu, sağlıklı ve başarılı olmasını temenni ederim.

Osman CEYHAN

23/12/2022

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iii
TABLO LİSTESİ	iv
GRAFİK LİSTESİ	vi
ÖZET	vii
ABSTRACT	viii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM: KAVRAMSAL ÇERÇEVE	7
1.1. Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuk Kavramı	7
1.2. Türkiye Cumhuriyeti Hukuk Sisteminde Çocukların Korunmasına Dair Yasal Dayanaklar.....	9
1.2.1. Sosyal Hizmetler Kanunu	11
1.2.2. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu	13
1.3. Çocuğun Koruma Altına Alınması: Korunma ve Bakım Tedbiri Kararları	15
1.4. Korunma Kararı/Bakım Tedbiri Alınan Çocuk Adına Uygulanan Hizmet Modelleri	17
1.4.1. Kurum Bakımı Hizmet Modelleri	18
1.4.1.1. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurdu Hizmet Modelleri	19
1.4.1.2. Çocuk Koruma İlk Müdahale ve Değerlendirme Birimleri.....	20
1.4.1.3.Çocuk Evleri Sitesi Modeli	21
1.4.1.4. Çocuk Evleri Modeli	22
1.4.1.5. Çocuk Destek Merkezleri Modeli.....	25
1.4.2. Aile Yanında Bakım Hizmetleri	28
1.4.2.1. Koruyucu Aile Hizmet Modeli	29
1.4.2.2. Evlat Edinme Hizmet Modeli	31
1.4.2.3. Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmet Modeli.....	33
1.5. Sosyal Beceri Kavramı	34
1.6. Sosyal Becerilerin Sınıflandırılması	37
İKİNCİ BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ	40
2.1. Araştırmanın Modeli	40
2.2. Araştırmanın Hipotezleri	41

2.3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi.....	41
2.4. Verilerin Toplanması.....	42
2.5. Ölçme Araçları ve Verilerin Çözümü.....	43
2.5.1. A Sosyal Beceri Ölçeğinin Güvenirliğine İlişkin Bulgular	44
2.6. Sınırlılıklar ve Sayıtlar	44
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: BULGULAR VE YORUM.....	46
3.1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular	46
3.2. Katılımcıların Kurum Bakımı Deneyimlerine ve Ailelerine İlişkin Bulgular	48
3.3. Sosyal Beceri Puanlarının Normal Dağılımına Dair Bulgular	52
3.4. Sosyal Beceri Puanlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması.....	53
3.5. Ölçek Maddelerinin Kurum Bakımı Sürelerine Göre Karşılaştırılması	60
3.6. Ölçek Maddelerinin Kurum Bakımı Türlerine Göre Karşılaştırılması.....	67
3.7. Ölçek Maddelerinin Aile/Akraba İlişkilerine Göre Karşılaştırılması	77
SONUÇ	84
KAYNAKÇA.....	93
EK	99
ÖZGEÇMİŞ	103

KISALTMALAR

ASHB	: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
BSRM	: Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi
ÇEK	: Çocuk Esirgeme Kurumu
ÇHGM	: Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü
KBRM	: Koruma Bakım Rehabilitasyon Merkezi
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TMK	: Türk Medeni Kanunu

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarına İlişkin Güvenirlik Analizi.....	44
Tablo 2: Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular.....	46
Tablo 3: Kurum ve Aileye Yönelik Sorulara İlişkin Bulgular.....	48
Tablo 4: Kurum ve Aileye Yönelik Sorulara İlişkin Bulgular 2.....	50
Tablo 5: Kurum ve Aileye Yönelik Sorulara İlişkin Bulgular 3.....	51
Tablo 6: Sosyal Beceri Puanının Normal Dağılıma Uygunluğunun İncelenmesi.....	52
Tablo 7: Sosyal Beceri Puanlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular.....	54
Tablo 8: Sosyal Beceri Puanlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular 2.....	56
Tablo 9: Sosyal Beceri Puanlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular 3.....	59
Tablo 10: A Sosyal Beceri Ölçek Maddelerinin Kurum Bakımında Kalma Süresine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular.....	62
Tablo 11: A Sosyal Beceri Ölçek Maddelerinin Kurum Bakımında Kalma Süresine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular 2.....	63
Tablo 12: A Sosyal Beceri Ölçek Maddelerinin Kurum Bakımında Kalma Süresine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular 3.....	64
Tablo 13: A Sosyal Beceri Ölçek Maddelerinin Kurum Bakımında Kalma Süresine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular 4	66
Tablo 14: A Sosyal Beceri Ölçek Maddelerinin Kurum Bakımında Yararlanılan Hizmet Türüne Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular.....	67
Tablo 15: A Sosyal Beceri Ölçek Maddelerinin Kurum Bakımında Yararlanılan Hizmet Türüne Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular 2.....	68
Tablo 16: A Sosyal Beceri Ölçek Maddelerinin Kurum Bakımında Yararlanılan Hizmet Türüne Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular 3.....	70
Tablo 17: A Sosyal Beceri Ölçek Maddelerinin Kurum Bakımında Yararlanılan Hizmet Türüne Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular 4	71
Tablo 18: A Sosyal Beceri Ölçek Maddelerinin Kurum Bakımında Yararlanılan Hizmet Türüne Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular 5	73
Tablo 19: A Sosyal Beceri Ölçek Maddelerinin Kurum Bakımında Yararlanılan Hizmet	

Türüne Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular 6.....	75
Tablo 20: A Sosyal Beceri Ölçek Maddeleri ile Aile/Akraba Ziyaret Sıklığı Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular	77
Tablo 21: A Sosyal Beceri Ölçek Maddeleri ile Aile/Akraba Ziyaret Sıklığı Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular 2.....	78
Tablo 22: A Sosyal Beceri Ölçek Maddeleri ile Aile/Akraba Ziyaret Sıklığı Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular 3.....	79
Tablo 23: A Sosyal Beceri Ölçek Maddeleri ile Aile/Akraba Ziyaret Sıklığı Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular 4.....	80
Tablo 24: A Sosyal Beceri Ölçek Maddeleri ile Aile/Akraba Ziyaret Sıklığı Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular 5.....	81
Tablo 25: A Sosyal Beceri Ölçek Maddeleri ile Aile/Akraba Ziyaret Sıklığı Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular 6.....	82

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1: Sosyal Beceri Puanlarına İlişkin Histogram Grafiği.....	53
--	----

ÖZET	
Başlık: Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin Sosyal Becerileri Üzerine Bir İnceleme (Sakarya Örneği)	
Yazar: Osman CEYHAN	
Danışman: Doç. Dr. Hasan Hüseyin TAYLAN	
Kabul Tarihi: 23/12/2022	Sayfa Sayısı: viii (ön kısım) + 98 (ana kısım) + 4 (ek)
Korunmaya ihtiyacı olan çocuklar için ülkemizde geçmişten günümüze sosyal politikalar üretilmekte ve söz konusu bu politikalar kapsamında sosyal hizmet müdahaleleri gerçekleştirilmektedir. Ailesi yanında birtakım nedenler gerekçesiyle bakım ve gözetiminin yapılması mümkün olmayan çocuklar için ise ülkemizde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından Çocuk Koruma Kanunu kapsamında bakım tedbiri kararı alınarak koruma kararı çıkartılmakta; bu çocuklar mümkünse koruyucu aile modeli gibi aile temelli hizmet modellerinden, mümkün değil ise kurum bakımı hizmetlerinden faydalandırılmaktadırlar. Kurum bakımı modelleri, benzer yaş ve özelliklerdeki korunmaya ihtiyacı olan çocukların belirli niteliklere sahip personel eşliğinde yaşamını idame ettirebilmesi ve gelecek yaşantılarına kendilerini hazırlayabilmesi hizmetini içermektedir. Ancak bir çocuğun aile ortamından uzak şekilde yetişmesine sebebiyet veren kurum bakımı modelleri, bünyesinde yetişen bireyler için bir takım olumsuzlukları da beraberinde getirmektedir. Gerçekleştirilen bu çalışmada ise çocukluk dönemlerini kurum bakımı hizmeti içerisinde geçirmiş ve kurum bakımı sonrası hayata atılmış olan bireylerin sosyal becerileri Sakarya İli örneği üzerinden incelenmiştir. Nicel araştırma modelinin kullanıldığı bu çalışmada, kurum bakımı deneyimi olan bireyler için demografik bilgiler ile kurum bakımı deneyimlerini detaylandıran anket formu ile sosyal beceri ölçeği uygulanmıştır. Elde edilen veriler istatistik programı aracılığıyla çözümlenmiş; var olan bulgulara göre yorumlamalar yapılmıştır. Araştırma sonucunda: Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin çoğunlukla lise düzeyinde (%48,44) eğitime sahip, bekar (%58,59), çalışan (%89,84) ve memur (%76,92) olduğu ve bu bireylerin çoğunlukla parçalanmış ailelerden (%87,5) geldiği bulunmuştur. Ayrıca yetiştirme yurdu veya çocuk yuvası gibi eski kurum bakımı hizmet modelinden yararlanan bireylerin sosyal becerilerinin daha düşük seviyede olduğu, eğitim seviyesi, aylık kazanç, aile ve akraba ziyaret sıklığı arttıkça sosyal becerilerde de artışın var olduğu bulunmuştur.	
Anahtar Kelimeler: Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuk, Kurum Bakımı, Sosyal Beceri	

ABSTRACT	
Title of Thesis: A Study on Social Skills of Individuals with Institutional Care Experience (Example of Sakarya)	
Author of Thesis: Osman CEYHAN	
Supervisor: Assoc. Prof. Hasan Hüseyin TAYLAN	
Accepted Date: 23/12/2022	Number of Pages: viii (pre text) + 98 (main body) + 4 (add)
Social policies have been produced from past to present in our country for children in need of protection, and social service interventions are carried out within the scope of these policies. For children who cannot be cared for and supervised by their families due to some reasons, in our country, the Ministry of Family and Social Services takes a care measure decision within the scope of the Child Protection Law, and a protection order is issued; these children are benefited from family-based service models such as the foster family model, if possible, and institutional care services if not possible. Institutional care models include the service of helping children of similar age and characteristics in need of protection to survive in the presence of personnel with certain qualifications and to prepare themselves for their future lives. However, institutional care models, which cause a child to grow up far from the family environment, also bring some negativities for the individuals who grow up in it. In this study, the social skills of individuals who spent their childhood in institutional care and were put into life after institutional care were examined through the example of Sakarya. Quantitative technique was used in the research. For individuals with institutional care experience, a questionnaire detailing demographic information and institutional care experiences and a social skill scale were applied. The data obtained were analyzed through the statistical program; Interpretations were made according to the existing findings. As a result of the research: The individuals with institutional care experience are mostly high school (48.44%), single (58.59%), working (89.84%) and civil servants (76.92%), and these individuals are mostly from broken families. (87.5%) was found. In addition, it was found that the social skills of the individuals who benefited from the old institution care service model such as orphanage or kindergarten were at a lower level, and there was an increase in social skills as the education level, monthly income, and frequency of family and relatives visits increased.	
Keywords: Child in Need of Protection, Institutional Care, Social Skill	

GİRİŞ

Araştırmanın Konusu

İnsanoğlunun doğumundan itibaren birey olabilmek adına her noktada büyük öneme haiz olan aile, bireyin sosyal olarak var oluşunda da önemli bir yere sahiptir. Aile, ilk dokunsal, duyuşsal ve görsel temaslarla oluşan iletişimden, ilk kelimelerin bir araya getirilerek oluşturulan pek çok cümle ile kurulan diyalogların oluşturduğu iletişime kadar bireyin sosyal anlamda iletişimi ilk kez ve pek çok yönüyle deneyimleyip temellendirdiği kurumdur. Aynı zamanda güven, sevgi, mutluluk, hüçün gibi pek çok duygunun yanında saygı, hoşgörü, empati, merhamet gibi birçok becerinin de öğrenildiği ortamdır. Aile, her çocuğun ruhsal, fiziksel, ahlaki ve sosyal gelişimi noktasında büyük öneme sahiptir ve bu anlamda birey olarak kişinin varoluşsal sürecinin temel basamaklarının oluşturduğu kıymetli bir sosyal oluşuma ve alana işaret etmektedir.

Kişinin doğumuyla veya zaman içerisinde aileyi bir şekilde kaybetmesi ya da aileyle olan ilişkilerinin bir sebeple kişinin iyilik halini riske ediyor oluşu ile bunca kıymetli deneyime ve edinime ulaştığı aile olgusundan yoksun olarak yaşamak durumunda kalması; şüphe yok ki o kişinin hem duygusal hem bilişsel hem de sosyal gelişiminde birtakım problemleri beraberinde getirmekte ve sosyal olarak bir birey olabilme halinin doğal gidişatından sapmasına neden olabilmektedir.

Ebeveynlerden birinin veya her ikisinin vefat etmesi, ailede yaşanan boşanma vd. durumlar sonucu ailenin parçalanması, ebeveynlerin çocuğun bakım, gözetim ve yetiştirilmesine dair yükümlülüklerini yerine getirmemesi veya getirememesi sonucu ortaya çıkan ihmal veya çocuğun istismara maruz kalması gibi durumlar sonucu korunmaya ihtiyacı olan çocuk ortaya çıkmaktadır. Geçmiş dönemlerde 2828 sayılı Kanun ve ilgili yönetmelikler dikkate alındığında çocukların korunmaya ihtiyacı olma durumu daha çok ebeveynlerden biri veya her ikisinin vefat etmesi, ebeveynlerin çocuklara karşı olan yükümlülüklerini yerine getirmemesi ya da getirememesi şeklinde ifade edilirken bugün daha güncel olan 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ve ilgili yönetmeliklerde korunmaya ihtiyacı olan çocuk, daha çok ihmal, fiziksel, duygusal ve cinsel istismar ya da suça sürüklenme durumları ile tanımlanmaktadır.

Korunmaya ihtiyacı olan çocuklar, tüm dünyada olduğu gibi ülkemiz içinde de büyük bir dezavantajlı grubu oluşturmaktadır. Doğal olarak ülkemiz sosyal politikaları ve sosyal hizmet uygulamaları içerisinde korunmaya ihtiyacı olan çocuklar önemli bir yere sahiptir ve dezavantajlı bu kesim için uygulanmakta olan birçok hizmet modeli mevcuttur. Bir çocuğun korunmaya ihtiyacı olma durumuna dair yapılan sosyal incelemeler sonrası belirlenecek sosyal hizmet modellerinde öncelik, çocuğun aile ya da akraba çevresi içerisinde desteklenmesine yöneliktir. Bu noktada temel amaç, çocuğun var olduğu sosyal çevre içerisinde desteklenerek yetiştirilmesinin sağlanması ve bu çevreden koparılmamasına özen gösterilmesi şeklindedir. Ancak çocuğun bu çevre içerisinde desteklenmesinin mümkün olmadığı durumlarda çocuğun korunma altına alınarak yine aile temelli hizmet modellerinden olan koruyucu aile ya da evlat edinme hizmet modelinden yararlanmasına dair mesleki çalışma yapılır. Yine bu uygulama aşamasında da kurum bakımı hizmet modellerinin son çare olarak görülmesi ilkesinden hareketle çocuğun bir aile yanında yetiştirilmesi amaçlanmaktadır. Çocuğun tüm bu hizmet modellerinden yararlandırılamama durumunda ise korunmaya ihtiyacı olan çocuğun kurum bakımı hizmet modellerinden yararlandırılması gerekli hale gelir.

Her ne kadar bir önceki paragrafta da belirtildiği üzere korunmaya ihtiyacı olan çocuklar için aile temelli hizmet modelleri hem mevzuatta hem de uygulama alanında önceliği oluşturmaya karşın Türkiye genelinde 2021 yılsonu için Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından açıklanan verilere göre 13.302 çocuk kurum bakımı hizmet modellerinden yararlandırılmaktadır.

Kurum bakımı hizmet modellerinden yararlandırılan bu çocuklar, korunmaya ihtiyaçlarının ortadan kalkması, reşit olması ve/veya eğitimlerinin tamamlanması sonrası kendi yaşamlarını kurmakta, toplum içerisinde var olmaya ve yaşamlarını idame ettirmeye çalışmaktadırlar. Doğal olarak toplum içerisine karışan bu bireyler, kurum bakımı hizmeti sonrası var olan sosyal becerileri ile de sosyal hayat içerisinde varlıklarını sürdürmeye çalışmaktadırlar.

Gerçekleştirilen bu araştırmanın konusunu kurum bakımı deneyimi olan bireylerin sosyal becerileri oluşturmaktadır. Detaylandırılacak olursak Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından geçmişte sunulmuş veya bugün var olan kurum bakımı hizmet modellerinden yararlanmış kişilerin sosyal becerilerinin hangi seviyede olduğu ve bu becerilerin kurum

bakımı deneyimini çeşitlendiren veya detaylandıran olgu ve demografik değişkenler arasındaki ilişkinin nasıl olduğu hususları oluşturmaktadır.

Çalışmanın giriş bölümünü oluşturan bu kısımda, araştırmanın problemi, amacı, önemi ve yöntemi kısaca tanıtılmıştır. Çalışmanın giriş sonrası birinci bölümünü kavramsal çerçeve oluşturmaktadır. Bu bölümde korunmaya ihtiyacı olan çocuk kavramı, Türk hukuk sisteminde çocuk kavramı ve çocukları korunması, korunmaya ihtiyacı olan çocuklar için uygulanan sosyal hizmet modelleri, sosyal beceri ve yeterlilik gibi konular ele alınmıştır.

Metodolojinin yer aldığı ikinci bölümde ise araştırmada kullanılan model ve teknikler, araştırmanın veri toplama süreci, sınırlılıklar ve sayıltılar aktarılmıştır. Araştırmanın üçüncü bölümünde ise elde olan verilere dair yapılan analiz sonucu elde edilen bulgular aktarılmış ve bu bulgulara yorum yapılmıştır. Araştırmanın son bölümü olan sonuç kısmında ise bulgular özetlenerek tartışılmış ve sonuçlar üzerinden öneriler sunulmuştur.

Araştırmanın Amacı

Sosyal hizmet disiplini ve mesleğinin önemli bir dezavantajlı grup kitlesini oluşturan korunmaya ihtiyacı olan çocuklar için uzun süredir uygulanmakta olan kurum bakımı hizmet modellerinin çıktıları birçok araştırmaya konu olmuştur. Tuba YÜCEER tarafından 2012 yılında ve Hacı Adil ERGİL tarafından 2018 yılında gerçekleştirilen tez çalışmaları bu araştırmalara örnek olarak gösterilebilir.

Gerçekleştirilen bu araştırmada temel amaç, geçmiş yaşantısında korunmaya ihtiyacı olduğu tespit edilerek kurum bakımına alınan bireylerin sosyal becerilerinin ölçülmesi ve bazı demografik özellikleri ve kurum bakımı deneyimleri ile sosyal becerileri arasındaki ilişkinin araştırılması üzerinedir. Buna göre farklı kurum bakımı modellerinin bireyleri sosyal becerileri üzerindeki oluşturduğu farklılıklar, kurum bakımı deneyimlerindeki farklılıkların sonuçlar üzerindeki ilişkisi gibi değişken ilişkilerinin ele alınacağı araştırma, geçmişten günümüze iyileştirilen ve hala geliştirilmekte olan kurum bakımı modellerinin çıktılarını ortaya koymayı ve bu noktada bazı öneriler sunmayı amaçlamaktadır.

Yukarıda aktarılan amaçlar perspektifinde araştırmanın problem cümleleri aşağıdaki gibi kurulmuştur:

- Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin yaşı, cinsiyeti, öğrenim durumları, meslekleri ve gelir durumları gibi demografik özellikleri ile sosyal becerileri arasında ilişki var mıdır?
- Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin, bu deneyimlerinin değişkenleri (kurum bakımında kaldıkları süre, ziyaret edilme durumları ve sıklıkları) ile sosyal becerileri arasında ilişki var mıdır?
- Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin, en çok yararlanmış oldukları kurum bakımı hizmet modeli ile sosyal becerileri arasında ilişki var mıdır?

Araştırmanın Önemi

Korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik uzun süredir uygulanmakta olan kurum bakımı hizmet modelleri, vermiş olduğu hizmetin kalitesi ve çıktıları noktasında birçok araştırmaya ve tartışmaya konu olmuştur. Özellikle aile ortamından farklı bir ortam olan bir kuruluş içerisinde çocuğun yetiştirilmesinin çocuklarda bıraktığı olumsuz etkiler noktasında kaleme alınan pek çok akademik çalışmaya rastlamak mümkündür.

Korunmaya ihtiyacı olan çocukların korunma altına alınması ile dezavantajlı bu grubun fiziksel, zihinsel, ruhsal ve sosyal gelişimleri kurum bakımı modelleri içerisinde gerçekleşmektedir. Doğal olarak kurum bakımı modelleri içerisinde sunulan hizmetler çocukların tüm bu gelişim yönlerine doğrudan etki etmektedir. Buna göre kurum bakımı sürecinin tamamlanması ile bu bireylerin sosyal gelişim süreçleri sonrası elde olan sosyal becerileri ise onların toplumsal hayatta yaşamlarını devam ettirebilmek adına önem arz eden becerilerini oluşturmaktadır. Gerçekleştirilen bu araştırmada da kurum bakımı hizmet modellerinden yararlandırılan bu dezavantajlı grubun sosyal becerilerine dair çıktıların aydınlatılması ve literatüre bu noktada katkı sağlanması önem arz etmektedir.

Kurum bakımı hizmet modellerinin geçmişten günümüze olumsuz çıktılarının iyileştirilmesine dair Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından bir takım iyileştirme çalışmaları mevcuttur. Bu noktada özellikle yetiştirme yurdu modellerinde ranza ve koğuş tipi odaların, toplu yemeklerin yenildiği yemekhanelerin bulunması, çocuklar için özel alanların varlığının önemi hususunu göz ardı etmekteydi. Bunun yanı sıra çocuklarla ilgili çok az eğitilmiş ve ilgili personelin bulunması bu modelin önemli dezavantajlarındandı.

Günümüz kurum bakımı hizmetlerinden olan çocuk evi, çocuk evleri sitesi modelleri, çocuklara aile ve ev ortamına daha yakın koşullar sunmaktadır. Ayrıca bu kurum bakımı modellerinde çocuklara hizmet sağlayan personelin niceliği ve niteliği arttırılmıştır. İşte bu farklı kurum bakımı hizmet modelleri arasındaki farklılıkların çıktılarından olan hizmetten yaralanmış bireylerin sosyal becerilerini araştırmak ve bu hizmet modellerine dair yapılan geliştirme çalışmalarının sonuçlarına dair değerlendirmelerde bulunmak araştırmanın bir diğer kıymetli yönünü oluşturmaktadır.

Aktarılanlara ek olarak araştırma boyunca kurum bakımı deneyimi olan bireylerin sosyal becerilerine dair, kitlenin kurum bakımı deneyimini detaylandıran aile/akraba ilişkilerinin niteliği, kurum bakımı süreleri ile eğitim, çalışma durumu gibi değişkenlerin bu beceriler üzerindeki etkisinin aydınlatılmasının da hem kurum bakımı hizmet modellerinde görev yapan sosyal çalışma görevlilerinin hem de Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nda korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik üretilen sosyal politikalarda aktif rol alan çalışanların çalışmalarına ufak bir katkı ve perspektif katmasının önemli olacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Yöntemi

Araştırmanın metodolojisini nicel tarz oluşturmaktadır. Araştırmanın amacına uygun olarak var olan bir evren üzerinden örneklem oluşturularak yapılan çalışmalar neticesinde bir yargıya varmayı hedefleyen nicel tarzın genel tarama yöntemi kullanılmıştır. Bu kapsamda Sakarya ili sınırları içerisinde yaşamını sürdüren ve kurum bakımı deneyimi olan 128 birey ile örneklem oluşturularak söz konusu bu çalışma gerçekleştirilmiştir.

Veri toplama aracı olarak kişilerin yaş, cinsiyet, eğitim gibi bilgilerinin yer aldığı sorular ile kişilerin kurum bakımına alınma süreçlerinde aile durumlarının belirlendiği ve kurum bakımı deneyimlerinin detaylandığı soruların yer aldığı anket formu oluşturularak uygulanmıştır. Bu anket formuna ek olarak kişilerin sosyal becerilerine dair verilerin elde edilmesi amacıyla Arkun TATAR ve arkadaşları tarafından 2018 yılında geliştirilen “A Sosyal Beceri Ölçeği” kullanılmıştır.

Uygulanan anket formu ve ölçek sonrası elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktararak verilerin analizi gerçekleştirilmiştir. Yapılan analiz sonrası tablolar oluşturularak bulgular bölümüne aktarılmış ve söz konusu bulgulara dair analiz ve

yorumlar gerçekleştirilerek örneklemin alındığı evrenin sosyal becerileri hakkında sonuçlar değerlendirilmiştir. Araştırmanın metodolojisine dair verilerin toparlanması süreci, analiz süreci, hipotezler, sınırlılıklar ve sayıltılar gibi hususlara ait detaylı bilgi araştırmanın ikinci bölümünde detaylandırılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuk Kavramı

Korunmaya ihtiyacı olan çocuğun tanımı ve anlamı üzerine eğilmeden önce, ilk olarak “çocuk” ve “çocukluk” kavramlarının tanımlanmasına bakmak, korunmaya ihtiyacı olan çocuğu tanımlamak adına fayda sağlar olacaktır. Tomanbay (1999, s. 45) tarafından çocuk, dönemsel olarak doğumundan erginliğe değin devam eden ve cezai ehliyeti bulunmayan; hukukta ise 18 yaşın altındaki kişiler şeklinde açıklanan bireyler olarak tanımlanmıştır. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesinin 1. maddesinde her insanın -erken reşit olma durumu haricinde- 18 yaşına kadar çocuk olarak sayılacağı ibaresi yer alarak çocukluk döneminin sınırları çizilmeye çalışılmış (ÇHS, 1989, s. 4), 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunun 3.1.(a) maddesinde ise daha erken bir yaşta erginliğe erişmiş olsa bile 18 yaşını doldurmamış kişi olarak belirtilmiştir (Çocuk Koruma Kanunu, 2005, s. 1).

İnsanın doğumuyla birlikte –fiziksel olarak büyüyor olmasının ötesinde- duygusal, bilişsel ve sosyal olarak gelişimini en karmaşık dinamikler eşliğinde sürdürdüğü bu özel dönem, çocukluk olarak aktarılmakla; bu dönem içindeki her kişi de ergin oluncaya değin çocuk olarak adlandırılmaktadır (Mamur Işıkcı & Karatepe, 2016, s. 71). Özetleyecek olursak çocukluk, anne karnına düştüğü andan itibaren sağ doğmak şartıyla hak ehliyetini elde eden, 18 yaşını dolduruncaya kadar ve/veya ergin oluncaya denk süren ve bu süre zarfında cezai ehliyeti bulunmayan, gelişimsel olarak duygusal, sosyal ve bilişsel yetilerin hızla oluşup temellendiği bir döneme işaret etmektedir.

Dünyaya gelmiş olan her çocuk, içinde bulunduğu dönemin özellikleri, zihinsel/bilişsel ve sosyal yeterliliği ve var olan becerileri göz önüne alındığında bakım ve gözetime muhtaç, başka bir tabirle “aciz” bir vaziyettedir. Doğal olarak her çocuk aslında korunma ihtiyacı içerisinde dünyaya gelir ve çocuğun güvenlik, barınma, beslenme vd. ihtiyaçları ebeveynlik rolünü üstlenen kişiler tarafından giderilir. Ancak aktarılan durumun aksine söz konusu bu temel ihtiyaçları giderilmeyen veya bazı nedenlerle giderilemeyen, bu sebeple ihmale uğrayan; duygusal, bedensel, zihinsel bütünlüğü tehdit altında olan ve istismara maruz kalan; ebeveynlik yükümlülüklerinin gerekliliklerini yerine getirebilecek kişi veya kişiler tarafından bakım ve gözetimi yapılmayan çocuklar “korunmaya ihtiyacı olan çocuk” kavramı altında değerlendirilmektedir.

Korunmaya ihtiyacı olan çocuk kavramı, 2014 yılından önce 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanununda “korunmaya muhtaç çocuk” ibaresi ile anılmaktaydı. Bunun yanı sıra literatürde ve uygulama alanlarında da “korunmaya muhtaç çocuk” ibaresi uzun zamandır kullanılagelmekteydi. Ancak 06/02/2014 tarih ve 6518 sayılı kanunun 30 maddesi ile 2828 sayılı kanunda yer alan ve çocuk için kullanılan “muhtaç” ibaresi “ihtiyacı olan” ibaresiyle değiştirilmiştir. 5395 sayılı kanunda da korunmaya muhtaç çocuk ibaresi yerine “korunma ihtiyacı olan çocuk” ibaresi kullanılmıştır.

2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunun 3.(b) maddesinde korunmaya ihtiyacı olan çocuk: bedensel, ruhsal ve ahlaki gelişimi tehlikede olan ve anne ve/veya babasız, anne ve/veya babası belli olmayan, anne ve/veya babası tarafından terk edilen, anne veya babası tarafından ihmal edilerek fuhuş, dilencilik, alkol veya uyuşturucu madde kullanma gibi sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuk şeklinde tanımlanmıştır.

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunun 3.1.a.1. maddesinde ise korunma ihtiyacı olan çocuk: bedensel, zihinsel, ahlaki ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru olan çocuk olarak ifade edilmiştir. Ayrıca Çocuk Koruma Kanununun 1. maddesinde suça sürüklenen çocuk ibaresine de yer verilerek kanunun amaçları arasında suça sürüklenen çocukların korunmasının, hak ve iyilik hallerinin güvence altına alınmasına dair usul ve esasları düzenlenmesinin olduğu ifade edilmiş; suça sürüklenen çocuk söz konusu bu kanunun 3.1.a.2. maddesinde kanunlarda suç olarak tanımlanmış olan bir fiili gerçekleştirdiği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma başlatılmış ya da işlediği fiilden ötürü hakkında güvenlik tedbirine hükmedilmiş çocuk olarak belirtilmiştir.

Türk Medeni Kanunu’nun 346. ve 347. maddelerinde, her ne kadar korunmaya ihtiyacı olan çocuğa dair bir ibare ve tanım bulunmamasına karşın, çocuğun iyilik halinin, zihinsel ve fiziksel gelişiminin tehlikeye düşmesi, bu gibi durumlarda ebeveynlerin söz konusu soruna çözüm bulamaması veya buna gücü yetmemesi ya da çocuğun terk edilmesi gibi durumlarda çocuğun korunmaya ihtiyaç duyacağı belirtilmiştir. Benzer olarak Çocuk Hakları Sözleşmesi de korunmaya ihtiyacı olan çocuğa dair bir tanım içermemekle beraber; çocuğun, ebeveynlik yükümlülüklerini üstlenen kişilerin yanında iken çocuğun zihinsel ya da fiziksel olarak şiddete, ihmal ve istismara, her türlü kötü muamele,

müdahale ve saldırıya maruz kalması durumlarında korunmaya ihtiyacı olacağı ve bu gibi durumlarda çocuklar için koruyucu ve önleyici tedbirler alınacağı belirtilmiştir.

Korunmaya ihtiyacı olan çocuklar, bir ailenin çocuğa sağlayacağı sıcaklıktan, pozitif ilişkilerden, merhametten, denetimden ve destekten yoksun kalmaktadırlar. Sağlıklı bir ailenin sağlayacağı güven ortamından mahrum kalan bu çocuklar, yaşamlarının başlangıcında birçok olumsuzluk ile karşılaşmaktadırlar. Terkedilme, ölüm, ayrılık, ailenin parçalanması veya yok olması, şiddet, ihmal veya istismar gibi durumların sebep olduğu olumsuzluklar, bu çocukların hayatlarında ve duygusal dünyalarında derin izler bırakan yaralara sebebiyet vermektedir. Söz konusu bu olumsuzlukların çözülmemesi ise çocuklarındaki duygusal yaraların daha ciddi boyutlara ulaşmasına yol açmaktadır. Bu sebeple çeşitli nedenlerle sağlıklı bir aile ortamına veya bir aileye sahip olmayan, ailesinden ayrılmak zorunda kalan ve bakıma muhtaç hale gelmiş olan bu çocukların koruma altına alınması; çocukların yaşam koşullarının ve ruhsal dünyalarındaki yaraların iyileştirilmesi, sosyal becerilerinin geliştirilerek topluma uyumunun sağlanması, kamu içindeki düzenlerinin oluşturulması ve sürdürülmesi adına önem arz etmektedir (Davarcı & Zengin, 2019, s. 256).

Tüm bu tanımlar ve tanımlarda yer alan detaylarda görülmektedir ki korunmaya ihtiyacı olan çocuk; fiziksel, ruhsal, zihinsel, sosyal ve ahlaki gelişimi tehlike altında bulunan, anne ve babasının var olup olmama durumuna bakılmaksızın maddi, manevi, ekonomik, sosyal bütünlüğü her türlü ihmal ve istismar ile zarara uğratılan, suç mağduru ya da suça sürüklenmiş çocuklar olarak tanımlanabilir (İnan, 1996, s. 1; Aykul, 2019, s.7-8).

1.2. Türkiye Cumhuriyeti Hukuk Sisteminde Çocukların Korunmasına Dair Yasal Dayanaklar

Türkiye Cumhuriyeti'nin hukuk sisteminde çocuk kavramı ve çocukların korunması hususu, birçok farklı kanunda konularına göre farklı kriter ve durumlara göre değerlendirilerek yer almaktadır (Aykul, 2019, s. 11-12). Bu kanunlar, ceza hukuku, iş hukuku, medeni hukuk gibi alanlarına göre ayrılmakta olup her kanun ilgili olduğu alana göre çocuğun hak ve özgürlüklerini korumaya dair düzenlemeler getirmektedir.

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu, 28. maddesinde çocuğun hak ehliyetinin sağ doğmak şartıyla anne rahmine düştüğü andan itibaren başladığını ifade ederek kişiliğin çocuğun

sağ olarak dünyaya gelmesi ile başlayarak ölüme kadar süreceğini detaylandırmıştır. Bu duruma ek olarak Türk Medeni Kanunu ile çocuğun soybağı kurulumu (madde 282), evlat edindirilme durumu (madde 305-320), çocuk ile kişisel ilişki (madde 323), çocuk mallarının korunması (madde 352), çocuğun bakım, eğitim ve gözetiminde eşlerin yükümlüğü (madde 185) vb. birçok konuda çocuğun hak ve özgürlüklerini koruma altına almıştır. Ayrıca yine Türk Medeni Kanun'un 346. ve 347. maddelerinde çocuğun iyilik halinin tehlikeye düştüğü durumlarda bu problemlere anne ve babanın çare bulamaması durumunda hâkim tarafından çocuğun korunması adına gerekli önlemler alınabileceği; çocuğun fiziksel ve zihinsel gelişiminin tehlikeye girmesi veya çocuğun manen terk edilmiş olması durumlarında yine hakim tarafından çocuğun aile yanından alınarak başka bir aile yanına veya kurum bakımına yerleştirilmesine hükmedilebileceği belirtilmiştir.

Halen yürürlükte olan 1982 Anayasası incelendiğinde, çocuk kavramının zaman zaman “küçük(ler)” olarak ifade edildiği görülmektedir (T.C. Anayasası, 1982). Anayasamızda çocuğun korunmasına dair birçok düzenlemenin var olduğu görülmekte beraber bunlardan bazıları aşağıdaki gibidir:

- Anayasanın 41. maddesinde aile, Türk toplumunun temeli olarak tanımlanmış ve eşler arasındaki eşitliğe vurgu yapılmıştır. Devletin, aile kurumunun huzur ve refahı ile anne ve çocukların korunmasına dair gerekli önlemleri alacağı ve her çocuğun korunma ve bakımdan yararlanmaya, iyilik hallerinin aksine olmadıkça anne ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve bu ilişkiyi sürdürme hakkına sahip olduğu, devletin her türlü şiddete ve istismara karşı çocuğa dair koruyucu tedbirler alacağı,
- 42. maddesinde kimsenin eğitim ve öğretim hakkından yoksun bırakılamayacağı,
- 50. maddede çocuklar ve kadınlar ile bedensel ve ruhsal engeli olanların çalışma şartlarının özel olarak korunacağı,
- 56. maddede herkesin sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşam hakkında sahip olduğu,
- 58. maddede “Gençliğin Korunması” başlığı altında devletin gençleri alkol, madde, suçluluk, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklar ile cehaletten korumak adına gereken tedbirleri alacağı,
- 61. maddede devletin korunmaya ihtiyacı olan çocukları topluma kazandırabilmek adına gerekli tedbirleri alacağı ve bu amaçla gerekli tesis ve teşkilatı kuracağı,

- 62. maddede devletin yabancı ülkelerde yaşayan Türk vatandaşlarının çocuklarının eğitiminin, sosyal güvenliklerinin sağlanmasını, kültürel ihtiyaçlarının giderilmesini ve anavatan ile bağlarının korunmasına dair gerekli tedbirleri alacağı,

ifade edilmiştir.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 02/09/1990 tarihinde yürürlüğü koyulan, Birleşmiş Milletlere taraf ülkelerden biri olan ülkemiz Türkiye Cumhuriyeti'nde de 27/01/1995 tarihli Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinde, çocukların hak ve özgürlüklerinin korunması ve taraf olan tüm devletlerde çocuklara dair bu hakların uygulanmasının sağlanması adına hükümler yer almaktadır. Söz konusu sözleşme tarafından 18 yaşından küçük her bireyin çocuk olarak tanımlandığını belirtilmiş, sözleşmenin dört temel ilkesi ise ayrımcılık yasağı, çocuğun yaşama ve gelişme hakkı, çocuğun yüksek yararı, çocuğun görüşlerinin dikkate alınması ve katılım hakkı şeklinde sıralanmıştır (Akyüz, 2018, s. 46-47)

1.2.1. Sosyal Hizmetler Kanunu

24/05/1985 tarihinde 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu (3/6/2011 tarihli ve 633 sayılı KHK'nin 35 inci maddesiyle Sosyal Hizmetler Kanunu şeklinde değiştirilmiştir.), korunmaya ihtiyacı olan çocuklara dair var olan hizmetlerin gönüllü kuruluşların ve yerel yönetimlerin sorumluluğundan bir kamu hukuk tüzel kişinin sorumluluğuna geçirilmesi adına önem arz etmektedir (Mamur Işıkcı & Karatepe, 2016, s. 87-88; Sosyal Hizmetler Kanunu, 1983). 27/05/1985 tarihinde yürürlüğe giren 2828 sayılı kanunda amaç, 1. maddede korunmaya, bakıma veya yardıma ihtiyacı olan aile, çocuk, engelli, yaşlı ve diğer kişilere götürülen sosyal hizmetlere ve bu hizmetleri yürütmek üzere kurulan teşkilatın kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklar ile faaliyet ve gelirlerine ait esas ve usulleri düzenlemek olarak belirtilmiştir.

Sosyal hizmetlerin tek bir çatı altında toparlanması amacını temel alan Sosyal Hizmetler Kanunu, korunmaya, bakıma ve yardıma muhtaç aile, kadın, çocuk, engelli, yaşlı gibi dezavantajlı kişi ve gruplara “aile bütünlüğü” temelinde götürülen sosyal yardım ve sosyal refah hizmetlerini modern esaslara bağlamasının yanı sıra korunmaya ihtiyacı olan çocuklara dair hizmetleri de merkezi idarenin sorumluluğuna alınmasını ve bu hizmetlerin devlet eli ve kontrolü altında yürütülmesi anlayışını beraberinde getirmiştir.

Söz konusu bu kanunla oluşturulacak yeni kuruma, var olan hizmetlerin düzenlenip geliştirilmesi, yeni hizmet modellerinin üretilebilmesi adına mevzuat hazırlama yetkisi de verilmiş; böylelikle Türkiye Cumhuriyetindeki çocuk koruma sistemi, çağdaş bir anlayışa kavuşmak için önemli bir aşama kaydetmiştir (Yolcuoğlu, 2009, s. 48-49; Gökçearslan Çiftçi, 2009, s. 62-63). Ayrıca Sosyal Hizmetler Kanunu, kaynak ve hizmetlerin sunulması noktasında dezavantajlı birey ve gruplara öncelik tanınmasının yanı sıra dil, din, sınıf, ırk, inanç, mezhep, bölge gibi farklılık ve özelliklerin ayırım ve/veya ayrıcalığa sebebiyet vermemesini dikkate alarak bütün dezavantajlı kişi ve gruplara kamu kaynaklarının en etkili ve verimli bir şekilde ulaştırılmasını temel almıştır (Korkmaz, 2019, s. 55).

Sosyal Hizmetler Kanunu, kabulü sonrası yürürlüğe girişiyle birlikte korunmaya ihtiyacı olan çocuklara dair sunmuş olduğu daha geniş bir tanımla birlikte korunmaya ihtiyacı olan çocukların korunma altına alınması, korunma kararının kaldırılması, söz konusu bu çocuklara dair uygulanacak kurum bakımı hizmetleri, koruyucu aile ve evlat edinme hizmet modelleri gibi aile temelli diğer alternatif hizmet modellerinin uygulanmasına dair birçok işleyiş, hizmet ve usulü de detaylandırmış; çocuklara yönelik bu hizmetlerin sağlayıcısı olan kurumların kuruluş, yetki, görev ve sorumluluklarına da açıklık getirmiştir (Boduroğlu, 2016, s. 15).

2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunun 22. Maddesinde yer alan “Korunma Kararı”, araştırmanın konusu ve evreni sebebiyle önem arz etmektedir. Korunma Kararı, korunmaya ihtiyacı olan bir çocuğun devlet koruması altına alınıp yaş ve durumuna uygun bir sosyal hizmet kuruluşunda ya da aile temelli hizmet modelleri kapsamında denetlenen bir aile yanında bakım ve gözetiminin yapılarak reşit oluncaya değin yetiştirilmesini içermektedir. Ancak 2005 yılında yürürlüğe giren Çocuk Koruma Kanununun 5.1.c maddesinde yer alan bakım tedbiri, korunma kararının devamı niteliğini taşımakta olup korunmaya ihtiyacı olan çocukların devlet koruması altına alınması için etkin bir yasal dayanak haline geldi. Mevcut düzende her iki kanunda hala yürürlükte olup uygulamadan korunmaya ihtiyacı olan bir çocuğun devlet koruması altına alınması için genellikle 5395 sayılı kanunda yer alan bakım tedbiri kullanılmaktadır.

1.2.2. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu

03/07/2005 tarihinde kabul edilip 15/07/2005 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, çocuk adına olası problemleri önlemek, çocuğu her koşulda desteklemek ve danışmanlık hizmetleri sunmak gibi çocuğun korunma ihtiyacı doğmadan ve kurum bakımına alınmadan bakım, gözetim ve korunmasına sağlamak temelinde 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu çocuk adına tamamlayıcı ve yenileyici bir nitelikte doğmuştur.

Çocuk Koruma Kanunu, aile merkezli özellikle koruyucu aile modeli gibi hizmetlerle çocuğun aile yanında desteklenmesi ve çocuğun sorumluluğunun toplumla paylaşılması anlayışını ön plana çıkarmıştır. Çocuğun korunma, yaşama, gelişme ve katılım haklarının güvence altına alınması, çocuğun yüksek yararının gözetilmesi, çocuğun ve ailenin herhangi bir ayrımcılığa maruz bırakılmasının önlenmesi, çocukların bilgilendirilmesi ve karar süreçlerine aktif katılımlarının sağlanması hususlarına vurgu yapar nitelikte olan Çocuk Koruma Kanunu, çocuğun, ailenin, okul, hastane vb. kamu kurumlarının ve sivil toplum örgütleri gibi çocuğun yaşamında yer alan diğer tüm sistemlerin koordineli ve uyum içerisinde çalışarak çocuk adına insan haklarına uygun, adil, etkili ve hızlı bir usulün izlenmesini; böylece kurum bakımının son çare olarak değerlendirilmesini ilkeleri arasında belirlemiştir (Çayır, 2019, s. 33-34).

Çocuk Koruma Kanuna göre çocukların içinde bulunduğu koşullarda meydana gelebilecek risk ve olumsuzluklara dair çocuğun öncelikli olarak ailesinin yanında ve var olduğu sosyal çevrede koruyucu ve önleyici hizmetlerle desteklenmesi ve çocuk adına koşulların aile yanında desteklenerek iyileştirilmesi ve güçlendirilmesi şeklindedir. Burada aile yanında destek anlayışının anahtar müdahale şeklini oluşturan koruyucu ve önleyici hizmetlerde amaç, çocuk için olumsuzluğa neden olabilecek risk içeren tüm faktörlerin tespit edilmesi, çocuğun fiziksel, ruhsal veya sosyal herhangi bir travmaya maruz kalmadan önce bu risklerin ortadan kaldırılması adına mesleki müdahaleler uygulanarak çocuğun iyilik halinin korunmasıdır (Bağdat, 2018, s. 27). Bu kapsamda Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yürütülen Okul Destek Projesi, aile ve boşanma süreci danışmanlığı, Aile ve Sosyal Destek Projesi, Evlilik Öncesi Eğitim Projesi, psikolojik danışmanlık hizmeti gibi hizmet ve uygulamalar koruyucu ve önleyici hizmetlere örnek olarak gösterilebilir (ASHB).

5395 sayılı kanunun 3. Maddesinde yer alan ve “korunma ihtiyacı olan” ile “suça sürüklenen” çocuk olarak iki ayrı dezavantajlı grup şeklinde ele alınan çocuklar için koruyucu ve önleyici tedbirler, söz konusu kanunun 5.1. maddesinde açıklanmıştır. Çocuğun yüksek yararı ilkesi temelinde uygulamalar yapan ve bu ilke çerçevesinde yargılama ve ifade alma gibi süreçleri yürüten çocuk mahkemeleri, tespit edilen ihtiyaç paralelinde çocuğun koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarında yararlandırılmasına hükmedebilir (Akbaş & Erükçü, 2012, s. 141-142).

- a. Danışmanlık tedbiri, çocuğun bakım ve gözetim sorumluluklarını üstlenen ebeveyn rolündeki kişilere çocuğu daha iyi anlayabilme, çocuk ile iletişim kanallarını geliştirebilme amaçlarını da kapsar şekilde çocuk yetiştirme konusunda, çocuklara da eğitimleri ve gelişimleri ile ilgili problemlerini çözebilme noktasında güçlendirme temelli danışmanlık ve rehberlik hizmetini kapsamaktadır.
- b. Eğitim tedbiri, eğitim hakkı herhangi bir sebeple aksayan ve aksatılan çocukların gündüzlü ya da yatılı bir eğitim kurumuna; iş ve meslek edinebilmesi amacıyla bir meslek ya da sanat kursuna veya meslek sahibi bir usta yanına yahut kamu veya özel bir işletmeye yerleştirilmesine yönelik bir tedbirdir.
- c. Bakım tedbiri, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunun 22. Maddesinde yer alan “korunma kararı”nın benzeri/devamı niteliğindedir. Bu tedbir, çocuğun bakımından sorumlu olan bireylerin herhangi bir sebepten ötürü bu sorumluluğunu yerine getirememesi durumunda çocuğun özel ya da kamuya ait bir çocuk kuruluşuna yahut koruyucu aile yanına yerleştirilmesine yöneliktir.
- d. Sağlık tedbiri, çocuğun fizyolojik ya da psikolojik sağlığının korunması ve tedavisi amacıyla geçici veya sürekli tıbbi bakım ve rehabilitasyonuna, bağımlılık yapan madde kullanan çocukların tedavilerinin yapılmasına yönelik tedbirdir.
- e. Barınma tedbiri, çocuk sahibi olup barınma yeri bulunmayan kimselere veya hayatı tehlike altında olan hamile kadınlara yönelik uygun barınma yeri sağlamaya dair uygulanan tedbirdir.

Her ne kadar koruyucu ve önleyici bir takım tedbir ve hizmetleri çocuğun yüksek yararı ilkesi temelinde bünyesinde barındırıyor olmasına karşın 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, içeriğinde çocuk mahkemelerin kuruluş, görev ve yetkilerine yer vermesi, koruyucu çalışmalara dair hükümlerin az oluşu nedeniyle eleştirilmektedir. Tomanbay (2011, s.12-13) tarafından, çocukluğun uluslararası ve çağdaş hukukta cezalandırılması

değil korunması gereken bir dönem olarak yer aldığı, cezanın yaşa göre ıslah edici nitelik ve kapsamda olması gerektiği, çocuk için ağır cezanın ıslah edici olmaktan öte yıkıcı etkilere sahip olduğu, söz konusu bu kanunun ise koruyucu hükümlerin yanı sıra çocuğu yargılamaya dair düzenlemeleri içermesinde ötürü çocuk koruma kanunu olarak adlandırılmasının uygun olamayacağı ve çocukları korumaya yönelik ayrı bir korunma içerikli yasaya ihtiyaç olduğu ifade edilmiştir.

1.3. Çocuğun Koruma Altına Alınması: Korunma ve Bakım Tedbiri Kararları

Ülkemiz yasalarında hem ulusal mevzuatın hem de uluslararası mevzuatın getirisi olarak bir çocuğun bakım ve gözetiminin ailesi tarafından sağlanmasının öncelikli olduğu belirtilmekte; çocuğun ailesi tarafından bakım ve gözetiminin gerçekleştirilebilmesi için ailenin desteklenmesi gerekliliği vurgulanmaktadır. Ancak ailenin yok olması, ebeveynlik sorumluluğunu üstlenen kişilerin çocuğu ihmal veya istismar ediyor olması, yine ebeveynlerin ceza evine girmesi veya ailenin parçalanması gibi durumlarda çocuğun aile yanında desteklenmesi mümkün olamamakta veya aile yanında çocuğun desteklenmesi beraberinde büyük risk faktörlerini getirebilmektedir. Bu gibi durumlarda ülkemizde yer alan ilgili yasalarca devletin çocuğa uygun bir yaşam alanı ve olanakları sağlaması gerektiği belirtilmektedir (Varol, 2017, s. 22).

Ülkemizde ve dünya genelinde günden güne boşanma oranları hızla artmakta ve tek ebeveynli aile kavramı, aile çeşitleri arasında yerini almaktadır. Çiftler arası problemlerin artması sonucu aile birliğinin sona ermesi, gerçekleşen boşanmalar sonrası tek ebeveynli ailelerin oluşması en çok ebeveynler dışındaki aile üyelerini yani çocukları etkilemektedir. Aile birliğinin bozulması sonucu parçalanmış ailede çocuklar, genellikle tek ebeveynli aile içinde büyüyor, bazen akraba çevrelerince bakım ve gözetimi üstleniyor; bazen ise ebeveynlerin yükümlülüklerini yerine getirmemesi sonucunda ise çocukların devlet korunması altına girerek kurum bakımına alınmasıyla sonuçlanabiliyor (Yüceer, 2012, s. 8).

Korunmaya ihtiyacı olan çocukların tespit edilmesi, bu çocuklara uygulanacak sosyal hizmet müdahalelerinin belirlenmesi, çocuğun koruma altına alınarak çocuğun yetiştirilmesi görevi Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına, Bakanlık adına da taşrada Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri ve bu müdürlüklere bağlı çocuk alanında hizmet veren diğer kuruluşlara verilmiştir. Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri ve bağlı

kuruluşlar, çocuğa dair gelen ihbar, medyada yer alan haber, diğer kamu kurumlarından veya vatandaşlardan gelen her türlü bilgi ve bildirimi değerlendirerek çocuk hakkında sosyal inceleme gerçekleştirerek sosyal inceleme raporu düzenler. Çocuğa dair yapılan incelemeler neticesinde 2828 sayılı kanun ve/veya 5395 sayılı kanunda yer alan hükümler gereği çocuk hakkında korunma kararı (2828 sayılı kanunun 22. Maddesi gereği) ya da bakım tedbiri (5395 sayılı kanunun 5.1.c maddesi gereği) kararı alınması neticesinde söz konusu çocuk devlet koruması ve bakımı altına girer (Aykul, 2019, s. 19-20). Çocuk hakkında söz konusu koruyucu ve destekleyici kararların alınabilmesi için Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri ve bağlı kuruluşlar, hazırlanan sosyal inceleme raporu ve çocuğa dair ilgili diğer evrakları resmi yazı ile çocuk mahkemelerine göndererek tedbir kararlarına hükmedilmesini talep eder.

Mevcut uygulamada çocuk mahkemeleri veya çocuk mahkemelerinin olmadığı yerlerde çocuk mahkemesi sıfatıyla asliye hukuk mahkemeleri 2828 sayılı kanunda veya 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunun 5. maddesinde yer alan tedbir kararları kapsamında aldıkları tedbir veya tedbirler neticesinde tedbire konu olan çocuğun “korunmaya ihtiyacı olan çocuk” statüsünde olduğunun kabulü ile tedbir kararına hükmetmektedir. Ancak bu noktada dikkat edilmesi gereken temel nokta: çocuk hakkında 2828 sayılı kanunun 22. maddesi gereğince alınan korunma kararı ve 5395 sayılı kanunun 5.1.c maddesi gereğince alınan bakım tedbiri kararı neticesinde çocuk devlet koruması altına girmektedir. Böylece çocuğun öz aile yanında desteklenemeyeceğinin kabulü ile yaş ve durumuna uygun bir kuruluş bakımına alınmasının ya da koruyucu aile veya evlat edinme hizmetinden yararlandırılması uygun hale gelmektedir. Çocuk hakkında alınan bakım tedbiri veya korunma kararı neticesinde tedbire hükmeden mahkeme tarafından çocuğun yaş ve durumu ile güvenlik şartları göz önünde bulunarak çocuğun nereye yerleştirileceğine hükmedilebilir. Fakat genellikle uygulamada mahkemeler, verilen bakım tedbiri veya korunma kararının Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri ve bağlı kuruluşlar tarafından uygulanmasına hükmedip çocuğun durumuna uygun bir çocuk destek merkezi, çocuk evleri sitesi, çocuk evi veya koruyucu aile yanına yerleşmesi durumunu il müdürlüklerinin takdirine bırakır.

Korunma/bakım tedbiri kararının uygulanma süresini inceleyecek olursak 2828 sayılı kanunun 22. maddesinde yer alan “reşit oluncaya kadar” ibaresi ile 5395 sayılı kanunda çocuk tanımının yer aldığı 3. maddedeki “Daha erken yaşta ergin olsa bile, on sekiz yaşını

doldurmamış kişi” ibarelerinden anlaşılacağı üzere söz konusu kararların çocuğun 18 yaşını doldurup reşit oluncaya kadar uygulanması gerektiği anlaşılabılır. Ancak koruma altındaki çocuğun devlet koruması altında kalmasını gerektiren şartların ortadan kalkması durumunda ilgili kurum yetkilileri tarafından hazırlanan sosyal inceleme raporu ve ilgili evraklarla birlikte mahkeme tarafından korunma veya bakım tedbiri kararı çocuk reşit olmadan kaldırılabilir. Bu durumun aksine 2828 sayılı kanunun 24. Maddesinde detaylandırılmış ve aşağıda yer alan durumlarda detaylandırıldığı üzere çocuğun rızası şartıyla koruma veya bakım tedbiri kararı süresi uzatılabilir:

- a) 18 yaşını tamamlayarak reşit olmuş korunmaya ihtiyacı olan gençlerden: orta öğrenime devam edenlerin 20, yükseköğrenime devam edenlerin ise 25 yaşına kadar koruma kararı uzatılabilir.
- b) 18 yaşını doldurmuş ve öğrenimine devam etmeyen gençlerin bir iş veya meslek edinip kendilerine yetebilmelerinin sağlanması amacıyla 20 yaşına kadar koruma kararı uzatılabilir.
- c) Bedensel, zihinsel ve ruhsal engelleri nedeniyle sürekli olarak bakıma ihtiyacı olan ve bu engelleri nedeniyle çalışmayan gençleri koruma kararı uzatılabilir (Sosyal Hizmetler Kanunu).

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunun 7. maddesinin altıncı fıkrasına göre ise çocuk hakkında alınan tedbirlerin on sekiz yaşın doldurulması ile kendiliğinden sona ereceği, ancak çocuğun eğitime devam etmesi durumunda, rızasının da alınması şartıyla, tedbirin belirli bir süre daha uygulanmasına mahkeme tarafından hükmedilebileceği belirtilmiştir.

1.4. Korunma Kararı/Bakım Tedbiri Alınan Çocuk Adına Uygulanan Hizmet Modelleri

İlk çağlardan bu yana tüm toplumlarda korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik sağlanacak bakım hizmetleri, sosyal politikaların en önemli sorunlarından birisi olmuştur ve olmaya devam etmektedir. Sosyal hizmet disiplininin müracaatçı kitlesini oluşturan engelli, yaşlı, kadın, yoksul gibi dezavantajlı gruplar içerisinde toplumun geleceğini ifade eden korunmaya ihtiyacı olan çocuklar ve onlar adına sağlanacak bakım hizmetleri, sosyal politikalar adına özel bir öneme sahiptir. Öyle ki, sosyal politikalara dair ilk düzenlemelerde çocukların koruması amacı karşımıza çıkmaktadır. 1601 senesinde

İngiltere Parlamentosu tarafından kabul edilen ve halk arasında “Elizabeth Yoksullar Yasası” olarak da bilinen Yoksulların Kurtarılması Yasası’nda aileleri tarafından bakımı üstlenilmeyen çocukların korunması amacıyla başka ailelerin yanına çıraklık yapmaları veya ev işlerinde çalıştırılmaları amacıyla verilebileceği belirtilmiştir (Wikipedia; Şenocak, 2006, s. 179).

Ülkemizde güncel durumda hakkında yapılan mesleki çalışmalar neticesinde bakım tedbiri/korunma kararı alınarak devlet koruması altına alınan çocuklar için iki temel hizmet modeli sağlanmaktadır. Bu hizmet modelleri kurum bakımı hizmetleri ve aile yanında bakım hizmetleri olarak iki ana başlık altında incelenmiştir.

1.4.1. Kurum Bakımı Hizmet Modelleri

Korunmaya ihtiyacı olan çocuklar için çocuk refahı alanının en eski bakım modeli olan kurum bakımı hizmet modeli, bir aile ortamında korunması mümkün olmayan çocukların yatılı olarak benzer yaş ve nitelikteki diğer korunmaya ihtiyacı olan çocuklarla birlikte yaşamını idame ettirdiği yatılı bir hizmet modelidir. Kurum bakımı modelinde, yaş ve nitelikleri çerçevesinde benzer koşullarda olan korunmaya ihtiyacı olan çok sayıda çocuğun belirli bir alanın içerisinde toplu olarak yaşamaları, bakım ve gözetimlerinin ise belirli sayı ve nitelikteki personel tarafından yapılması söz konusudur. 0-18 yaş aralığındaki korunmaya ihtiyacı olan çocuklar ile 18 yaşını doldurmuş ancak orta öğretimi, meslek edindirme çalışmaları veya yükseköğrenimi devam eden gençlerin kalmakta olduğu yatılı sosyal hizmet kuruluşlarında temel amaç, hizmet alan çocukların fiziksel, ruhsal, sosyal ve duygusal gelişimleri sağlıklı, topluma yararlı birer birey olarak yetişmelerini sağlamaktır. Çocuklara yönelik yatılı sosyal hizmet modelini oluşturan kurum bakımı modelleri, her ne kadar çocukların maddi gereksinimlerine cevap verebilecek yeterlilikte olsa da bir çocuğa aile ortamının sağlayacağı sıcaklığın, sağlayacağı manevi duyguların ve kazandıracığı değerlerin, çocuğun ruh sağlığını ve kişiliğini pozitif olarak etkileyen faktörlerin var olup/olmadığı yönünden eleştirilmektedir (Şenocak, 2006, s. 180-181; Aykul, 2019, s. 27; Başer, 2013, s. 40).

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının 2021 yılsonu verileri incelendiğinde Türkiye genelinde var olan 112 adet çocuk evleri sitesi müdürlüğünden 6160 çocuk, 1193 adet çocuk evinden 5649 çocuk, 65 çocuk destek merkezi müdürlüğünden ise 1493 çocuk; toplamda ise 13302 çocuk kurum bakımı hizmeti almaktadır (ASHB).

Araştırmanın yapıldığı sürecin başlangıcında korunmaya ihtiyacı olan çocuklar adına Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı kurum bakımı hizmet modelleri: çocuk evleri siteleri, çocuk evleri ve çocuk destek merkezleri şeklinde iken 06/09/2022 tarih ve 31945 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan “Çocuk Koruma Hizmetleri Planlama Ve Çocuk Bakım Kuruluşlarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik” ile Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından sağlanan kurum bakımı hizmet çeşitleri ve çalışma usulleri hakkında bazı değişiklikler yapılmış; tüm kurum bakımı hizmet modelleri tek bir mevzuat altında birleştirilmiştir. Söz konusu olan bu yönetmeliğin 8. maddesinde “korunma ihtiyacı olan çocukların bakım ve barınma ihtiyacının karşılandığı ev tipi sosyal hizmet birimlerinden olan çocuk evlerinin bağlı olduğu çocuk evleri koordinasyon merkezleri ile aynı yerleşkede bulunan birden fazla ev tipi sosyal hizmet biriminden oluşan ve çocukların psikososyal ihtiyacına göre ihtisaslaştırılan çocuk evleri siteleri” ibaresi yer almıştır. Buna göre kurum bakımı modellerinden birini, yönetmelik öncesinde de var olduğu gibi, koordinasyon merkezlerine bağlı çocuk evleri oluşturmaktadır. İkinci modelde ise çocukların psikososyal ihtiyaçlarına göre ihtisaslaştırılmış çocuk evleri sitesi modeli yer almaktadır. Bu noktada çocuk destek merkezlerinin mevzuatta yer almadığı; çocukların psikososyal ihtiyaçlarına göre ihtisaslaştırılmış çocuk evleri sitesi modeli olarak yeni bir isme ve yapıya büründüğü, yönetmelik öncesindeki yapıda yer alan çocuk evleri siteleri ve çocuk destek merkezlerinin ihtisaslaşma durumuna göre ayrı ayrı yeniden yapılandırılarak tek bir isim adı altında birleştirildiği görülmektedir.

Aktarılan durum çerçevesinde söz konusu yönetmelik öncesi tamamlanan kavramsal çerçeveye yeni yönetmelikle gelen yenilik ve düzenlemeler ilgili başlıklar altına işlenmiş; bu yönetmelikle birlikte ortadan kalkan hizmet modeli ve uygulamalar ve bunlara dair yönetmelikler ise kavramsal çerçeveden kaldırılmamıştır. Zira araştırmanın evrenini oluşturan kurum bakımı deneyimi olan bireyler, daha eski olan ve güncelde de sunulmamakta olan yetiştirme yurdu ve çocuk yuvası hizmet modellerinden de yararlanmış olmasından kaynaklı kavramsal çerçevede bu modellerin de tanıtıldığı gibi yönetmelikle değişime uğramış modellerinde tanıtımı kavramsal çerçevede yer almıştır.

1.4.1.1. Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurdu Hizmet Modelleri

Güncel vaziyette korunmaya ihtiyacı olan çocuklar için hizmet sağlama süreci sonlanmış olan bu iki eski modelin hizmet verdiği çocuklara dair nitelikler 2828 sayılı Çocuk

Koruma Kanununda detaylandırılmıştır. Söz konusu kanunun 3.f.1. maddesinde yer alan çocuk yuvaları, 0-12 yaş aralığındaki korunmaya ihtiyacı olan çocukların kaldığı, aynı kanunun 3.f.2. maddesinde yer alan yetiştirme yurtları ise 12-18 yaş aralığı korunmaya ihtiyacı olan çocukların yatılı hizmet aldığı eski birer kurum bakımı hizmet modelidir (Sosyal Hizmetler Kanunu). Bahsi geçen bu iki kurum bakımı hizmet modeli: koğuş tipi kuruluş olmaları ve ev modelinden uzak olması, çocukların kendilerine ait özel ortam ve eşyalarının bulunmayışı ya da az oluşu, çok sayıda çocuğun az sayıdaki personel tarafından bakım ve gözetiminin gerçekleştiriyor olması ve bu gibi koşulların çocukların kendileri ile ilgilenen personelden yeterince ilgi ve sevgi göremiyor olması gibi nedenlerle kapatılması kararı alınmıştır.

Sonuç olarak Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı 2016 yılsonu verileri incelendiğinde 10 adet çocuk yuvası müdürlüğünden 577 çocuğun, 8 adet yetiştirme yurdundan ise 396 adet çocuğun kurum bakımı hizmeti almakta olduğu; 2017 yılsonu verilerinde ise söz konusu çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının kapatılarak kurum bakımı hizmeti alan çocukların yaş ve durumlarına uygun olarak çocuk evlerine ya da çocuk evleri sitelerine yerleştirildikleri öğrenilmiştir (ASHB).

1.4.1.2. Çocuk Koruma İlk Müdahale ve Değerlendirme Birimleri

Çocuk koruma ilk müdahale ve değerlendirme birimleri, bu bölümün devamında tanıtılacak diğer kurum bakımı hizmet modellerinden farklı olarak kısa süreli bir kurum bakımı hizmeti vermesi dolayısıyla diğer hizmet modellerinden ayrılır. Mevzuatsal olarak Aile ve Sosyal Hizmet Bakanlığına bağlı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanan 2015/12 sayılı genelge doğrultusunda kuruluş esasları ve görevleri detaylandırılmış bu kuruluş, korunmaya ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocuklar hakkında mahkeme kararı alınıncaya ya da uygun sosyal hizmet modeli belirleninceye denk bakım ve gözetimlerinin yapılmak üzere Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının İl Müdürlüklerine bağlı olarak hizmet veren birimlerdir. Bu birimler minimum altı, maksimum yirmi kapasite ile hizmet vermekte olup kız ve erkek çocuklar için ayrı ayrı yapılandırılmış; çocukların geliş sebeplerine göre ise ayrı ayrı bakım ve gözetimlerinin yapıldığı kuruluşlardır (Çocuk Hizmetlerine İlişkin Genelge, 2012).

Bu birimlere çocuğun kendisi, aile ve sosyal çevresi başvurabileceği gibi emniyet veya jandarma birimleri tarafından çocuğun korunmaya ihtiyacı olduğunun tespiti neticesinde

alınacak çocuk ifadesi, doktor raporu ve cumhuriyet savcılığı talimatı neticesinde söz konusu çocuk birime teslim edilebilir. Birime teslimi yapılan çocuk hakkında alınacak mülki amir oluru neticesinde çocuğun kuruluş içerisinde bakım süreci başlatılır, birimde çalışan sosyal çalışma görevlisi tarafından yapılacak inceleme ve değerlendirmeler sonucunda çocuk hakkında uygun sosyal hizmet müdahalesi belirlenerek en geç 8 gün içerisinde çocuğun aile temelli ya da kurum bakımı hizmet modellerinden yararlandırılması sağlanarak kuruluş ile ilişkisi kesilir (Bilgin & Yetimoğlu, 2018, s. 27).

1.4.1.3.Çocuk Evleri Sitesi Modeli

Eski adı “Sevgi Evleri” olan çocuk evleri sitesi, toplu yaşamın getirisi olan bir takım risk faktörlerinden çocukları uzak tutacak ev ve aile ortamının oluşturulmaya çalışıldığı kuruluş tipidir. Çocuk evleri sitesi hizmet modeli, çocuk yuvası ve yetiştirme yurtları gibi modellerce sağlanan kurum bakımı hizmetinin sakıncaları ve uygulamalardaki verimsizlikler nedeniyle çocukların kurum bakımına alternatif bir çalışma olarak ilk kez 2005 senesinde SHÇEK tarafından uygulanan bir projedir (Barış & Taylan, 2020, s. 301).

Çocuk evleri sitesi modeli, 2828 sayılı kanunun 3.f.12. maddesinde yer aldığı üzere korunmaya ihtiyacı olduğu tespit edilmiş olan çocukların bakım ve gözetimlerinin sağlandığı aynı yerleşke içerisinde yer alan birden fazla ev tipi sosyal hizmet biriminin bulunduğu kuruluştur. Bu kurum bakımı modelinin, eski bir model olan yetiştirme yurdu/çocuk yuvası modelinden en ayırt edici olan özelliği koğuş tipi bir yapıda olmayıp çocukların ev tipi özelliklere haiz bir ortamda bakım ve gözetimlerinin yapılmasına yönelik fiziki koşullarda düzenlenmiş olmasıdır.

Çocuk evleri siteleri, Müstakil tek katlı, dubleks veya tripleks birden fazla evin bir arazi üzerinde ortak yaşam alanları ile birleşmesi sonucu oluşmakta; yetiştirme yurtları ve çocuk yuvalarındaki temel fiziki koşul olan tek bir bina içerisinde birçok çocuğun toplu olarak yaşamını sürdürmesinden kaynaklanan problemlerin önlenmesi amacıyla ihtisaslaşmıştır. Böylece söz konusu eski kurum bakımı hizmet modellerine göre çocuklara daha fazla kendilerine ait özel yaşam alanlarının sunulduğu ve daha fazla sayıda, daha nitelikli ve sabit olarak çalışan personelin görev yapması ile hizmet kalitesi artırılmış; bu koşullar ile çocukların temel güven duygularının daha sağlıklı gelişimi ve çocukların temizlik, düzen, arkadaşlık ilişkileri, sorumluluk alma gibi temel yaşam ve sosyal becerilerinin kazandırılması amaçlanmıştır (Aykul, 2019, s. 34). Ayrıca evlerin yer

aldığı arazi içerisinde bulunan ve kuruluşun genel idaresi ve işleyişinin sağlandığı bir idari bina bulunmakta; bu binada çocukların psiko-sosyal gelişimlerinin takip edildiği, izin durumlarının ve aile-akraba bağlarının değerlendirilip izlendiği, çocukların alternatif hizmet modellerinden yararlandırılmasına dair mesleki çalışmaların yürütüldüğü sosyal çalışmacı görevlilerinden oluşan sosyal servis, mali işlerin yürütüldüğü muhasebe, çocukların sağlık işlemlerinin yapıldığı ve takip edildiği sağlık servisi, arşiv, evrak kayıt gibi idari hizmetler birimleri yer almaktadır.

Çocukların süreçlerinde aktif olarak rol oynayan bir diğer meslek elemanı ise uygulamada genellikle öğretmenlerin görev aldığı grup sorumlularıdır. Sosyal servis ile çocuklara dair koordineli çalışmalar yürüten grup sorumluları, çocukların temel yaşam becerileri edinebilmesi, sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif yeteneklerine göre çocuklara rehberlik edilip gelişimlerinin takip edilmesi, çocukların eğitim süreçlerinin takibi ve meslek edindirilmeleri süreçlerine yönetilmesi gibi sorumlulukları sahiptir (Çocuk Koruma Hizmetleri Planlama ve Çocuk Bakım Kuruluşlarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, 2022).

Ülkemiz genelinde çocuk evleri siteleri genellikle 0-12 yaş aralığı kız-erkek çocukları için birlikte, 13-18 yaş erkek ve çocukları için ayrı ayrı düzenlenmiştir. Yetiştirme yurtları ve çocuk yuvaları kapatılmış olmalarına karşın söz konusu kuruluşların işleyiş, görev vb. hususlarının belirlendiği yönetmelikleri 06/09/2022 tarihinde yayınlanan “Çocuk Koruma Hizmetleri Planlama ve Çocuk Bakım Kuruluşlarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik” ile kaldırılmış; çocuk evleri sitesi modelleri de uzun süredir kendilerine ait bir yönetmelik olmadan hizmet vermek durumda kalmıştır. Bu durum söz konusu kuruluşların işleyiş adına uygulamada birtakım problemleri beraberinde getirmektedir.

2021 yılı yılsonu verileri incelendiğinde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı ülke genelinde 112 adet çocuk evleri sitesi bulunmakta olup bu kuruluşlardan toplamda 6.160 çocuk hizmet almaktadır (ASHB).

1.4.1.4. Çocuk Evleri Modeli

İlk defa 2000 yılında pilot il olarak seçilen Ankara ilinde uygulanmaya başlayan çocuk evi hizmet modeli; SHÇEK Genel Müdürlüğüne bağlı Çocuk ve Gençlik Hizmetleri

Dairesi Başkanlığı koordinesinde hizmetlerini yürütmüştür. İlerleyen süreçte hizmetin yaygınlaştırılmasına karar verilmesi üzerine 2005 yılı içerisinde bu model diğer illerde de uygulamaya konulmuştur (Yazıcı, 2013, s. 151-152).

2005 yılında yayımlanmış olan 5378 sayılı Özürlüler ve Bazı Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun 26. Maddesi kapsamında 2828 sayılı kanunun 3.f.11. maddesine eklenen ibare ile çocuk evleri kurum bakımı modelinin ilk kez tanımı yapılmıştır. Buna göre çocuk evleri “0-18 yaşlar arasındaki korunmaya ihtiyacı olan çocukların kaldığı ev birimleri” şeklinde tanımlanmıştır. Bu hizmet modeline dair ilk mevzuat ise 2008 yılında 27015 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliktir. Yönetmeliğin 4.1.a. maddesinde ise çocuk evleri “her ilin sosyal, kültürel açıdan çocuk yetiştirmeye uygun bölgelerinde tercihen il merkezinde okul ve hastanelere yakın apartman dairesi veya müstakil dairelerde 5 ila 8 çocuğun kaldığı evler” olarak tanımlanmıştır (Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, 2008; Başer, 2013, s. 51).

Aktarılanlar çerçevesinde çocuk evleri: illerin fiziki, sosyal ve kültürel koşulları göz önünde bulundurularak tercihen daha çok il merkezlerinde, okul ve hastanelere yakın konumda ve çocuk yetiştirmeye uygun olduğu belirlenen bölgelerde korunmaya ihtiyacı olan 0-18 yaş aralığındaki çocukların bakım ve gözetimlerinin yapıldığı, yetiştirildiği, gelişimlerinin, sağlık ve eğitim durumlarının takip edilip geleceğe hazırlandığı ve desteklendiği sosyal hizmet kuruluşlarıdır. Bu hizmet modelinde en temel amaç yetiştirme yurtları gibi toplu bakım modellerinin dezavantajlarını en aza indirerek çocukların ortalama aile sayıları dikkate alınarak planlanmış ev ortamlarında ve toplumla daha iç içe bir vaziyette bakımlarının sağlanmasıdır. Kardeş olan çocukların ayrılmaması kaidesiyle aralarında en fazla 3 yaş farkı bulunan çocukların bir arada yaşadıkları bu hizmet modelinde çocukların kendilerine ait daha fazla özel alana sahip olması ve çocukların mahalle, komşuluk ve aile gibi olgulara daha aşına olarak yetişmelerinin sağlanması amaçlanmaktadır (Türk, 2021, s. 30).

Çocuk evleri, yapı itibari ile kendi içerisinde bir idari birim bulundurmamakla birlikte ilde bulunan tüm çocuk evleri o ilde mevcut çocuk evleri koordinasyon merkezine bağlı olarak işleyişini sürdürür. Çocuk evleri koordinasyon merkezleri, Sosyal Hizmetler

Kanunun 3.f.16. maddesinde ifade edildiği üzere çocuk evlerinin illerde açılışı, işleyiş ve planlanmasına dair her türlü işlemlerin yürütüldüğü, evlerin takibi ve denetlenmesinin gerçekleştirilip evler arası koordinasyonun sağlandığı merkezlerdir (Aykul, 2019, s. 30).

Çocuk evleri hizmet modelinin işleyişinde etkin rol oynayan çocuk evi sorumlusu ise sosyal çalışmacı, psikolog, çocuk gelişimci, öğretmen, sosyolog gibi ünvanlara sahip çalışanlar arasından il müdürlüklerince seçilir. Çocuk evi sorumluları, çocukların okul ve eğitim takiplerini gerçekleştirmek, evin harcama ve ödeme işlemlerini takip etmek, çocuklarla ilgili gerçekleştirilen mesleki çalışmaları izlemek ve kaydetmek, çocukların aile- akraba gibi sosyal sistemlerle ilişkilerini denetlemek, çocukların psiko-sosyal ve kültürel gelişimlerini takip etmek ve gelişimlerine katkı sağlayacak yönlendirmeler yapmak ve bu işlemlerin tümünde koordinasyon merkezleriyle koordineli olarak çalışmak gibi görevlere haiz olmakla birlikte bu hizmet modelinde önemli bir rolü üstlenmektedirler (Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, 2008).

2022 Eylül ayı içerisinde yayımlanan Çocuk Koruma Hizmetleri Planlama Ve Çocuk Bakım Kuruluşlarının Çalışma Usul Ve Esasları Hakkında Yönetmelik ile yeni bir mevzuata kavuşan çocuk evleri artık işleyişini bu yönetmelik ile sürdürmektedir. Söz konusu yönetmeliğin 3.1.h maddesinde çocuk evleri “korunma ihtiyacı olan çocukların bakımlarının sağlandığı, mesken niteliğindeki yatılı ev tipi sosyal hizmet birimleri” şeklinde, evlerin bağlı bulunduğu koordinasyon merkezleri şu şekilde tanımlanmıştır:

“Çocuk evlerinin illerde planlanmasını, açılış ve işleyişine ilişkin her türlü işlem ile harcamaların yapılmasını, takibini, denetlenmesini, çocuk evine kabulü yapılacak çocukların belirlenmesi ve uyumuna yönelik çalışmalar ile çocuk evleri arasındaki koordinasyonu sağlamak amacıyla oluşturulan merkez.”

Yayımlanması ile çocuk evleri için uygulamaya konulan bu yönetmelik, modelin hizmet vermekteki amacını oluşturan esaslar ile çocukların yaş durumları, evlerin oluşturulma koşulları gibi hizmet standartlarında ise herhangi bir değişiklik getirmemiştir.

2021 yılsonu istatistiklerine göre ülke genelinde 1193 adet çocuk evi bulunmakta olup bu evlerden toplamda 5649 çocuk hizmet almaktadır (ASHB).

1.4.1.5. Çocuk Destek Merkezleri Modeli

29 Mart 2015 tarih ve 29310 sayılı resmi gazetede yayımlanması neticesinde yürürlüğe giren Çocuk Destek Merkezleri Yönetmeliği, 1. maddesinde yer alan suça sürüklenmesi, suç mağduru olması veya sokakta sosyal risklere karşı açık ve korunmasız olması nedeniyle haklarında bakım tedbiri veya korunma kararı verilen çocuklardan psikososyal desteğe ihtiyacı olduğu tespit edilenlere, Bakanlığa bağlı olarak geçici süreli olarak hizmet vermekte olan Çocuk Destek Merkezlerinin çalışma usul ve esasları ile verilen hizmet standartlarını belirlemektir ibaresiyle çocuk destek merkezlerinin amacını belirlemiştir (Çocuk Destek Merkezleri Hakkında Yönetmelik, 2015). Ayrıca 5395 sayılı kanunun 3.a.2. maddesinde kanunlarda suç olduğu sabit bir eylemi gerçekleştirdiği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma gerçekleşen ya da gerçekleştirdiği eylemden ötürü hakkında güvenlik tedbirine hükmedilen çocuk şeklinde suça sürüklenen çocuğun tanımlanması yapılmış; böylece çocuk destek merkezlerinden hizmet alacak çocuklardan suça sürüklenmiş olanlara dair de açıklık getirilmiştir. 2828 sayılı kanunun 3.f.6. maddesinde ise çocuk destek merkezleri: suça sürüklenme, suça mağduru olma veya sokakta sosyal tehlikelere karşı açık hale gelme durumlarından ötürü haklarında bakım tedbiri veya korunma kararına hükmedilen çocuklardan psikososyal desteğe ihtiyaç duyduğu tespit edilenlerin, psikososyal destek ihtiyaçları giderilinceye kadar korunma ve bakımlarının gerçekleştirildiği, verilen bu hizmet süresince aile, akraba, yakın çevre ve toplum gibi sistemlerle ilişkilerinin düzenlenip geliştirilmesine dair mesleki çalışmaların gerçekleştirildiği; çocukların yaş, cinsiyet, mağduriyet ve/veya suça sürüklenme durumlarına göre ayrı ayrı yapılanıp ihtisaslaşmış yatılı sosyal hizmet kuruluşları şeklinde tanımlanmıştır.

Çocuk destek merkezlerinin kuruluş ve ihtisaslaşmasından önce benzer nitelikte hizmet vermekte olan çocuk ve gençlik merkezleri, 1997 yılında yürürlüğe giren 572 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile 2828 sayılı kanuna eklenerek hizmete girmiş ve bu kurum bakımı modelinin amacı “ihmal, hastalık, kötü alışkanlık, yoksulluk, terk ve benzeri nedenlerle sokağa düşerek sosyal tehlikelerle karşı karşıya kalan veya sokakta çalışan çocuk ve gençlerin rehabilitasyonlarını ve topluma kazandırılmalarını sağlamak” olarak belirlenmiştir (Yolcuoğlu, 2009a, s. 50). İlerleyen süreçte suça sürüklenen çocuklar adına “Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri (KBRM)”, suç mağduru çocuklar için ise “Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezleri (BSRM)” oluşturularak

hizmet verilmeye başlanmıştır. Ancak 2014 tarih ve 6518 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ve 2015 tarihli Çocuk Destek Merkezleri Yönetmeliği ile KBRM ve BSRM adındaki kurum bakımı hizmetleri çocuk destek merkezleri olarak tek çatı altında birleştirilmiştir (Aydın, 2019, s. 14-15). Söz konusu bu iki kuruluşun tek bir isim altında birleştirilmesinin önemli bir sebebi kurum isminde yer alan “rehabilitasyon” ibaresinin işaret etmekte olduğu tedavi anlamından öte aslında bu merkezlerde psikososyal desteğe yönelik faaliyetlerin yürütülüyor olmasından kaynaklı bir ikilemin var oluşu; bir diğer önemli sebep ise suça sürüklenen çocuklar için farklı bir kurum adı, suç mağduru çocuklar için ise farklı bir kurum adının var oluşunun çocukların damgalanmasına sebebiyet vermesinin önüne geçebilmektir (Keçe, 2018, s. 36).

Sunmakta olduğu hizmetin özellikleri ve hizmet sunmakta olduğu kitlenin özellikleri açısından çocuk destek merkezleri, çocuklar için hizmet veren diğer kurum bakımı modellerinden ayrılmaktadır. Suça sürüklenme veya mağduriyet durumlarına istinaden özel ilgiye ve mesleki müdahaleye ihtiyacı olan çocuklara hizmet vermekte olan bu kuruluşların hangi illerde hizmet vereceği hususu belirli kıstaslara göre değerlendirmeye tabi tutulur. Bu kıstasların temelinde, il genelinde meydana gelen vaka sayıları, komşu illerde hizmet vermekte olan benzer nitelikteki çocuk destek merkezlerinin var oluş durumları, değerlendirilen ilin ulaşım koşulları, sağlık, eğitim, sosyal ve kültürel imkânları yer almaktadır (Buran & Çalık Var, 2019, s. 154).

Çocuk destek merkezleri, hizmet kitlesini oluşturan korunma ve bakım altındaki çocukların her birinin yaşamış olduğu olumsuz yaşam deneyimlerinin ve travmalarının sağlıklı bir şekilde atlatılması amacıyla kurulmuş olması dolayısıyla ayrı ayrı özel ihtisas alanlarına ayrılmıştır. Bu ihtisas alanları; suça sürüklenen çocuklara yönelik merkezler, suça mağduru çocuklara yönelik merkezler, madde bağımlısı çocuklara yönelik merkezler, sokakta yaşayan çocuklara yönelik merkezler, gece çocuklar ve çocuk anneler yönelik merkezler ve refakatsiz çocuklara yönelik merkezler şeklindedir (Keçe, 2018, s. 37; Buran & Çalık Var, 2019, s. 154).

Bahsi geçen merkezler, 11-18 yaş aralığındaki çocuklara hizmet vermekte olup merkeze kabulü yapılan her çocuğa bir danışman görevlendirilmektedir. Çocuk Destek Merkezleri

Yönetmeliğinin 3.1.ğ ve p maddelerinde detaylandırıldığı üzere danışmanlar; sosyal hizmet, psikoloji, çocuk gelişimi, psikolojik danışmanlık ve rehberlik, öğretmenlik ve sosyoloji alanlarında lisans eğitimi veren kurumlardan mezun meslek mensuplarından oluşmaktadır. Söz konusu bu danışmanların görevleri; merkeze kabulü yapılan çocuğun kurum ortamına uyumunu sağlamak ve takibini gerçekleştirmek, çocuk destek merkezlerinde hizmet alan çocuklara yönelik Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığınca hazırlanmış olan Anka Psikososyal Destek Programı çerçevesinde mesleki müdahaleler planlamak ve uygulamak, çocuğun ailesi ve sosyal çevresi ile ilişkilerini ve temel yaşam becerilerini geliştirmesine yönelik çalışmalar yürütmek, uygulanan mesleki müdahaleler sonucu çocukta ve ailede istenen hedeflere ulaşılması durumunda çocuklara uygun alternatif sosyal hizmet modellerini belirlemek şeklinde sıralanabilir (Aydın, 2019, s. 14-15; Buran & Çalık Var, 2019, s. 51).

2022 yılı Eylül ayı içerisinde yayımlanan “Çocuk Koruma Hizmetleri Planlama ve Çocuk Bakım Kuruluşlarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik” tüm kurum bakımı hizmetlerini detaylandıran tek bir yönetmelik olmakla beraber bu yönetmelikte çocuk destek merkezleri yer almamış; yönetmeliğin 44(1) maddesinde 29/03/2015 tarihli ve 29310 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Çocuk Destek Merkezleri Yönetmeliğinin yürürlükten kaldırıldığı belirtilmiştir. Suça sürüklenen veya suç mağduru çocuklara yönelik çocukların durumları özelinde ayrı ayrı ihtisaslaştırılarak kurum bakımı hizmeti sunan ve çocukların olumsuz yaşantılarının sağlıklı bir şekilde atlatılması adına psikososyal destek sağlayan bu merkezler, yönetmelikte ismen yer almamasına karşın kapatılması ya da hizmetlerinin sonlandırılması söz konusu değildir. Zira yönetmelikte yer alan 3.1.ğ. maddesinde çocuk bakım kuruluşları belirtilirken “çocukların psikososyal ihtiyacına veya suça sürüklenme durumuna göre ihtisaslaştırılan çocuk evleri siteleri” ibaresi yer almış; 3.1.s. maddesinde ise ihtisaslaşma “Çocuk bakım kuruluşlarının, çocukların özel surette korunmaları amacıyla yaş ve cinsiyet durumları ile psikososyal ihtiyaçlarına ve ilk kabul işlemlerine yönelik yapılandırılması” olarak açıklanmıştır. Bu iki ibareden çocuk destek merkezlerinin çocuk evleri siteleri ile birleştirilerek artık bu isimle hizmet vermeye başlayacağı, ancak bu merkezlerin yine suça sürüklenme durumları, mağduriyet durumları, madde kullanımı vb. hususlarda çocukların psikososyal destek ihtiyaçları çerçevesinde ihtisaslaştırılarak hizmetlerini sürdüreceği anlaşılmaktadır.

Eylül 2022 tarihli yönetmeliğin 5. maddesinde çocuk kuruluşları arasında bakım zinciri oluşturacak şekilde bir veya birden fazla ilin dâhil olduğu hizmet bölgeleri oluşturulacağı, hizmet bölgeleri içerisindeki ihtiyaçlara ve bölgedeki çocukların durum ve psikososyal ihtiyaçlarına binaen çocuk kuruluşlarının yeniden yapılandırılarak bakım zincirlerinin kurulacağı; hizmet bölgesi, bakım zinciri ve ihtisaslaşma alanlarına dair usul ve esasların Bakanlıkça belirleneceği bildirilmiştir. Yine yönetmeliğin 25. maddesinin yedinci fıkrasında “Bakanlık tarafından çocuk bakım kuruluşları arasında, çocukların korunma altına alınma nedenlerine, yaş ve cinsiyet durumları ile psikososyal destek ihtiyaçlarına göre ülke geneline hizmet vermek üzere ihtisaslaşma yapılır. İhtisaslaşma alanlarına ilişkin usul ve esaslar Bakanlıkça belirlenir.” ibaresi ile çocuk kuruluşlarının ihtiyaca göre ihtisaslaştırılarak hizmet sunacağı bildirilmiştir. Ancak yönetmeliğin 45.1.a maddesinde biraz önce aktarılan yönetmeliğin 5. maddesi ile 25. maddesinin yedinci fıkrasının, yönetmeliğin yayımlanmasından 6 ay sonra yürürlüğe gireceği belirtilmiştir. Buna göre çocuk bakım kuruluşları arasında kurulacak bakım zincirleri, hizmet bölgeleri ve kuruluşların ihtisaslaştırılmasına dair usul ve esasların önümüzdeki aylar içerisinde Bakanlıkça yayımlanacak yeni bir mevzuat çerçevesinde detaylandırıldıktan sonra işlevsellik kazanacağı anlaşılmaktadır.

1.4.2. Aile Yanında Bakım Hizmetleri

İnsanın doğumuyla birlikte gelişim süreçlerini sağlıklı olarak tamamlayabilmesinde, kimliğini ve karakterini oluşturabilmesinde sosyal çevrenin önemi göz ardı edilemez. Bu çevrede insan için en önemli faktör aile olup; insan, yaşamında ve gelişiminde karşılaştığı sorunların çözümünde sağlıklı bir aile ortamına ihtiyaç duymaktadır (Yüksel Z. , 2016, s. 1). Aile ortamından yoksun kalarak kurum bakımında kalan bireylere dair günümüze denk yapılan birçok araştırma, kurum bakımı deneyiminin bireyleri duygusal, sosyal, zihinsel açıdan olumsuz olarak etkilediği, öz aile yanında veya aile temelli hizmetlerden yararlandırılan çocuklara göre daha çok sosyal, psikolojik ve davranışsal sorun ile karşılaştıkları ortaya koymuştur (Algül, 2009; Bulut, 1995; Cılga, 1989; Çetin & Çavuşoğlu, 2009; Hodges & Tizard, 1989; Saçan & Şimşek, 2014; Üstün, 2008; akt. Yüksel, 2016, s. 26-27).

Ailesi hayatta olmayan ya da var olan ailesi ile yaşamını sürdürmesi risk teşkil etmesi sebebiyle koruma altına alınan çocuklar adına uygulanan hizmetler içerisinde en verimli

olanı, çocuğun bir aile yanında bakım ve gözetiminin sağlanmasıdır. Aile yanında bakım hizmetleri, çocuğun sosyal ve ekonomik destek hizmeti ve/ve ya 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunda yer alan tedbirler ile ailesi yanında desteklenmesi, bunun mümkün olmadığı durumlarda ise koruyucu aile ya da evlat edinme hizmet modelleri kapsamında bir aile yanında bakımın sağlanması şeklinde sunulmaktadır. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının sosyal ve ekonomik destek yardımları, koruyucu aile ve evlat edinme hizmeti uygulamaları ve danışmanlık hizmetleri, çocuğun aile yanında desteklenmesi ve korunmasına yönelik var olan uygulamalardır (Barış & Taylan, 2020, s. 299).

Aktarılanlar çerçevesinde 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunun 4. Maddesinde detaylandırılan ilkelere yer alan j bendinde de belirtildiği üzere kurum bakımı hizmet modeli sosyal hizmetlere yön veren politikalarda son çare olarak görülmektedir. Korunmaya ihtiyacı olduğu tespit edilen çocuklara yönelik kurum bakımı hizmet modeline alternatif olarak uygulanmakta olan aile temelli hizmet modelleri bu sebepler neticesinde büyük önem arz etmektedir.

1.4.2.1. Koruyucu Aile Hizmet Modeli

Bir çocuğun onu sevecek, koruyup güvenliğini sağlayacak, destekleyecek ve ihtiyaçlarını düzenli olarak karşılayacak sağlıklı bir aile ortamında yetişmesinin çocuğun yararına en uygun koşul olduğu düşüncesi, koruyucu aile hizmet modelinin temelinde yatan fikri oluşturmaktadır. Bu perspektifte ihmal, istismar veya suça sürüklenme gibi sebepler neticesinde aileleri yanında bakım ve gözetimlerinin yapılması mümkün olmadığı kanaatine erişilen çocukların kuruluş bakımına alınmaları yerine korunma altında oldukları süreç boyunca bir ailenin yanında geçirmeleri, gelişimlerini burada sürdürmeleri ve bu koşullarda normal yaşantılarını idame ettirmeleri çocuğun yararı adına en doğru çözüm olarak görülmektedir (Yolcuoğlu, 2009b, s. 70-71).

Koruyucu aile hizmet modeli, kurum bakımı hizmet modellerine göre oldukça farklı olan ve aile temelli hizmet modelleri içinde oldukça aktif uygulanan bir hizmet modelidir. Koruyucu aile bakımı, öz aile yanında bakımı mümkün olmayan korunmaya ihtiyacı olan çocuklar içinden durumu evlat edinme hizmetine uygun olmayanların geçici veya uzun süreli olarak, ebeveyn olabilme nitelik ve yeterliliklerine sahip ve çocuğun durumuna uygun bir ailenin aynına yerleştirilerek devlet denetiminde bakım ve gözetimlerinin

yapılmasını kapsayan bir hizmet modelidir (Üstüner, Erol, & Şimşek, 2005, s. 131; Koruyucu Aile Yönetmeliği, 2012).

Türkiye Cumhuriyeti'nin mevzuatsal tarihinde koruyucu aile kavramı, 1926 yılında yürürlüğe giren Medeni Kanun ile ilk kez ortaya çıkmıştır. 24/4/1930 tarihli Umumi Hıfzıssıhha Kanununun 6. bölümünün “Çocukluk ve Gençlik Koruması” başlıklı 1. faslında yer alan maddelerce çocukların koruyucu bir ailenin yanında bakılmasına dair düzenlemelerin yer aldığı görülmekte: söz konusu kanunun 159. maddesinde para karşılığında bir çocuğun bakımını üstlenecek kişinin öncelikle mahalli belediyeye başvurması gerektiği ve bu başvuru sonucunda ilgili heyetin başvuran şahsın ikamet koşulları ve diğer koşullarının uygunluğunu onaylaması durumunda çocuğun bakımına müsaade edileceği bilgisi yer almıştır. Yine aynı kanunun 161. maddesinde terk edilmiş veya kimsesiz çocukların altı yaşını ikmal edene kadar mahalli belediyeler tarafından, belediyenin olmadığı yerlerde ise köy ihtiyar heyetlerince himaye edilmesi gerektiği, çocukların himayesi için müessesesi olmayan yerlerde belediyelerin ücret karşılığında ailelerin bakım ve gözetimine verilebileceği hükmü yer almaktadır (Umumi Hıfzıssıhha Kanunu, 1930). Koruyucu aile hizmet modelinin ilk uygulanması ise 1949 yılında başlamış olup hizmetin ve uygulamaların kapsamı 1952 yılında genişletilmiştir (Özbesler, 2009, s. 87). Günümüzde ise koruyucu aile hizmet modeli 2828 sayılı kanunun 22. ve 23. maddeleri, 5395 sayılı kanunun 5. maddesi ve 2012 tarih ve 28497 sayılı Koruyucu Aile Yönetmeliği çerçevesinde uygulanmaktadır.

Koruyucu Aile Yönetmeliğine göre uygulanmakta olan aile temelli hizmet modelinin dört türü bulunmaktadır. Bu hizmet modelleri aşağıdaki gibidir.

- a) Akraba veya Yakın Çevre Koruyucu Aile Modeli: Çocuğun velayetine veya vesayetine sahip kişiler dışında kalan ve kan bağı bulunan akrabalar ya da çocuğun korunma altına alınmadan önce iletişimi ve ilişkisi olduğu komşu, bakıcı gibi sosyal çevresinden olan kişilerce sağlanan bakım modelidir.
- b) Geçici Koruyucu Aile Modeli: Acilen koruma gerektiren ya da hakkında henüz hizmet planı oluşturulmamış ve kurum bakımına yerleştirilmemiş veya kendisi için planlanan hizmet planından mevcut vaziyette henüz yararlandırılamayan çocuklar için temel anne, baba eğitimleri ve Koruyucu Aile Birinci ve İkinci Kademe

eğitimlerini almış profesyonel kişiler ve/veya aileler tarafından sağlanan bakım modelidir.

- c) Süreli Koruyucu Aile Modeli: Korunma altına alınmış ve kısa süre içerisinde öz aile yanına dönme imkânı bulunmayan ve evlat edinme hizmet modelinden yararlandırılamayan çocuklara yönelik uygulanan hizmet modelidir.
- d) Uzmanlaşmış Koruyucu Aile Modeli: İstismar öyküleri ya da özel gereksinimleri gereği özel ve özenli bakım ihtiyaçları bulunan çocuklar için en az lisans düzeyinde eğitimi var olan ya da eşlerden biri en az ilköğretim düzeyinde olmak kaydıyla temel anne baba eğitimleri ile Koruyucu Aile Birinci ve İkinci Kademe Eğitimlerini almış kişiler ve/veya aileler tarafından sağlanan hizmet modelidir.

2020 yılı yılsonu verileri incelendiğinde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı ülke genelinde 6481 koruyucu aile bulunmakta olup bu aileler yanında toplamda 7864 çocuk koruyucu aile hizmeti almaktadır (ASHB).

1.4.2.2. Evlat Edinme Hizmet Modeli

Evlat edinme hizmet modeli, korunmaya ihtiyacı olan çocuklar için sunulmakta olan bir diğer aile temelli hizmet modelidir. Koruyucu aile modelinden temel farkı, evlat edinme hizmet modelinden yararlandırılacak çocuğun hukuki durumunun evlat edinmeye uygun olması ile birlikte hukuki durumu evlat edinmeye uygun olan kişi ya da ailenin nüfusuna mahkeme yoluyla kurulan hukuki bağ sonucu katılması şeklindedir. Koruyucu aile modelinde çocuğun biyolojik aile ile olan bağları sürmekte, katılmış olduğu koruyucu ailenin nüfusuna kaydedilmesi gibi bir durum söz konusu olmamaktadır.

Çocuğun hukuki durumunun evlat edinmeye uygun olması, evlat edinecek kişi veya ailenin evlat edinmeye uygun olması ve buna benzer evlat edinmeye dair pek çok husus TMK'nin 305. Maddesinden 320. Maddesine kadar olan bölümde detaylandırılmakta ve evlat edinme işlemleri bu kanun maddeleri kapsamında gerçekleştirilmektedir.

Çocuğun hukuki durumunun evlat edinmeye uygun olmasını belirleyen koşulların ilki çocuğun evlat edinmeyi talep eden aile veya kişi tarafından en az bir yıl süreyle bakılmış ve eğitilmiş olması koşuluna bağlıdır. Bu duruma ek olarak evlat edinmenin çocuğun yararına olması ve varsa evlat edinenin diğer çocuklarının da yararını ihlal etmiyor olması gerekmektedir. Evlat edinmeye dair çocuğun hukuksal uygunluğunun bir diğer noktasını

ise rıza durumu oluşturmaktadır. Buna göre evlat edinilecek çocuğun ayırt etme gücü var ise evlat edinilmeye rızasının olması şarttır. Ayrıca evlat edinilecek çocuğun anne ve babasının rızası da gerekliliktir. Çocuğun ebeveynlerinin vefat etmiş veya başka sebeplerden ötürü vesayet altına alınmış olması durumunda ise vesayet makamının çocuğun evlat edindirilmesine izin vermesi gerekmektedir. Ancak anne ve babadan birinin kim olduğu veya uzun süreden beri nerede oturduğu bilinmiyorsa, ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksa ya da çocuğa karşı yükümlülüklerini yerine getirmiyorsa evlat edinmeye dair ilgili ebeveynin rızasının aranmamasına mahkeme tarafından karar verilebilmektedir (Türk Medeni Kanunu, s. 58-59).

Evlat edinecek ailelere dair, eşlerin ancak birlikte evlat edinebileceği ve evli olmayanların birlikte evlat edinmeyeceği belirtilmektedir. Buna göre evliliğin en az beş yıldan beri var olması ya da eşlerin otuz yaşını doldurmuş olması gerekmektedir. Evli olmayan birinin evlat edinebilmesi için ise otuz yaşını doldurmuş olması gerekmektedir (Türk Medeni Kanunu, s. 59).

Evlat edinme bağı, ülkemiz sınırları içerisinde iki farklı usul ile kurulmaktadır. Bunlardan ilki korunma altında bulunan ve hukuki durumu evlat edinmeye uygun olan çocuğun evlat edinilmesi iken diğeri kişiler ya da aileler arası anlaşma ile çocuğun evlat edinilmesidir. Her iki usulde de evlat edinme koşulları aynı şekilde Türk Medeni Kanununa göre gerçekleştirilmekte ve hukuki süreçler aile mahkemeleri tarafından, aile mahkemesinin olmadığı yerlerde ise asliye hukuk mahkemeleri tarafından yürütülmektedir. Korunma altında olup durumu evlat edinmeye uygun olan çocukların işlemleri Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve bağlı taşra teşkilatı tarafından gerçekleştirilmektedir. Evlat edinmeye uygunluk şartlarını taşıyan aile ile çocuğun eşleştirmesi yapılarak çocuğun evlat edinme ailesi yanına yerleştirmesi yapılır ve bu kapsamda “Evlat Edinme Geçici Bakım Sözleşmesi” imzalanır. Çocuk ile yerleştirilen aile arasındaki bir yıllık sürenin tamamlanması ve bu süre sonucunda olumlu kanaatin oluşması sonrası aile tarafından evlat edinme davası açılarak hukuki süreç başlatılmaktadır (ÇHGM).

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından açıklanan 2021 yılsonu verileri incelendiğinde Türkiye genelinde evlat edindirilen çocuk sayısı 18.391 olarak açıklanmıştır (ASHB).

1.4.2.3. Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmet Modeli

Sosyal ve ekonomik destek hizmeti, aile odaklı hizmet modellerinden olup bu hizmet modelinin en ayırt edici özelliği çocuğun devlet koruması altına alınmaksızın alışık olduğu çevre içerisinde desteklenmesini içermektedir. Ekonomik nedenlerle ailenin yaşadığı problemler veya aile içi ekonomik kriz anlarında çocuğun bakımı noktasında birtakım güçlüklerin ortaya çıkmasıyla sıklıkla uygulanan bu hizmet modeli, aileye sağlanan maddi kaynaklar neticesinde çocuğun bakımının ihmal edilmemesini, yaşam standartlarının iyileştirilmesini, sağlanan hizmet ile çocuğun kendisini gerçekleştirmesi ve geliştirmesini, daha kaliteli bir yaşam sürebilmesini amaç edinmektedir (Ersoy & Hurasan, 2017, s. 197).

Sosyal ve ekonomik destek hizmetine dair hususlar 3 Mart 2015 tarih ve 29284 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Hakkında Yönetmelik ile belirlenmiştir. Bu hizmetin yararlanıcıları, söz konusu yönetmeliğin 6. maddesinde aşağıdaki gibi detaylandırılmıştır. Buna göre:

- a) Bakım tedbiri kapsamında koruma altına alınan ve kurum bakımı hizmet modellerin yararlandırılan çocuklar içerisinde desteklendikleri takdirde ailesi veya yakınları yanında desteklenebilecek çocuklar için,
- b) Ekonomik yoksunluk nedeniyle desteklenmeme durumunda korunmaya ihtiyacı olacak çocukların koruma altına alınmaksızın aileleri ya da yakınları yanında desteklenebilecek çocuklar için,
- c) Bakım tedbiri kapsamında korunma altında bulunup kurum bakımı hizmetinden ya da koruyucu aile hizmetinden yararlandırılmakta iken yaş sınırlarını tamamlamaları nedeniyle söz konusu hizmetin sonlandırılan gençlerden iş ve meslek kursuna devam eden ya da bir iş sahibi olmayıp desteklenmedikleri takdirde muhtaç duruma gelecek gençler için,
- d) Yapay veya doğal bir afet, felaket, hastalık, kaza gibi kriz durumlarında aile fertlerinin geçimlerini sağlayamayacak durumda olan kişilerin çocukları ile hayati tehlike arz eden bir hastalık sonrası ameliyat geçiren ya da vefat eden kişilerin çocukları için,

uygulanmaktadır.

Sağlanan maddi kaynakların yanı sıra sosyal ve ekonomik destek hizmeti çocuğun ailesi yanında sağlıklı bir psikososyal gelişime sahip olabilmesini de içermektedir. Bu

kapsamda söz konusu sosyal hizmet müdahalesinin uygulayıcıları olan sosyal çalışmacılar, ailelere karşı danışmanlık sağlayıcı, arabulucu, güçlendirici, bağlantı kurucu, kolaylaştırıcı ve harekete geçirici rollerini de üstlenmektedir (Meraki, 2019, s. 36). Gerçekleştirilen bu roller ile aile içi sorunların çözüme ulaştırmak, aile ve çocuk arasındaki bağları güçlendirmek, çocuğun gelişimi, yetiştirilmesi noktasında rehberlik yapmak, müracaatçıya sosyal destek mekanizmaları hakkında rehberlik yapmak ve gerekirse ilgili kurumlara yönlendirmesini gerçekleştirmek gibi hususlar amaçlanmaktadır (Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Hakkında Yönetmelik).

1.5. Sosyal Beceri Kavramı

İnsanın var olduğu günden bugüne değin kişilerarası iletişim, önemini koruyan ve artıran bir konudur. Her insan doğumuyla birlikte, çevresi içerisinde birey olarak, çevreyle sürekli etkileşim ve iletişim içerisinde ve bu durum her insan için yaşamda kaçınılmaz bir olgudur. Bu etkileşim döngüsü içerisinde varlığını devam ettiren her insan, yaşamlarını sağlıklı bir şekilde sürdürebilmek için toplumda birlikte yaşamakta olduğu diğer insanlarla doğru ilişkilere sahip olması gerekir ve çevrede olup biten her olguya, değişime karşı uyum sağlayabilmek ve denge kurabilmek zorundadır. Kişinin insanlar ile kurması gereken bu sağlıklı ilişkilerin ve çevreye uyum sağlayabilme ve denge kurabilme gibi gereksinimleri için birtakım becerilere sahip olması gerekir. Bu beceriler, çevreden olumlu dönütler sağlayacak, hedefe yönelik, içinde bulunulan koşullara göre değişen, bilişsel ve duygusal öğeleri içeren türden olmalıdır. Bireyin çevresiyle olan iletişim ve ilişkiler ağının temelini sosyal beceriler oluşturmaktadır (Samancı & Uçan, 2017, s. 282; Yüksel G., 1997, s. 1-2).

Her bireyin, insan olarak gidermesi gereken duygusal, fiziksel ve sosyal gereksinimleri bulunmaktadır. Tüm bireyler, kendisini ifade edebilme ve çevreyle iletişimde başarılı olabilmeyi ve bunu yaparken konuşma, yazma, çizme, bedenini kullanma gibi pek çok farklı yöntem ile duygu ve düşüncelerini karşıya aktarabilmeyi ister. Bu gereksinimler karşılanırken çevreyle etkileşim zorunludur. Kurulan bu etkileşim, insanın yaşamına olumlu ya da olumsuz yönden bir etkiye sahiptir; etkileşimin kişiye olumlu yönden etki edebilmesi adına var olan en önemli değişken sosyal becerilerdir (Yüksel G. , 1999, s. 37-38).

İnsan, çevreden olumlu tepkiler alabileceği ve olumsuz tepkilerin gelmesini önleyebileceği becerilere, başkalarıyla etkileşimi mümkün kılacak sosyal açıdan kabul gören davranışlara sahip olmak ister. Bu beceriler, insanın var olduğu günden bu yana hiç karşılaşmadığı boyutta değişimlerle karşı karşıya kalmasına rağmen bu becerilere sahip olma isteği günden güne önemini artırmaktadır (Yüksel G. , 1997, s. 15).

Sosyal beceriler, toplumsal ilişkilerde kişinin hem kendisine ait hem de çevrede yer alan diğer bireylere ait duygu, düşünce ve davranışları anlayabilmesi ve bu anlamlandırma sonrası bunu davranış olarak sergileyebilmesi yetisidir (Çubukçu & Gültekin, 2006, s. 159). Bir diğer tanım olarak sosyal beceri, sosyal bir niyete dair sergilenen ve sosyal bağlama göre değişkenlik gösterebilen, sözlü ya da sözsüz davranışlar bütünüdür ifade etmektedir. Kişinin toplumun diğer üyelerini de ilgilendiren bir konudaki yeterliliğine ilişkin değerlendirmeleri içeren sosyal yeterlilik kavramından farklı bir kavram olarak kabul gören sosyal beceri kavramı, kişilerarası ilişkileri doğru bir şekilde devam ettirebilmek için gerekli olan temel iletişim becerilerini, toplum normları doğrultusunda kendi davranışlarına yön verebilmeyi, çevredekilerin duygu ve düşüncelerini anlayabilmeyi, var olan durumlara karşı uygun tepkiler verebilmeyi kapsayacak şekilde davranış örüntüleri tanımlarıyla kavramsallaştırılmıştır (Gresham, Elliott, Cook, Vance, & Kettler, 2010; Riggio, Assesment of Basic Social Skills, 1986; Grusec & Davidov, 2010; Riggio, Watring, & Throckmorton, 1993; akt. Tatar, ve diğerleri, 2018, s. 81).

Sorias ise (1986), sosyal becerileri tanımlarken kişilerarası ilişkilerin kurulması ve sosyal amaçların gerçekleştirilmesi durumlarına odaklanmıştır; sosyal beceriyi bireyin çevreyle pozitif temaslar kurmasını, ihtiyaç halinde çevreden yardım talep etmesini ve bireyin kendisine uygun olmayan talepleri reddetmesini kolaylaştıran davranışlar olarak adlandırmıştır (Akt. Kara, 2021, s. 19).

Önceki paragraflarda yapılan aktarım dikkate alınacak olursa sosyal yeterlilik, sosyal beceriden farklı olarak daha çok bireyin sosyal bir olgu karşısında sergilemiş olduğu davranış ve rollerin toplumun bir takım ölçütleri çerçevesinde değerlendirilmesine bağlı ortaya çıkan bir kavramdır. McFall (1982), bu noktada sosyal becerileri bireye toplum tarafından atfedilen görev ve rolleri gerçekleştirdiğini göstermesi adına sergilediği belirli davranışlar olarak niteler iken sosyal yeterliliği ise bireyin toplum tarafından atfedilen görev ve rolleri ne derece yeterli olarak gerçekleştirdiğini gösteren sonuç ve

yargılamalara dayalı değerlendirme olarak tanımlamaktadır. Buna göre sosyal yeterliliğin özellikleri McFall (1982) tarafından şöyle sıralanmıştır:

- Yeterlilik, bireyin bir görev noktasındaki performansının çevredekilerce değerlendirilmesini içermektedir. Bu yüzden “etkili”, “uygun”, “iyi” gibi terimler bu noktada kullanılabilir.
- Yeterlilik, çevredeki diğer bireyler ve gruplar tarafından yapılan bir değerlendirme olduğu için önyargılara ve hatalara açıktır. Aynı kriterlere göre farklı çevreler farklı değerlendirmelere ulaşabilir.
- Yapılacak değerlendirme belirli bir ölçüt temelinde gerçekleştirileceği için seçilecek ölçüte karar verilmesi önemlidir.
- Yeterlilik her zaman duruma veya ölçüte göre değerlendirildiğinden bu değişkenlerdeki çeşitlilik kişinin performansının yeterli olup olmadığının değerlendirmesini etkiler.
- Yeterlilikte tutarlılıktan söz etmek mümkündür. Yeterli olarak kabul gören bir görev benzer koşullarda ancak farklı zamanlar içinde yine yeterli olarak gerçekleştirilebilir (Akt. Önal, 2006, s. 40).

Sosyal becerilerin oluşması ve gelişmesinde bireyin doğumuyla birlikte başlayan ve yaşam boyu devam eden sosyal gelişim, insan adına önemli bir süreci ifade eden kavramdır. Sosyal bir varlık olan insanın içinde bulunduğu toplumun bir üyesi olarak kabul görebilmesi için, içinde bulunduğu toplumun değerlerini, yapısını vb. öğrenmesi gerekmektedir ve bu gelişim kişinin doğumuyla ya da yaşamın ilk yıllarında gerçekleşebilecek bir durum değildir. Sosyal gelişim, insanın erişkin bir birey olana değin geçen süreçte çevreyle kurduğu ilişkilerin, onlara karşı ilettiği ve ilgi gösterdiği davranımların tümüdür (Genç, 2005, s. 42; Kara, 2021, s. 18-19).

Cüceloğlu (2003, s. 354-355), çocuğun duygusal ve sosyal gelişiminin bilişsel, hareketssel ve duyuşsal gelişimine paralel olarak oluştuğunu ve bu gelişimin farklı seviyelerden geçerek kişinin toplum tarafından kabul edilmesini ve topluma ait olmasını sağladığını belirtmiştir. Çubukçu ve Gültekin ise (2006, s. 156) sosyal gelişimi insanın yaşamı boyunca çevresiyle kurduğu iletişimlerin ve sergilemiş olduğu davranış biçimlerinin tümü olduğu şeklinde tanımlamış; topluma uyum sağlayabilmek ve kabul görebilmek adına sosyal gelişimin tamamlanmasının gerekliliğini ifade etmiştir.

Sosyal beceriler yeterli düzeyde gelişmemiş olması durumunda ise bireyler aile, okul, iş ortamı gibi ortamlarda duygu ve düşüncelerini aktarma, çevredekilerin duygu ve düşüncelerini anlama ve çevreye duyarlı olma, çevrede var olan durumlara göre kendini ayarlama gereksinimlerini karşılamada güçlük çekecektir. Sosyal bir varlık olan insan için bu durum, ihtiyaçlarını sosyal olarak karşılama ve sosyal doyuma ulaşma gibi bazı olumsuz çıktılar ile kişiyi karşı karşıya bırakır. Utangaçlık, yalnızlık, girişken olmayan, çekingen davranış ve tavırlar, kendini ifade etmede yaşanan güçlükler bu olumsuz çıktıların bazılarıdır ve bu durum kişide bir takım onaylanmayan davranışların ortaya çıkmasına da sebebiyet verebilmektedir (Yüksel G. , 1997, s. 31-32).

1.6. Sosyal Becerilerin Sınıflandırılması

Sosyal beceri kavramına dair getirilen farklı bakış açılarına bağlı çeşitli tanımlamalara ek olarak bu becerilerin sınıflandırılmasında da çeşitlilik söz konusudur. Calderalla ve Merrell (1997), sosyal becerileri beş farklı grupta incelemiştir:

- Akranlar ile arasındaki ilişki becerileri: Çevrede yer alan kişileri takdir edebilme, onlara yardım edebilme ve yardım isteyebilme, oyun vb. aktivitelere çevredekileri davet edebilme, kendisine ve arkadaşlarına ait hakları savunabilme, hızlı ve iyi arkadaş çevresi edinebilme, etkinliklerde sorumluluk alma ve liderlik edebilme gibi becerileri içermektedir.
- Kendisini kontrol edebilme becerileri: kişinin karşılaştığı engel ve problemle karşısında soğuk olabilmesini, öfke ve sinir gibi duygularını kontrol edebilmesini, bulunduğu ortamların kabul gören kurallarına uyum sağlayabilmesini, eleştiriye açık olabilme ve farklı fikir ve görüşlerle uzlaşabilme durumlarını içerir.
- Akademik beceriler: kişilerin üstlendiği görevleri yerine getirebilmesi ve bu uğurda çalışabilmesi, öğretileri dinleyebilmesi ve yönergeleri yerine getirebilmesi, çalışma vb. eforlar sonrası kendisini yenileyici aktiviteler gerçekleştirebilmesi gibi başarılı olma durumlarını içeren becerilerdir.
- Uyma becerileri: çevrece gelen yönergelere uyma ve takip edebilme, paylaşımda bulunabilme, üstlendiği veya üstüne düşen sorumluluklarını yerine getirebilme, çevreden gelecek eleştirilere karşı açık olma ve bu eleştirileri olumlu karşılama gibi davranışları kapsamaktadır.

- Atılganlık becerileri: çevreyle iletişimde girişken olma, aktivite durumlarında çevreyi davet etme, kararsızlık durumlarında soru sorabilme ve yardım talep edebilme, kendisini tanıtabilme gibi becerileri kapsamaktadır (Akt. Kara, 2021, s. 20-21).

Sosyal becerilerin sınıflandırılmasına bir diğer örnek ise Rinn ve Markle (1979) tarafından dört grup altında gerçekleştirilen sınıflamadır:

- Kendini açıklama becerileri: Hüzün, mutluluk, sevinç gibi var olan duyguların açıklanması, düşüncelerin aktarımı, övgüleri kabul etme ve kişinin kendi hakkında olumlu söz söyleyebilme yetilerini ifade eder.
- Destekleme becerileri: Çevrede bulunan ve yakın hissedilen bireylere dair olumlu ifadelerde bulunma ve övme halini içerir.
- Hakkını savunma becerileri: Çevredekilerin düşünceleri ile aynı fikirde olmama, uygun olmayan istekleri reddetme becerileridir.
- İletişim becerileri: Çevre ile konuşma, problemleri konuşarak çözme yetilerini içerir (Akt. Avcıoğlu, 2001, s. 17).

Akkök (1996, s. 2-3) tarafından ise sosyal beceriler aşağıdaki gibi sınıflanmıştır.

- İletişim kurmaya başlama ve sürdürebilme becerileri: Dinleyebilmek, soru sorabilmek, teşekkür edebilmek, kendini ifade edebilmek, başkalarını tanıtabilmek, övgüde bulunabilmek, çevreden yardım isteyebilmek, yönerge ve direktifler verebilmek, talimatlara uyabilmek, eksiklikleri kabul edebilmek, ikna edebilmek gibi becerileri kapsamaktadır.
- Grupla bir işi ilerletebilme becerileri: Dâhil olduğu grup ile görev dağılımında bulunabilmek, grup içerisinde üstlendiği görev ve sorumlulukları yerine getirebilmek, çevredeki kişilerin görüş ve fikirlerine saygı göstermek noktasındaki becerileri ifade eder.
- Duygulara yönelik beceriler: Hislerinin farkında olmak ve hislerini ifade edebilmek, çevredeki kişilerin hislerini anlayabilmek, öfke durumlarında problem çözebilmek, içinde bulunduğu duygu durumları özgür bir biçimde ifade edebilmek ve kişinin kendisini ödüllendirebilmek durumlarındaki yetileri içerir.

- Saldırgan davranışların üstesinden gelebilme becerileri: Öfke ve sinir gibi duyguları kontrol edebilme, haklarını koruma ve savına bilme, çevrece alay edilme durumlarının üstesinden gelebilme, farklı görüşlerle uzlaşabilme ve orta yolu bulabilme yetilerini içermektedir.
- Stres durumlarının üstesinden gelebilme becerileri: Başarısızlık durumunun üstesinden gelebilme, çevreden gelen baskılardan etkilenmeme üstesinden gelebilme, utanç duyduğu bir olay ile başa çıkabilme, yalnızlaşma ve sosyal izolasyon durumlarına karşı başarılı olabilmeyi ifade eder.
- Plan yapabilme ve olumsuz durumlarda üstesinden gelebilme becerileri: Farklılık gösteren olaylara karşı kararsız kalmadan karar verebilme, olumsuzluklara sebep olan hataları bulabilme, hedef oluşturma, plan yapma bilgi toplama, kararlar alma, üstlendiği işe yoğunlaşabilme becerilerini içermektedir.

Aktarılan üç sınıflandırma incelenecek olursa Rinn ve Markle (1979) tarafından yapılan sosyal beceri sınıflandırmasında kişilerin hakkını savunma, kendini açıklama gibi daha çok iletişime dayalı becerilerin üzerinde durularak sınıflandırma yapıldığı görülmektedir. Akkök (1996) tarafından ise iletişim becerilerinin yanı sıra duygulara dair farkındalık, stresle baş edebilme, saldırgan davranışların kontrolü gibi başlıklar ile duygu ve davranışları da içeren bir sınıflandırma yapıldığı; yine Calderalla ve Merrell (1997) tarafından da benzer olarak iletişim becerilerinin yanı sıra duygu ve davranışlara dair becerilerinde sınıflandırmada yer aldığı, buna ek olarak sorumluluk alabilme, görev üstlenme, var olan görevleri yerine getirebilme, yardım talep edebilme gibi yetileri de sosyal beceri sınıflandırılmasına dahil ettikleri görülmektedir. Birlikte değerlendirildiğinde sosyal beceriler, sosyal bir varlık olan insanın yaşamında kendisini ifade edebilmesi, kendisini ve çevreyi anlayabilmesi, farkında olabilmesi, savunabilmesi, katılabilmesi gibi sosyal olarak kısaca kendini gerçekleştirebilmesi için gereken tüm yetileri ifade etmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

2.1. Araştırmanın Modeli

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin sosyal becerilerini mercek altına alan bu çalışmanın yöntemini nicel tarz oluşturmaktadır. Buna göre nicel tarzda yapılan araştırmalarda “Ne kadar?”, “Ne kadar sıklıkla?”, “Kaç tane?”, “Ne ölçüde?” şeklinde sorulan soruların cevapları aranmaktadır (Padem, Göksu, & Konaklı, 2012, s. 57).

Araştırmada nicel tarzın tarama modeli kullanılmış olup tarama modelleri, geçmişte var olmuş ya da günümüzde hala mevcut olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi hedeflemektedir. Araştırmaya konu olan birey ya da nesne tamamen var olan koşulları içerisinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır ve söz konusu özneyi herhangi bir şekilde değiştirilme ve etkileme çabası güdülmez. Bilinmek istenen şey oradadır ve vardır; önemli olan onu uygun bir şekilde gözlemleyip belirleyebilmektir (Karasar, 2009, s. 77).

Araştırmanın değişkenlerine ve amacına uygun olarak söz konusu evrenden bir örneklem alarak evren hakkında bir yargıya varma yöntemini kullanan genel tarama modeli belirlenmiştir. Genel tarama modeli, çok sayıda elemandan meydana gelen bir evrende, o evrene dair genel bir sonuca varabilmek adına evrenin tamamı ya da ondan alınacak bir grup örneklem üzerinden gerçekleştirilen taramayı içermektedir (Karasar, 2009, s. 79).

Araştırmada veri toplama aracı olarak anket formu kullanılmıştır. Hazırlanan anket formunda, katılımcıların demografik özellikleri ile kurum bakımı deneyimlerine dair bilgilerin detaylandırıldığı 15 soru ile Arkun TATAR ve arkadaşları tarafından 2018 yılında geliştirilen “A Sosyal Beceri Ölçeği” yer almaktadır. Araştırma grubunu, Sakarya İli sınırları içerisinde yaşayıp kurum bakımı deneyimi olan bireyler oluşturmuş, bu kitleye kartopu modeli ile ulaşılarak toplamda 95 sorunun yer aldığı anket formu uygulanmıştır. Uygulanacak anket öncesi katılımcılara yazılı ve/veya sözlü olarak anketin amaç dışında kullanılamayacağı katılım göstermenin gönüllü olarak mümkün olabileceği hakkında gerekli bilgilendirme yapılmıştır. Sakarya İli sınırları içerisinde kurum bakımı hizmet modellerinden yararlanmış 128 gönüllü katılımcıya anket formu uygulanmış, elde edilen bilgiler elektronik ortama aktarılmış ve gerekli analizlerin yapılması adına SPSS 22.00 adlı istatistik programından yararlanılmıştır.

2.2. Araştırmanın Hipotezleri

Gerçekleştirilen bu araştırmanın temel hipotezi: “Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin sosyal becerileri, kurum bakımı deneyimini detaylandıran olgu ve durumlara göre farklılık göstermektedir.” şeklinde kurulmuştur.

Bu temel hipotez çerçevesinde kurulan alt hipotezler ise kurum bakımı deneyimi olan bireyler için:

- Eğitim düzeylerinin yüksek olması, kişilerin sosyal becerilerine olumlu yönde etkiye sahiptir.
- Çalışıyor olma durumu kişilerin sosyal becerilerine olumlu yönde etki etmektedir.
- Ekonomik gelir düzeyinin yüksek olması, kişilerin sosyal becerileri üzerinde olumlu etkiye sahiptir.
- Yararlanılmış olan kurum bakımı modeli, kişilerin sosyal becerileri üzerinde etkiye sahiptir.
- Kurum bakımında kaldığı süreler arttıkça, söz konusu kitlenin sosyal becerileri olumsuz etkilenmektedir.
- Kurum bakımı sürecinde aile ve akraba ilişkileri daha iyi düzeyde olan bireylerin, sosyal yaşamda kullanmış oldukları sosyal becerileri daha gelişmiştir.

Bu aktarılan alt hipotezlere ek olarak aşağıda yer alan iki alt hipotez de araştırma için kurulmuştur.

- Eski kurum bakımı hizmet modelleri olan yetiştirme yurdu ve çocuk yuvasının sosyal beceri çıktıları, günümüzde uygulanmakta olan çocuk evleri ve çocuk evleri sitesi gibi kurum bakımı hizmet modellerinin çıktılarına göre daha düşük seviyededir.
- Korunmaya ihtiyacı olan çocukların kurum bakımına alınma sebeplerinde ebeveynlerin eğitim seviyeleri ve gelir düzeyleri önem arz etmektedir.
- Kurum bakımı deneyimi olan bireyler içerisinde çalışanların çoğunluğu memur olarak devlet kadrolarında görev almaktadır.

2.3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Bir araştırmanın evreni, araştırmanın yapılacak olduğu ve tüm unsurların mevcut bulunduğu alanı ifade etmektedir (Birkök, 2018, s. 28). Diğer bir deyişle evren, araştırma

sonuçlarının geçerli olacağı ve genellenmek istenen elemanlar bütünü temsil etmektedir (Gurbetoğlu, 2018, s. 21). Bu araştırmada ise evreni Türkiye’de kurum bakımı hizmet modellerinden yararlanıp reşit olma, aileye dönüş vb. sebeplerle kurum bakımı ile ilişkisi kesilmiş tüm bireyler oluşturmaktadır. Bu noktada kurum bakımı hizmet modelinin uzun yıllardır var olmasından ötürü söz konusu evrenin ne kadar büyük olduğu kuşku götürmezdir.

Örneklem ise bir evren içerisinde örneklem yöntemlerinden faydalanarak seçilen ve evrendekileri temsil etmek adına aynı özelliklere sahip daha küçük gruplardır (Büyüköztürk, Çokluk Bökeoğlu, & Köklü, 2009, s. 136). Türkiye’de kurum bakımı deneyimi olan bireylerden oluşan evrenin büyüklüğü, yapılacak araştırma adına bir örneklem oluşturulması gerekliliğini de ortaya koymaktadır. Buna göre Sakarya sınırları içerisinde yaşayan ve kurum bakımı deneyimi olan, kartopu yöntemi ile kendisine ulaşılarak gönüllü olarak araştırmaya katılım göstermeyi kabul etmiş 128 kişi araştırmanın örneklemi oluşturmaktadır.

2.4. Verilerin Toplanması

Gerçekleştirilen bu araştırma, teorik bölüm ve uygulamalı bölüm olmak üzere iki tür veriden oluşmaktadır. Teorik bölüm, kavramsal çerçeveden oluşmakta olup daha önce gerçekleştirilen araştırma ve kaleme alınan makale, tez, kitap ile yazılı mevzuatsal bilgileri kaynak olarak kullanarak oluşturulmuştur. Araştırmanın kavramsal çerçeveyi oluşturan bölümünde korunma ihtiyacı olan çocuk, çocukların korunmasına dair yasal düzenlemeler, çocukların korunma altına alınmasına dair yasal ve mesleki süreçler, korunma altındaki çocuklar adına sunulan kurum bakımı hizmet modelleri ile aile temelli hizmet modelleri, sosyal beceri ve sosyal yeterlilik gibi konular işlenmiştir.

Araştırmanın uygulama bölümünü oluşturan verilerin toplanmasında ise hazırlanan anket formu kullanılmıştır. Söz konusu bu anket formunda 15 adet demografik bilgiler ve kurum bakımı deneyimini detaylandıran sorular ile 80 soruluk “A Sosyal Beceri Ölçeği” adlı ölçek yer almıştır.

Hazırlanan anket formunun uygulanacağı katılımcılara ulaşmak için araştırmacının mesleki yaşamı boyunca mesleki ilişki kurmuş olduğu kurum bakımı deneyimi olan bireylere ulaşılmış ve bu kişilerden de kartopu yöntemi ile çevresindeki kurum bakımı

deneyimi olan bireyleri araştırma noktasında kısaca bilgilendirerek anketin uygulanmasına davet etmeleri talep edilmiştir. Oluşturulan örneklem sonrası tüm katılımcılara araştırmanın amacı, önemi ve olası çıktıları ile araştırmaya katılımda gönüllülüğün esas olduğu noktasında detaylı bilgilendirme yapılmış, kişisel verilerin hiçbir şekilde paylaşılmayacağı ve elde edilen verilerin araştırma amacı dışında kullanılmayacağı belirtilmiştir.

Uygulanan anket sonrası elde edilen veriler toparlanarak gerekli analizin yapılabilmesi ve bulguların detaylandırılabilmesi adına elektronik ortama aktarılmıştır.

2.5. Ölçme Araçları ve Verilerin Çözümü

Araştırmanın uygulama sürecinde veri toplama aracı olarak hazırlanan anket formu iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm katılımcıların yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim, gelir durumu gibi demografik bilgilerin sorulduğu sorular ile kişilerin kurum bakımı deneyimlerini detaylandıran soruların yer aldığı toplamda 15 sorudan oluşmaktadır.

Uygulanan anket formunun ikinci bölümünü ise 2018 yılında Arkun TATAR ve arkadaşları tarafından hazırlanıp güvenilirlik ve geçerlilik kazanmış olan 80 soruluk “A Sosyal Beceri Ölçeği” oluşturmaktadır. Söz konusu bu ölçek, yetişkinlerin sosyal becerilerinin değerlendirilmesine ve temel psikometrik özelliklerinin incelenmesine yönelik oluşturulmuştur.

Kartopu modeli ile ulaşılan katılımcılar sonrası elde edilen 128 adet çıktı, elektronik ortama aktarıldıktan sonra SPSS 22.00 (statistical package for social sciences) adlı programa kaydedilip analiz gerçekleştirilmiştir. Bu aşamada analiz sürecinde hangi testlerin (parametrik/nonparametrik testler) kullanılacağını belirlemek amacıyla karşılanması gereken varsayımlar test edilmiştir. Var olan dağılımın normalliğinin test edilmesi adına Kolmogorov-Smirnov testinden, normal dağılımın diğer varsayımları olan basıklık ve çarpıklık değerleri ve histogram grafiğinden yararlanılmıştır. Bağımsız iki grubun karşılaştırıldığı uygulamalarda t-testi (Independent sample t-testi) ilişkisiz iki ya da daha fazla grubun karşılaştırılmasında ise tek yönlü varyans analizi uygulanmış; farkın nedeninin tespiti için de post hoc testlerinden Bonferroni testi kullanılmıştır. Değişkenler arası ilişkiye Pearson korelasyon katsayısı ile bakılmıştır. Elde edilen değerlerin anlamlı olup olmadığının yorumlanmasında 0.05 anlamlılık düzeyi ölçüt alınmıştır.

2.5.1. A Sosyal Beceri Ölçeğinin Güvenirliğine İlişkin Bulgular

A sosyal beceri ölçeğinin güvenilirliğini test etmek için sonuçlar, Cronbach Alfa içsel tutarlılık testine tabi tutulmuştur. Psikolojik özellik ya da becerilerin ölçülmesinde kullanılan ölçeklerin güvenilirliğinin belirlenmesinde sıklıkla “Cronbach alfa güvenilirlik kat sayısı” kullanılmaktadır (Cronbach, 1951; akt. Kiliç, 2016, s. 47). Cronbach (1951) tarafından geliştirilen alfa katsayı yöntemi, ankette yer alan maddelerin iç tutarlılıklarının tahmini amacıyla uygulanan bir yöntemdir. Alfa katsayısı, ölçekte yer alan belirli maddelerin toplam varyanslarının genel varyansa oranı ile bulunan ağırlıklı standart değişimin ortalaması olarak tanımlanmaktadır (Ercan & İsmet, 2004, s. 213).

Cronbach Alpha katsayısı 0 ile 1 arasında değerler ile ölçülür ve aşağıda yer alan değerler güvenilirliğe dair bulguları oluşturur (İslamoğlu & Alınacak, 2014, s. 118).

$0,01 \leq \alpha < 0,40$ ise ölçek güvenilir değildir.

$0,40 \leq \alpha < 0,60$ ise ölçeğin güvenilirliği düşüktür.

$0,60 \leq \alpha < 0,80$ ise ölçek güvenilirliği kabul edilebilir seviyededir.

$0,80 \leq \alpha < 1,00$ ise ölçek güvenilirliği yüksektir.

Tablo 1: Sosyal Beceri Ölçeği Puanlarına İlişkin Güvenirlik Analizi

	Cronbach Alfa
Sosyal Beceri Ölçeği	0,969

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Aktarılan bilgilere göre Tablo 1 incelendiğinde ise uygulanan “A Sosyal Beceri Ölçeği”nin hesaplanan “ α ” değerinin 0,969 olduğu ve yüksek güvenirlilik seviyesinde olduğu görülmektedir.

2.6. Sınırlılıklar ve Sayıtlar

Gerçekleştirilen bu araştırmada elde edilen çıktı ve sonuçlar, Sakarya ili sınırları içerisinde yaşamakta olan kurum bakımı deneyimine sahip reşit bireyler ile sınırlıdır. Burada kurum bakımı deneyimine sahip olma durumunu kişinin çocukluk çağı içerisinde korunmaya ihtiyacı olduğunun tespiti ile devlet koruması altına alınarak çocuk evleri,

çocuk evleri sitesi, yetiştirme yurdu, çocuk yuvası vd. kurum bakımı hizmet modellerinden biri veya birkaçından yararlanmış olması oluşturmaktadır.

Araştırmanın anket formunun uygulanarak veri havuzu oluşturulması 17/01/2022-20/04/2022 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Anket uygulamasının gerçekleştirildiği bu dönemde dünya genelinde etkili olan pandemi koşulları nedeniyle anket formu uygulamasının bazıları yüz yüze, bazıları ise Google Formlara yüklenerek çevrimiçi platform üzerinden gerçekleştirilmiştir. Ayrıca örneklem içerisinde yer alabilecek nitelikteki bazı bireylerin araştırmaya katılmayı reddetmesi ve yine var olan pandemi koşulları gereği insan yaşamında oluşmuş bazı kısıtlamalar nedeniyle istenilen sayıda katılımcıya ulaşmak mümkün olmamıştır. Özellikle anket formuna katılım durumunun ilgili bireylerce reddedilmesi durumunda kişilerin geçmiş yaşantılarına dair soru cevaplamak istememeleri ve kurum bakımı deneyimlerine dair sorular sorulmasından hoşlanmamaları -her ne kadar gizlilik ilkeleri, kişisel verilerin paylaşılmayacağı, sorular içerisinde isim, soy isim, kimlik bilgisi gibi verilen yer almadığı, elde edilen verilerin araştırma amacı dışında kullanılmayacağına dair kişilere detaylı bilgilendirme yapılmasına karşın- durumlarının oldukça etkili olduğu katılımcı adaylarının ifadelerinden anlaşılmaktadır.

Gerçekleştirilen anket uygulaması boyunca katılımcıların tarafımızla paylaşmış olduğu bilgiler noktasında da katılımcıların soruları gerçekçi ve samimi bir şekilde cevaplamış olduğu araştırmanın var olan sayıltılarından birisidir. Ayrıca uygulamada kullanılan veri toplama araçlarının araştırmanın amaçlarına uygun verilerin toplanmasında aranan şartları taşıdığı ve verilerin toplandığı çalışma örnekleminin evreni temsil edebilir nitelikte olduğu varsayılmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: BULGULAR VE YORUM

Bulgular ve yorum bölümünde, gerçekleştirilen uygulama neticesinde kurum bakımı deneyimi olan bireylerin anket ve ölçek sorularına vermiş olduğu cevaplar üzerinden demografik özellikler ve kurum bakımı deneyimlerin frekanslarına bakılmış, ayrıca demografik özellikleri ile sosyal becerileri arasındaki ilişkiler ve kurum bakımı deneyimleri ile sosyal becerileri arasındaki ilişkiler ilgili başlık ve tablolar altında incelenerek değerlendirilmiştir.

3.1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Çalışmada yer alan bireylerin Sosyo-Demografik özelliklerine ve kurum bakımına yönelik bulgular frekans analizi ile değerlendirilerek yüzde frekans olarak nitelendirilmiştir.

Tablo 2: Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

		N	%
Cinsiyet	Kadın	47	36,72
	Erkek	81	63,28
Yaş	24 yaş ve altı	64	50,01
	25-34 yaş arası	35	27,34
	35-44 yaş arası	10	7,81
	45+	19	14,84
Eğitim düzeyi	İlkokul ve Ortaokul	22	17,19
	Lise ve dengi mezunu	62	48,44
	Üniversite ve üzeri mezunu	44	34,38
Medeni durum	Evli	53	41,41
	Bekar/Boşanmış	75	58,59
Çalışma durumu	Evet	115	89,84
	Hayır	13	10,16
Çalışanlar için meslek	İşçi	24	20,51
	Memur	90	76,92
	Emekli	1	0,85
	Diğer	2	1,71
Aylık net gelir	4000 ve altı	11	8,59
	4001 – 5500	12	9,38
	5501 – 7000	70	54,69
	7000+	35	27,34

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Çalışmada yer alan katılımcıların %36,72'sini(47 kişi) kadınlar, %63,28'ini(81 kişi) ise erkekler oluşturmakta ve örnekleme daha fazla erkeğin var olduğu görülmektedir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının 2021 yılı kurumsal istatistikleri incelendiğinde Türkiye genelinde 13302 çocuğun kurum bakımı hizmeti almakta olduğu görülmekte ancak cinsiyet durumlarına dair herhangi bir veri paylaşılmamaktadır (ASHB). Bu sebeple yapılan araştırma sonucu elde edilen cinsiyet istatistiğinin kurum bakımı hizmeti alan çocukların cinsiyetlerine dair istatistik ile örtüşüp örtüşmediği bilinmemektedir. Buna karşın söz konusu çalışmada kartopu yöntemi ile örneklem oluşturulurken ilk katılımcıların genellikle erkek olması ve kadın katılımcılara ulaşılabilirliğin erkeklere göre daha zor olması nedenleri ile örnekleme yer alan erkek katılımcıların daha fazla olduğu düşünülmektedir.

Araştırmada yer alan katılımcıların yaşa göre istatistiği incelendiğinde ise katılımcılardan %50,01'inin 24 yaş ve altı, %27,34'ünün 25-34 yaş arası, %7,81'inin 35-44 yaş arası, %14,84'ünün ise 45 yaş ve üzeri olduğu görülmektedir. Bu noktada da yine kartopu yöntemi ile örneklem oluşturulurken ilk katılımcıların çoğunluğunun 24 yaş ve altı oluşundan kaynaklı olduğu düşünülmektedir.

Eğitim düzeyi dağılımına bakıldığında kişilerin %17,19'unun ilkokul ve ortaokul, %48,44'ünün lise ve dengi mezunu, %34,38'inin ise üniversite ve üzeri mezunu olduğu bilinmektedir.

Katılımcıların medeni durumları; %41,41'lik oran ile evli, %58,59'lik oran ile de bekar veya boşanmış şeklindedir.

Çalışmada yer alan katılımcıların büyük çoğunluğunun çalışmakta olduğu; buna göre katılımcılardan %89,84'ünün çalıştığı, %10,16'sının ise çalışmamakta olduğu görülmektedir. Çalışan katılımcıların meslekleri incelendiğinde; %20,51'lik oran ile işçi, %76,92 oranı ile memur, %0,85 oranı ile emekli, %1,71 oranı ile de diğer meslekler şeklindedir. Kurum bakımı deneyimi olan bireylerden oluşan evreni Sakarya özelinde değerlendiren mevcut örnekleme çalışan ve memur oranının bu kadar yüksek olması şaşırtıcı değildir. Zira 2828 sayılı kanunun ek 1 maddesi ve 3413 sayılı kanun kapsamında en az iki yıl boyunca devlet koruması altında kalan ve söz konusu sosyal hizmet modellerinden yararlandırılmakta iken reşit olan bireylerin Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı yetki ve koordinesinde işe yerleştirilmeleri yapılmaktadır. Söz konusu bu

mevzuat gereği de örnekleme oluşturan kurum bakımından ayrılan bireylerin devlet kadrolarında istihdam edilmesinin etkisi ve bu durumun yüzdelik istatistiğe vurması normal karşılanmaktadır.

Katılımcıların aylık net gelirlerine bakıldığında; %54,69'luk oran ile 5501 – 7000 TL, %27,34'lük oran ile 7000 TL ve üzeri, %9,38'lik oran ile 4001 – 5500 TL, %8,59'luk oran ile de 4000 TL ve altı şeklindedir.

3.2. Katılımcıların Kurum Bakımı Deneyimlerine ve Ailelerine İlişkin Bulgular

Çalışmanın bu kısmında kurum bakımı deneyimi olan bireylerden oluşan örnekleme oluşturan katılımcıların, kurum bakımı deneyimlerini detaylandıran hangi hizmet türünden en çok yararlandığı, ne sıklıkla ziyaret edildiği veya izne ayrıldığı, ne kadar süre hizmet aldığı gibi sorulara verilen cevaplara dair bulgular ile yine katılımcıların ailelerine dair eğitim durumları, birliktelik ve iş durumlarının detaylandırıldığı bulgular yer almaktadır. Söz konusu bu bulgular, frekans analizi ile yüzdelik ifadelerle nitelendirilmiştir.

Tablo 3: Kurum ve Aileye Yönelik Sorulara İlişkin Bulgular

		n	%
Kurum bakımına alınma sürecinizde anne-babanızın birliktelik durumu neydi?	Birlikte	16	12,50
	Ayrı/Boşanmış	75	58,59
	Anne veya baba vefat etmiş	28	21,88
	Her ikisi de vefat etmiş	9	7,03
Annenizin eğitim durumu nedir?	Okur-yazar değil	41	32,03
	Yalnızca okur-yazar	34	26,56
	İlkokul mezunu	39	30,47
	Ortaokul/lise	14	10,94
Babanızın eğitim durumu nedir?	Okur-yazar değil	12	9,38
	Yalnızca okur-yazar	23	17,97
	İlkokul mezunu	50	39,06
	Ortaokul	31	24,22
	Lise ve dengi mezunu	12	9,38

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcılara yöneltilen “kurum bakımına alınma sürecinizde anne-babanızın birliktelik durumu neydi” sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde; %12,50 (n:16) oran ile birlikte, %58,59 (n:75) oran ile ayrı/boşanmış, %21,88 (n:28) oran ile anne veya baba vefat etmiş,

%7,03 (n:9) oran ile her ikisi de vefat etmiş şeklindedir. Aktarılan oranlar incelendiğinde anne-baba birlikte iken devlet koruması altına alınarak kurum bakımı hizmetinden yararlananların oranı %12,5 iken ailenin parçalanması veya yok olması gibi durumlarla kurum bakımı hizmetinden yararlandırılan birey sayısı %87,5'lik bir oranla çoğunluğu oluşturmaktadır. Bu istatistik bir çocuğun korunmaya ihtiyacının doğmasında ailenin parçalanması veya yok olması durumunun ne kadar etkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Yine aynı veriler değerlendirildiğinde ebeveynlerden en az birinin hayatta olup olmaması durumuna göre örneklem içerisinde ebeveynlerden biri veya her ikisinin vefat etmesi durumuna sahip bireylerin %28,91'lik oranla azınlığı oluşturduğu, ebeveynlerin hayatta olması durumuna karşın kurum bakımına alınan bireylerin oranının ise %71,09'luk oran ile çoğunluğu oluşturmakta olduğu görülmektedir. Zira kurum bakımına alınma süreçlerinde katılımcılardan %58,59'luk güçlü bir oranının anne babasının ayrı veya boşanmış olduğu göze çarpmaktadır. Aile; evlenme, kan ya da evlât edinme bağlarıyla birbirine bağlanmış, aynı evde içerisinde yaşamını sürdüren, eve gelen tüm geliri ortak olarak paylaşan, birbirleri ile sürekli olarak ilişki ve etkileşim halinde olan, karı-koca, anne-baba, kız-oğul, ağabey, abla, kardeş gibi sosyal ilişkileri olan insanların oluşturduğu bir birliktir (Ağdemir, 1991). Aile ile oluşan birliktelikte de yardımlaşma, dayanışma, paylaşma, iletişim halinde olma, birlikte yaşama gibi birçok durum sosyal bir varlık olan insanın yaşamına olumlu yönde yansımaktadır. Anne ve babanın boşanması durumunda ise aile olmanın verdiği tüm bu güçlü yönler ortadan kalkmakta, parçalanan aile sonucu ailenin çocuk veya çocuklarının kiminle yaşamını idame ettireceği, giderlerinin kim ve kimlerce hangi koşul ve şartlarda karşılanacağı, çocuğun sorumluluklarının ne şekilde paylaşılacağı gibi pek çok sorunsal ortaya çıkmaktadır. Elbette boşanan veya ayrılan bazı insanlar bu sorunların üstesinden gelebilmekte iken bazı insanların ise böyle durumlarla baş edebilmekte zorlandıkları önemli bir gerçekliği oluşturmakta: boşanma veya ayrılma sonrası ebeveynlerin çocuklarını terk etme, çocuğun sorumluluklarını üstlenmeme veya ebeveyn sorumluluklarını yerine getirmeme gibi durumlar ortaya çıkabilmektedir. Tüm bu aktarılanlar birlikte değerlendirildiğinde korunmaya ihtiyacı olan çocukların ebeveyn kaybından öte daha çok ihmal, istismar veya suça sürüklenme öykülerine istinaden korunma ihtiyacı içerisine girdikleri söylenebilir.

Katılımcıların annelerin eğitim durumu; %32,03 (n:41) oran ile okur-yazar değil, %30,47 (n:39) oran ile ilkokul mezunu, %26,56 (n:34) yalnızca okur-yazar, %10,94 (n:14) oran

ile ortaokul/lise şeklindedir. Katılımcıların babalarının eğitim durumu; %39,06 (n:50) oran ile ilkokul mezunu, %24,22 (n:31) oran ile ortaokul, %17,97 (n:23) oran ile yalnızca okur-yazar, %9,38 (n:12) oran ile okur-yazar değil, %9,38 (n:12) oran ile lise ve dengi mezunu şeklindedir. Buna karşın örnekleme yer alan katılımcıların ebeveynlerinden yükseköğrenim mezunu olmadığı göze çarpmaktadır. Bu durum, katılımcıların ebeveynlerinin eğitimlerinin çoğunlukla düşük düzeyde olduğunu ve eğitimin aile yapılarında ve çocuk yetiştirmekte ne kadar kıymetli olduğunu gözler önüne sermektedir.

Tablo 4: Kurum ve Aileye Yönelik Sorulara İlişkin Bulgular 2

		N	%
Annenizin mesleği nedir?	Ev hanımı	93	72,66
	İşçi	13	10,16
	Emekli	3	2,34
	Bilgim yok	19	14,84
Babanızın mesleği nedir?	İşçi	40	31,25
	Esnaf	4	3,13
	Memur	2	1,56
	Emekli	16	12,50
	Bilgim yok	56	43,75
	Çiftçi	6	4,69
	İşsiz	3	2,34
	Diğer	1	0,78

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kişilerin annelerinin mesleklerine bakıldığında; %72,66 (n:93) oran ile ev hanımı, %14,84 (n:19) oran ile bilgim yok, %10,16 (n:13) oran ile işçi, %2,34 (n:3) oran ile emekli şeklindedir. Babalarının mesleklerine bakıldığında; %43,75 (n:56) oran ile bilgim yok, %31,25 (n:40) oran ile işçi, %12,50 (n:16) oran ile emekli, %4,69 (n:6) oran ile çiftçi, %3,13 (n:4) oran ile esnaf, %2,34 (n:3) oran ile işsiz, %1,56 (n:2) oran ile memur, %0,78 (n:1) oran ile diğer şeklindedir. Bu verilere göre katılımcıların %14,84'lük oranı annelerinin, %43,75'lik ciddi bir oranının da babalarının mesleklerine dair bilgisi olmadığını ifade ettiği görülmektedir. Bu durum, söz konusu katılımcıların çok küçük yaşlarda kurum bakımına alınmış olması ve terk edilmiş olması, aile bireyleri ile hiç irtibatının bulunmaması ya da söz konusu ebeveyni hiç tanımamış olması nedenlerinden

bir veya birkaçına sahip olabileceği çıkarımını ortaya çıkarmaktadır. Yine katılımcıların %72,66'lık bir oranla büyük çoğunluğunun annelerinin işsiz ve ev hanımı olduğu ve katılımcı kitlesinin çoğunlukla tek geliri olan hanelerde dünyaya geldiği görülmektedir. Katılımcıların babalarına dair ifadeler de her ne kadar kazanç durumu bilinmese de bilginin yok seçeneğinin olmadığı var sayıldığında, çoğunluğun işçi çocukları olduğu ve düşük ekonomik gelire sahip ailelerde dünyaya geldikleri düşünülmüştür.

Şu ana kadar aktarılan katılımcı ailelerine dair iş ve eğitim durum istatistikleri dikkate alındığında katılımcıların genellikle tek gelirli, düşük ekonomik gelir düzeyi ile düşük eğitim düzeyine sahip hanelerde dünyaya geldikleri görüşü ortaya çıkmaktadır.

Tablo 5: Kurum ve Aileye Yönelik Sorulara İlişkin Bulgular 3

		N	%
Kurum bakımında ne kadar süre kaldınız?	3 yıl veya daha az	17	13,28
	4-6 yıl	36	28,13
	7 yıl ve üzeri	75	58,59
Kurum bakımında iken aile-akraba bireyleriniz tarafından gerçekleştirilen ziyaretin sıklığını nasıl değerlendirirsiniz?	Hiçbir zaman	35	27,34
	Nadiren	46	35,94
	Ara sıra	32	25,00
	Sıklıkla	13	10,16
	Her zaman	2	1,56
Kurum bakımında en çok yararlandığınız hizmet türü hangisidir?	Çocuk evleri sitesi	32	25,00
	Çocuk evleri	16	12,50
	Yetiştirme yurdu/çocuk	80	62,50

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

“Kurum bakımında ne kadar süre kaldınız” sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde; %58,59 (n:75) oran ile 7 yıl ve üzeri, %28,13 (n:36) oran ile 4-6 yıl, %13,28 (n:17) oran ile 3 yıldan az şeklindedir. Buna göre katılımcıların yarısından fazlasının kurum bakımı hizmetinden 7 yıl ve üzeri olacak şekilde uzun yıllar hizmet almış olduğu görülmektedir. Katılımcılardan %13,28'lik küçük bir oranın 3 yıl veya daha az süre kurum bakımı deneyimine sahip olduğu görülmektedir.

Katılımcılara yöneltilen “kurum bakımında iken aile-akraba bireyleriniz tarafından gerçekleştirilen ziyaretin sıklığını nasıl değerlendirirsiniz” sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde; %35,94 (n:46) oran ile nadiren, %27,34 (n:35) oran ile hiçbir zaman, %25

(n:32) oran ile ara sıra, %10,16 (n:13) oran ile sıklıkla, %1,56 (n:2) oran ile her zaman şeklindedir. Katılımcılar içerisinde aile ve akraba bireyleri ile düzenli sosyal ilişki ve iletişim içerisinde olabilme durumu değerlendirilecek olursa söz konusu örneklem içerisinde sıklıkla ve her zaman ziyaret edilen bireylerin %11,72’lik oranda oldukça küçük bir kitleyi oluşturmakta olduğu, her dört katılımcıdan birine işaret eden bir oran olan %27,34’lik oran ile katılımcıların aile ve akraba çevresince hiçbir zaman ziyaret edilmedikleri, nadiren ve ara sıra seçeneklerinin birleşimi ile oluşan 60,94’lük ciddi bir çoğunluğunda seyrek olarak nitelendirilebilecek bir sıklıkla ziyaret edildikleri görülmektedir. Buna göre sıklıkla ve her zaman ziyaret edilen katılımcılar dışarıda bırakıldığında %88,28 oranında büyük bir çoğunluğun aile ve akraba ilişkilerinin oldukça zayıf olduğu ya da bu ilişkilerin tamamen yok olduğu değerlendirilebilir.

Katılımcılara yöneltilen “kurum bakımında en çok yararlandığınız hizmet türü hangisidir” sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde; %62,50 (n:80) oran ile yetiştirme yurdu/çocuk yuvası, %25 (n:32) oran ile çocuk evleri sitesi, %12,50 (n:16) oran ile çocuk evleri şeklindedir. Çok daha eski bir kurum bakımı modeli olan ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı istatistikleri incelendiğinde 2016 yılı sonunda Türkiye genelinde sadece 8 adet ile hizmette olan, 2017 yılı sonunda ise tamamen uygulamadan kalkan yetiştirme yurdu/çocuk yuvası hizmet modellerinden yararlananların sayılarının, çok daha yeni birer model olan çocuk evleri ve çocuk evleri sitelerinden yararlananlar karşısında %62,5 lik bir orana sahip olması oldukça doğal olarak değerlendirilmektedir (ASHB).

3.3. Sosyal Beceri Puanlarının Normal Dağılımına Dair Bulgular

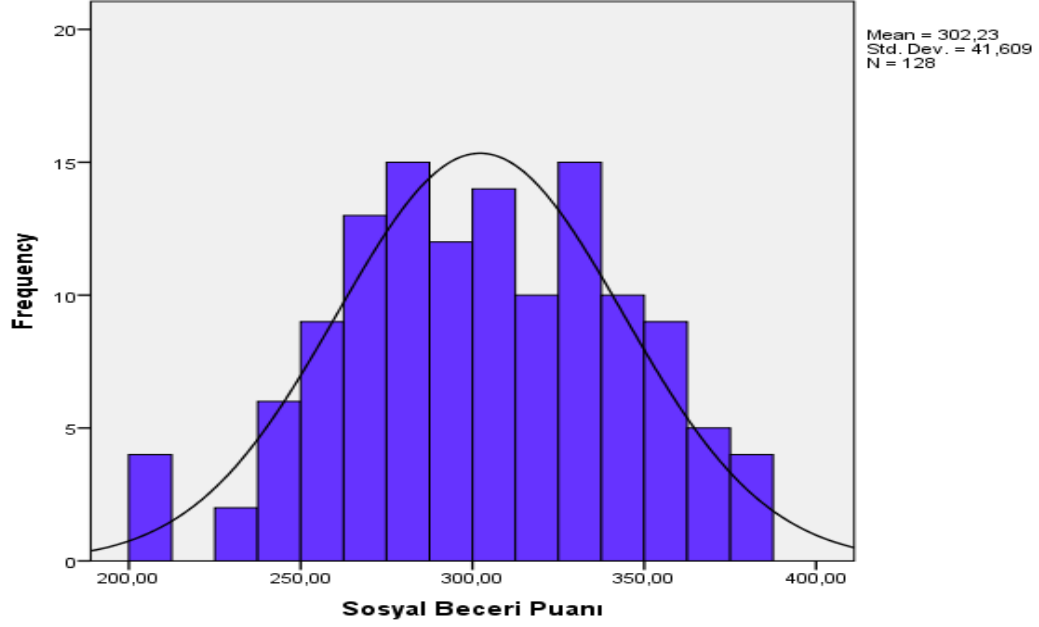
Tablo 6: Sosyal Beceri Puanının Normal Dağılıma Uygunluğunun İncelenmesi

	Kolmogorov-Smirnov			Çarpıklık	Basıklık
	İstatistik	Sd	p		
Sosyal Beceri Puanı	0,06	128	0,20	-0,17	-0,39

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Gerçekleştirilecek analizlerin tespiti için verilerin normal dağılım gösterip göstermediğine Kolmogorov-Smirnov analizi çarpıklık basıklık katsayıları ve histogram grafikleri incelenerek karar verilmiştir. Tablo 4 incelendiğinde, Kolmogorov-Smirnov testlerinden elde edilen anlamlılık düzeyi 0,05’ten büyük olduğu, basıklık ve çarpıklık

değerleri $\pm 2,0$ arasında olduğu (George & Mallery, 2010) ve Şekil 1’de yer alan histogram grafiğine bakıldığında değerlerin normal dağılıma uygun olduğu değerlendirilerek analizler parametrik testler ile gerçekleştirilmiştir.

Grafik 1: Sosyal Beceri Puanlarına İlişkin Histogram Grafiği

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

3.4. Sosyal Beceri Puanlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılması

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin A Sosyal Beceri Ölçeğinden elde etmiş oldukları puanların kategorik değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediği Independent sample t testi ve Anova testi ile incelenmiştir. Anova analizinde anlamlı farklılık çıkan durumlarda gruplar arası çoklu karşılaştırma Bonferroni testi yapılarak gruplar arasındaki farkın tespiti gerçekleştirilmiştir.

Tablo 7: Sosyal Beceri Puanlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

	Grup	N	Ort.	t	P
Cinsiyet	Kadın	47	304,19	0,41	0,69
	Erkek	81	301,09		
Medeni durum	Evli	53	305,49	0,74	0,46
	Bekar	75	299,92		
Çalışma durumu	Evet	115	304,17	1,58	0,12
	Hayır	13	285,08		

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 7’te yer alan verilere göre kurum bakımı deneyimi olan bireylerin uygulanan ölçek sonrası almış oldukları sosyal beceri puanlarında kadın veya erkek olma durumunun istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık ortaya koymadığı görülmektedir. Zira elde edilen ortalama puanların kadınlar için 304,19, erkekler için ise 301,09 olduğu görülmekte, standart sapma puanlarının da kadınlar için 43,71, erkekler için de 40,57 puan ile birbirine yakın olduğu görülmektedir. Buna göre kurum bakımı deneyimi olan bireylerden ne erkekler ne de kadınlar için diğer cinsiyete göre sosyal becerilerinin daha yüksek olduğunu söylemek mümkün değildir. Bu durumun mevcut kurum bakımı hizmetlerinden olan çocuk evleri, çocuk evleri siteleri ve çocuk destek merkezleri ile eski tip kurum bakımı hizmetlerinden olan yetiştirme yurdu ve çocuk yuvalarının hem kız hem de erkek çocukları için aynı koşullarda (personel sayısı, fiziki yapı, işleyiş vb.) hizmet sunuyor ya da sunmuş olmasından kaynaklı olduğu düşünülmektedir.

Benzer şekilde medeni durumuna göre örnekleme yer alan bireylerin sosyal beceri puanlarında istatistiksel anlamlı bir farklılık bulunmadığı, evli kişilerin ortalamalarının 305,49, bekar/boşanmış bireylerin ise evlilere göre daha düşük bir puan ile 299,92’lik bir ortalamaya sahip olduğu bulunmuştur.

Çalışma durumuna dair yapılan analizde de istatistiki anlamlı bir farklılık görülmemekle beraber çalışan kişilerin sosyal beceri puan ortalamalarının çalışmayan bireylerin ortalamalarına göre yaklaşık 20 puan fazla olarak 304,17 olduğu görülmektedir. Her ne kadar yapılan analizde p değerinin 0,12 olduğu ve bu değer 0,05 anlamlılık değerinden büyük olduğu görülse de ortalamalarda göze çarpan yaklaşık 20 puanlık farkın, çalışan

kişilerin sosyal becerilerinin çalışmayan kişilere göre daha yüksek olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Toplum içerisinde var olan birey için çalışma, hem sosyal katılım yönünden, hem de gelir elde etme/kazanç yönünden önemli bir yere sahiptir. Çalışma, kişinin kazanç elde edip yaşamını idame ettirebilmesinin yanı sıra sosyal bağların kurulup geliştirilmesi, arkadaşlık ilişkilerinin kurulmasına dair sağladığı olanaklar, topluma faydalı olma duygusu ve değerli hissetme hali ve sosyal birliktelik sağlama imanı adına önem arz eder (Çakır, 2002). Bu bağlamda çalışma ortamının getirisi olan bir takım sosyal var oluş durumu, değerli hissetme hali, elde edilen ekonomik gelir, sosyal katılım bağlamında iş hayatında kurulan mesleki ilişkiler gibi etkenlerle çalışan katılımcılar ile çalışmayan katılımcılar arasında söz konusu bu sosyal ölçek puanı farklılığının ortaya çıktığı düşünülmektedir. Bu analize göre de kurum bakımı deneyimi olup çalışmayan kişilerin sosyal becerilerinin çalışan kişilere göre daha düşük bir seviyede olduğu söylenebilir.

Tablo 8: Sosyal Beceri Puanlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular 2

Değişken	Grup	N	Ortalama	S.Sapma	p	Fark
Yaş	24 yaş ve altı ¹	64	302,53	31,78	0,01	1,2,3<4
	25- 34 yaş arası ²	35	286,74	49,66		
	35-44 yaş arası ³	10	300,30	34,59		
	45+ ⁴	19	330,74	45,81		
Eğitim düzeyi	İlkokul ve Ortaokul ¹	22	260,27	38,21	0,01	1<2,3
	Lise ve dengi mezunu ²	62	294,03	30,41		2<3
	Üniversite ve üzeri mezunu ³	44	334,75	31,76		
Ekonomik Düzey	4000 ve altı ¹	11	283,73	52,17	0,01	1,2,3<4
	4001- 5500 ²	12	287,33	35,02		
	5501- 7000 ³	70	291,24	37,76		
	7001+ ⁴	35	335,11	28,72		
Kurum bakımına alınma sürecinizde anne-babanızın birliktelik durumu	Birlikte	16	314,75	26,81	0,54	
	Ayrı/Boşanmış	75	298,72	40,37		
	Anne veya baba vefat etmiş	28	305,36	51,30		
	Her ikisi de vefat etmiş	9	299,44	41,32		

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların almış olduğu sosyal beceri puanları yaş gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir. Tablo 8’da yer alan verilere göre 45 yaş üzerindeki katılımcıların sosyal beceri puan ortalamaları 330,74 puan ile diğer yaş grupların puan ortalamalarından yüksektir. Anlamlı farklılığın hangi yaş grupları arasında olduğunu anlamak için yapılan Bonferroni çoklu karşılaştırma testine göre katılımcılardan yaşları 24 yaş altı, 25-34 yaş arası ve 35-44 yaş arasında olan kişilerin sosyal beceri düzeyleri 45 yaş üzeri olan kişilere göre daha düşüktür. Bu farklılığın özellikle bireylerin yaşlandıkça edindikleri yaşam deneyimlerinin fazla oluşu, hayatı anlamlandırma serüvenlerinin daha uzun oluşu gibi etkenlerin sosyal beceri puanlarına yansıdığı ifade edilebilir.

Yine Tablo 8'e göre alınan sosyal beceri puanları kişilerin eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için yapılan Bonferroni çoklu karşılaştırma testi uygulandığında: ortaokul ve altı eğitim seviyesine sahip kişilerin sosyal beceri düzeyleri lise ve üniversite eğitim düzeyine sahip kişilere göre daha düşüktür. Lise eğitim düzeyine sahip kişilerinde sosyal beceri düzeyleri üniversite eğitim düzeyine sahip kişilere göre daha düşüktür. Ortalamalar irdelenecek olursa üniversite ve üzeri eğitim düzeyine sahip kişilerin beceri puanı ortalamalarının 334,75, lise ve dengi eğitime sahip olan kişilerin puan ortalamalarının 294,03, ilkokul ve ortaokul düzeyinde eğitime sahip katılımcıların ortalamalarının ise 260,27 olduğu görülmektedir ve eğitim düzeylerine göre puan ortalamalarında ciddi farklar olduğu gözlemlenmektedir. Bu verilere göre eğitimin, kurum bakımı deneyimi olan bireylerin sosyal becerilerin ciddi farklılık ortaya çıkardığı, eğitim seviyesini arttıkça kurum bakımı deneyimi olan bireylerde sosyal becerinin de yükseldiği yorumu yapılabilir.

Eğitim kurumları, sahip olduğu sosyal süreçler ve insan ilişkileri yoğunluğu sebepleriyle bireylerin eğitim yaşamları boyunca sosyal deneyimler ve beceriler edindiği önemli alanlardandır. Günümüz dünyasında bireyler, çoğunlukla okul öncesi eğitim ile akranlarının var olduğu kalabalık bir ortama girerek ilk sosyal deneyimlerini edinir, burada yaşlıları ve öğretmenleri ile sosyal ilişkiler geliştirirler. Eğitim süreçleri devam ettikçe bu ilişkiler, deneyim ve edinimler de elbette artarak sürmektedir. Günkör ve Özdemir tarafından 2017 yılında kaleme alınan, sosyal sermaye ve eğitim ilişkisinin konu alındığı bir araştırmanın sonuçlarına göre eğitim süreçlerinde edinilen grup çalışması, dayanışma, empati kurma gibi beceriler doğal olarak bireylere başkalarına güven duyabilmeyi, yardımlaşmayı, sosyal ağlara dahil olmanın ve sivil katılımın olumlu etkilerinin tecrübe edinmeyi sağlamakta ve kişilerin sosyal sermayelerini artırma noktasında ciddi bir önem arz etmektedir. Bu araştırmaya göre de görülmektedir ki alınan eğitim arttıkça ve eğitim süreleri de uzadıkça kişinin bu süreçler boyunca sosyal kazanımlarının da artmaktadır. Buna göre de Tablo 8'de eğitim durumunun detaylandırıldığı veriler dikkate alındığında eğitim seviyesinin artmasıyla sosyal becerilerde görülen artış ve bu eğitim seviyeleri ile sosyal beceri puanları arasındaki anlamlı farklılık şaşırtıcı değildir.

Alınan sosyal beceri puanlarının kişilerin ekonomik düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği Tablo 8’de görülmektedir. Ortalamalara bakıldığında 4000 TL ve altı gelir elde edenlerin 283,73, 4001-5500 TL arası gelire sahip olanların 287,33, 5501-7000 TL arası geliri olanların 291,24, 7001 TL ve üzeri gelir elden edenlerin ise 335,11 ortalamaya sahip olduğu ilk gruplar arasında ufak farklar olsa da gelirin yükseldikçe sosyal beceri puanlarında artışın var olduğu görülmektedir. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için yapılan Bonferroni çoklu karşılaştırma testine göre ise geliri 4000 TL ve altı, 4001-5500 TL ve 5501-7000 TL olan kişilerin sosyal beceri düzeyleri geliri 7001 TL ve üzeri olan kişilere göre daha düşüktür. Bu nokta da gelir seviyesinin arttıkça kişilerin sosyal becerilerinin de artmakta olduğu görülmüştür. Ancak bu noktada var olan gelirin yükselmesiyle kişilerin daha sosyal davranışlar sergileyebildiği mi yoksa sosyal becerileri yüksek bireylerin mi daha yüksek gelirler elde edebilen konum ve işlerde çalıştığı noktasında net bir ayırım yapmak mümkün değildir. Yine de elde edilen kazancın ve ekonomik gelir düzeyinin yüksek olmasının kişilerin sosyal hayatta daha aktif rol alma noktasında bireylere ciddi bir olanak sağladığı bir gerçektir. Bireylerin sahip olduğu ekonomik gücün sosyal hayata dair kişilere sağlamış olduğu bu olanaklarda doğal olarak bireylere sosyal ortamlarda daha fazla var olma, daha fazla deneyim edinebilme, daha fazla sosyal ilişki ve arkadaşlık bağları kurma, sosyal sermayeyi artırma gibi fırsatlar getirmektedir.

Son olarak Tablo 8’de yer aldığı üzere sosyal beceri puanları ile kişilerin kurum bakımına alınma sürecinde anne-babanın birlikte olma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p>0,05$). Zira bu durumun katılımcıların kurum bakımı deneyimlerine dair bir farklılık arz etmediği için anlamlı bir farklılık olmaması şaşırtıcı değildir.

Tablo 9: Sosyal Beceri Puanlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular 3

Değişken	Grup	n	Ort. S.Sapma		P
Anne eğitim düzeyi	Okur-yazar değil	41	304,05	47,96	0,84
	Yalnızca okur-yazar	34	297,15	44,47	
	İlkokul mezunu	39	302,62	32,40	
	Ortaokul	14	308,14	40,38	
Baba eğitim düzeyi	Okur-yazar değil	12	291,83	38,42	0,89
	Yalnızca okur-yazar	23	299,13	58,95	
	İlkokul mezunu	50	305,30	33,60	
	Ortaokul	31	303,23	41,34	
	Lise ve dengi mezunu	12	303,17	41,10	
Kurum bakımında ne kadar süre kaldınız?	1-3 yıl	17	313,06	25,91	0,13
	4-6 yıl	36	309,94	42,77	
	7 yıl ve üzeri	75	296,07	43,20	
Kurum bakımında en çok yararlandığınız hizmet türü hangisidir?	Çocuk evleri sitesi	32	311,06	29,29	0,08
	Çocuk evleri	16	316,25	36,36	
	Yetiştirme yurdu/çocuk yuvası	80	295,89	45,64	

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 9’da yer alan veriler incelendiğinde katılımcıların sosyal beceri puanları ile anne ve babalarının eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir.

Katılımcıların kurum bakımında kalma süreleri ile sosyal beceri puanları arasındaki ilişki irdelendiğinde ise p değerinin 0,13 olduğu ve her ne kadar yakın bir değer de olsa 0,05 anlamlılık değerinden büyük bir değere sahip olduğu ve buna göre kurum bakımı hizmetinden yararlanma süresi ile beceri puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Ancak ortalamalar incelendiğinde kurum bakımında kalma süresinin arttıkça sosyal beceri puanlarında düşüşün var olduğu, standart sapmalarında süre arttıkça artmakta olduğu Tablo 9’da görülmektedir. Buna göre kurum bakımı deneyimi olan bireyin aile ortamında yaşamını sürdürdüğü sürenin artması ve kurum bakımı hizmet

modellerinin getirisi olan olumsuzlukları daha az deneyimlemesinin sosyal beceri puanlarının daha yüksek olmasını sağladığı söylenebilir.

Son olarak Tablo 9'a göre en çok yararlanan hizmet modeli türü ile katılımcıların almış olduğu sosyal beceri puanları arasında anlamlı bir ilişkinin var olup olmadığına dair p değerinin, her ne kadar anlamsal farklılığın kabul gördüğü " $p < 0,05$ " den büyük olsa da söz konusu 0,05 değerine oldukça yakın olan 0,08'lik bir p değerine sahip olduğu görülmektedir. Ortalamalar incelendiğinde ise özellikle çok eski ve uygulanması son bulmuş olan yetiştirme yurdu/çocuk yuvası hizmet modellerinden yararlanmış katılımcıların beceri puanlarının (ortalama 295,89), güncel de uygulanmakta olan yeni hizmet modellerinden çocuk evleri ve çocuk evleri sitesi modellerinden (sırasıyla ortalamaları 316,25 ve 311,06) yararlanan katılımcıların puanlarına göre ortalama 20 puana yakın olacak şekilde daha düşük olduğu görülmektedir. Bu noktada kalabalık yatakhanelerin ve yemekhanelerin yer aldığı, koğuş tipi bir hizmet sunan, daha az bakım veren personelin ve ilgili meslek elemanının yer aldığı yetiştirme yurdu hizmet modelinin çıktılarının; çocukların ev tipi ortamlarda kendilerine özel daha fazla alana sahip bir şekilde yaşamını idame ettirdiği, çocukların yaşamını sürdürdüğü her evde ayrı bir mutfak, salonun bulunduğu, daha fazla bakım veren personelin ve ilgili meslek elemanının yer aldığı hizmet modellerinden olan çocuk evleri ve çocuk evleri sitelerinin çıktılarının daha olumsuz olması şaşırtıcı bir durum değildir.

3.5. Ölçek Maddelerinin Kurum Bakımı Sürelerine Göre Karşılaştırılması

Bu bölümde yer alacak tablo, analiz ve yorumlarda kurum bakımı deneyimi olan katılımcılara uygulanan A Sosyal Beceri Ölçeğinde yer alan durumlar ile katılımcıların kurum bakımı deneyimini detaylandıran üç soru("Kurum bakımında ne kadar süre kaldınız?", "Kurum bakımında iken aile-akraba bireyleriniz tarafından gerçekleştirilen ziyaretin sıklığını nasıl değerlendirirsiniz?", "Kurum bakımında en çok yararlandığınız hizmet türü hangisidir?") arasındaki anlamlı veya anlamlı olmayan ilişkilere dair bulguları göstermektedir. Bu noktada dikkat edilmesi gereken önemli husus, sosyal beceri ölçeğinde yer alan bazı maddelerin ölçekte yer alan ve çoğunluğu oluşturan diğer maddelerin aksine olumsuz bir durumu belirtiyor olmasıdır. Buna göre olumsuz ifadelerin yer aldığı maddeler ters yönlü maddeleri oluşturmaktadır. Bu ifadeler ters yönlü maddeler olduğu için analiz sürecinde de ters kodlama yapılmış olup bu durum ters yönlü

maddelerde yüksek puan almanın olumlu, düşük puan almanın ise olumsuz bir duruma işaret ettiği anlamına gelmektedir. Ölçekte yer alan tüm ifadeler için verilebilecek olan cevaplar: “Hiçbir zaman”, “Nadiren”, “Bazen”, “Sık sık” ve “Her zaman” şeklinde olup olumlu maddeler için “Her zaman” en yüksek puan olan 5’e, “Hiçbir zaman” da en düşük puan olan 1’e denk gelmektedir. Ters yönlü madde/ifadelerde ise bu durumun tam tersi olacak şekilde “Hiçbir zaman” 5 puana, “Her zaman” ise 1 puana tekabül etmektedir. Örneğin ölçekte yer alan 3. Maddedeki “İnsanlar beni yanlış anlar” ifadesi için “Hiçbir zaman” cevabını vermek 5 puanı getirmektedir. Buna göre bir kitlenin ters yönlü maddede ifadeye katılım puanı düşük ise olumsuz ifadenin o kitle adına geçerliliğinin yüksek olduğu anlamına gelmektedir: 3. Maddedeki “İnsanlar beni yanlış anlar” ifadesinde eğer alınan puan yüksek ise kişi veya kitle insanların kendisini yanlış anladığını düşünmemekte; katılım puanı düşük olan kişi veya kitle için ise insanların kendisini yanlış anladığı düşüncesine sahip olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Aktarılanlara ek olarak kurum bakımı deneyimlerini detaylandıran 3 soru ile ölçek maddelerinin ilişkilerinin karşılaştırılması sonucu 240 adet istatistiki sonuç elde edilmektedir. Bu verilerin her birinin aktarılması durumu oldukça uzun bir bulgu bölümü oluşturacağı ve bu kadar fazla verinin tezin amacı ve içeriğine dair bir katkısının olmayacağı düşünüldüğü için söz konusu veri analizi sonrası elde edilen anlamlı sonuçlar ile bazı anlamsız sonuçlara tablolarda yer verilmiş ve bulgular yorumlanmıştır.

Tablo 10: A Sosyal Beceri Ölçek Maddelerinin Kurum Bakımında Kalma Süresine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

	1-3 yıl ¹ Ort.±S.Sapma	4-6 yıl ² Ort.±S.Sapma	7 yıl ve üzeri ³ Ort.±S.Sapma	P	Fark
Gerektiğinde teşekkür ederim	4,71±0,47	4,42±0,69	4,11±0,86	0,01	3<1
Mantıklı kararlar veririm	3,71±0,47	3,50±0,65	3,57±0,81	0,63	
İnsanlar beni yanlış anlar	3,71±0,47	3,78±0,72	3,41±0,82	0,04	3<2
Kolayca arkadaşlık kurarım	4,24±0,66	3,72±0,91	3,69±1,11	0,13	
Özür dilemekte zorlanırım	3,65±1,06	3,56±0,94	3,73±1,09	0,70	
Yeni tanıştığım birine kendimi tanıtırım	4,06±0,83	4,28±0,97	3,75±1,03	0,03	3<2

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

A Sosyal Beceri Ölçeği maddelerinden “gerektiğinde teşekkür ederim” ifadesinden elde edilen puanlar kişilerin kurum bakımında kalma sürelerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için yapılan Bonferroni çoklu karşılaştırma testine göre 7 yıl ve üzeri süre kurum bakımında kalan kişilerin “Gerektiğinde teşekkür ederim” ifadesine katılma düzeyleri 3 yıl veya daha az süredir kurumda kalan kişilere göre daha düşüktür. Buna göre kurum bakımında kalınan sürenin artması ile bir sosyal beceri olarak teşekkür edebilme halinde düşüşün var olduğu ifade edilebilir.

Katılımcıların ölçek maddelerinden olan “İnsanlar beni yanlış anlar”(ters yönlü madde) ifadesinden elde ettiği puanlar ile kişilerin kurum bakımında kalma süreleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu sonucu ortaya çıkmıştır ($p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için yapılan Bonferroni çoklu karşılaştırma testine göre 7 yıl ve üzeri süre kurum bakımında kalan kişilerin “insanlar beni yanlış anlar” ifadesine katılma düzeyleri 4-6 yıl süre ile kurumda kalan kişilere göre daha düşüktür. Yani -bu bölümün başında yapılan açıklama dikkate alındığında da- kurum bakımında kalma süresi arttıkça bireylerin insanların kendilerini daha fazla yanlış anladığı düşüncesine kapıldığı yorumu yapılabilir.

Bir diğer madde olan “Yeni tanıştığım birine kendimi tanıtırım” ifadesinden elde edilen puanlar ile kişilerin kurum bakımında kalma sürelerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görünmektedir($p<0,05$). Yapılan Bonferroni çoklu karşılaştırma testine göre 7 yıl ve üzeri süre kurum bakımında kalan kişilerin “Yeni tanıştığım birine kendimi tanıtırım” ifadesine katılma düzeyleri 4-6 yıl süre ile kurumda kalan kişilere göre daha düşüktür. Buna göre kurum bakımında kalma süresinin artması ile bireylerin sosyal ortamlarda kendisini tanıtırma noktasındaki yeti ve özgüveninde düşüş olduğu ifade edilebilir.

Tablo 11: A Sosyal Beceri Ölçek Maddelerinin Kurum Bakımında Kalma Süresine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular 2

	1-3 yıl ¹ Ort.±S.Sapma	4-6 yıl ² Ort.±S.Sapma	7 yıl ve üzeri ³ Ort.±S.Sapma	P	Fark
İnsanlar şakalarından rahatsız olur	4,00±0,71	4,31±1,09	3,89±0,95	0,11	
Farkına vardığım hatalarımın ardından özür dilerim	4,47±0,72	4,17±0,77	4,00±0,99	0,14	
Davranışlarımı, tepkilerimi kontrol etmem	4,00±0,79	3,97±1,03	3,48±1,11	0,03	3<1
Bazı alanlarda oldukça yetenekli olduğumu düşünürüm	3,94±0,75	3,50±1,00	3,53±1,08	0,29	
Sahip olduklarımı başkalarıyla paylaşmam	4,29±0,69	4,03±0,74	3,24±1,15	0,01	3<1,2

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların ölçek içerisinde “Davranışlarımı, tepkilerimi kontrol etmem” ifadesinden elde ettiği puanların kişilerin kurum bakımı sürelerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir($p<0,05$). Farkın tespiti için yapılan Bonferroni çoklu karşılaştırma testine göre 7 yıl ve üzeri süre kurum bakımında kalan kişilerin “Davranışlarımı, tepkilerimi kontrol etmem” ifadesine katılma puanları 3 yıldan az süredir kurumda kalan kişilere göre daha düşüktür. Diğer bir anlatımla 7 yıl ve üzeri süre

kurum bakımında kalan kişilerin kurumda 3 yıl veya daha az süredir kalan kişilere göre davranış ve tepkilerini kontrol etme tutumları daha düşüktür.

A Sosyal Beceri Ölçeği maddelerinden “Sahip olduklarımı başkalarıyla paylaşmam” ifadesinden elde edilen puanlar kişilerin kurum bakımında kalma sürelerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için yapılan Bonferroni çoklu karşılaştırma testine göre 7 yıl ve üzeri süre kurum bakımında kalan kişilerin “Sahip olduklarımı başkalarıyla paylaşmam” ifadesine katılma puanları 3 yıl veya daha az süredir ve 4 ile 6 yıl arası kurumda kalan kişiler göre daha düşüktür: Buna göre 7 yıl ve üstünde kurum bakımı deneyimi olan kişilerin sahip olduklarını çevreyle paylaşma eğilimlerinin daha düşük olduğu görülmektedir.

Tablo 12: A Sosyal Beceri Ölçek Maddelerinin Kurum Bakımında Kalma Süresine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular 3

	1-3 yıl ¹	4-6 yıl ²	7 yıl ve üzeri ³	P	Fark
	Ort.±S.Sapma	Ort.±S.Sapma	Ort.±S.Sapma		
Başkalarının farklılıklarını göz önünde bulundururum	3,06±1,25	3,42±0,97	3,37±1,28	0,57	
Çevremdekiler tarafından soğuk ve ilgisiz olarak tanınırım	4,18±0,95	4,19±0,79	3,53±1,21	0,01	3<2
İnsanların duygularını fark etmekte zorlanırım	3,65±0,79	3,31±0,86	3,04±1,06	0,05	
İnsanların ne demek istediklerini anlamam	4,00±0,71	3,61±0,77	3,47±0,95	0,08	

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların “Çevremdekiler tarafından soğuk ve ilgisiz olarak tanınırım” ifadesinden elde ettiği puanlar ile kurum bakımında kalma süreleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunduğu görülmektedir ($p<0,05$). Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu dair yapılan Bonferroni testine göre 7 yıl ve üzeri süre kurum bakımında kalan kişilerin “Çevremdekiler tarafından soğuk ve ilgisiz olarak tanınırım” ifadesine katılma

puanları 3-6 yıl kurumda kalan kişiler göre daha düşüktür. Buna göre kurum bakımında kalma süreleri daha yüksek olan bireylerin çevrelerince soğuk ve ilgisiz birisi olarak tanındığına dair düşüncelerinin daha çok olduğu görülmektedir.

“İnsanların duygularını fark etmekte zorlanırım” ifadesinden katılımcıların aldığı puanlar ile kurum bakımı süreleri arasındaki anlamlı bir farklılık olmadığı sonucu ortaya çıkmıştır ($p=0,05$). Ancak söz konusu anlamlılık puanının geçerli değere oldukça yakın olduğu görülmektedir. Ayrıca ortalamalar dikkate alındığında da 3 yıl ve daha az süre kurum bakımında kalan bireylerin puanının 3,65, 4-6 yıl arası sürede hizmetten yararlananların 3,31, 7 yıl ve üzeri süre kurum bakımında kalanların puanının ise 3,04 olduğu Tablo 10’da yer almaktadır. Buna göre kurum bakımı sürelerinin arttıkça katılımcıların çevrelerindeki insanların duygularını fark etmekte zorlandığı sonucuna varılabilir.

Yine benzer şekilde “İnsanların ne demek istediklerini anlamam” ifadesinden alınan puanlar ile kurum bakımı süreleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucu elde edilmişse de p değerinin geçerli değere yakın olduğu görülmektedir ($p=0,08>0,05$). Ortalamalar dikkate alındığında 3 yıl ve daha az süre kurum bakımında kalan bireylerin puanının 4, 4-6 yıl arası sürede hizmetten yararlananların ortalamalarının 3,61, 7 yıl ve üzeri süre kurum bakımında kalanların puanının ise 3,47 olduğu Tablo 12’de yer almaktadır. Bu sonuçlar değerlendirildiğinde kurum bakımından yararlanma sürelerinin arttıkça ortalama puanlarında kademeli olarak düşmekte olduğu görülmektedir. Bu duruma göre kurum bakımında kalınan süre arttıkça katılımcıların çevresindeki insanların demek istediklerini anlamakta zorlandığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Tablo 13: A Sosyal Beceri Ölçek Maddelerinin Kurum Bakımında Kalma Süresine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular 4

	1-3 yıl ¹ Ort.±S.Sapma	4-6 yıl ² Ort.±S.Sapma	7 yıl ve üzeri ³ Ort±S.Sapma	P	Fark
Bana uygun olmayan teklifleri geri çeviririm	4,12±0,86	4,06±0,79	3,95±0,98	0,72	
Arkadaşlarım bir iş başardığında tebrik ederim	3,94±0,83	3,86±0,83	3,84±1,14	0,93	
Konuşurken karşımdakine söz hakkı tanımam	4,59±0,62	4,50±0,97	3,87±1,00	0,01	3<1,2
Çevremdeki insanların duygularını paylaşıyorum	3,47±1,07	3,39±0,90	3,25±1,12	0,67	
Başka insanların haklarını savunurken objektif olurum	3,47±0,94	3,69±0,95	3,68±0,90	0,67	
Bir problemin çözümü için alternatifler üretirim	4,06±0,66	3,81±0,67	3,64±1,09	0,23	

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

A Sosyal Beceri Ölçeği maddelerinden “Konuşurken karşımdakine söz hakkı tanımam” ifadesine dair katılımcılar tarafından alınan puanlar ile kişilerin kurum bakımında kalma süreleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmektedir ($p<0,05$). Yapılan Bonferroni çoklu karşılaştırma testine göre ise 7 yıl ve üzeri süre kurum bakımında kalan kişilerin “Konuşurken karşımdakine söz hakkı tanımam” ifadesine katılma puanları 3 yıl veya daha az süredir ve 4-6 yıl kurumda kalan kişiler göre daha düşüktür. Buna göre kurum bakımında daha uzun süre kalan bireylerin karşısındaki insana söz hakkı tanıma eğilimlerinin daha düşük olduğu yorumu çıkartılabilir.

Tablo 13’te yer alan diğer ifadelerle ilgili alınan puanlar ile kurum bakımı sürelerine arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucu ortaya çıktığı görülmektedir.

3.6. Ölçek Maddelerinin Kurum Bakımı Türlerine Göre Karşılaştırılması

Tablo 14: A Sosyal Beceri Ölçek Maddelerinin Kurum Bakımında Yararlanılan Hizmet Türüne Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

	Çocuk evleri sitesi ¹ Ort.±S.Sapma	Çocuk evleri ² Ort.±S.Sapma	Yetiştirme yurdu/çocuk yuvası ³ Ort.±S.Sapma	P	Fark
Gerektiğinde teşekkür ederim	4,56±0,56	4,56±0,73	4,10±0,85	0,01	3<1
Mantıklı kararlar veririm	3,63±0,49	3,56±0,63	3,55±0,83	0,89	
İnsanlar beni yanlış anlar	3,66±0,70	3,38±0,09	3,55±0,73	0,49	
Kolayca arkadaşlık kurarım	3,84±1,02	4,19±1,83	3,66±1,04	0,16	
Özür dilemekte zorlanırım	3,44±0,88	4,06±0,01	3,69±1,10	0,14	
Yeni tanıştığım birine kendimi tanıtırım	4,25±0,84	3,94±0,18	3,81±1,02	0,12	
İnsanlar şakalarımдан rahatsız olur	4,28±0,68	4,44±0,89	3,84±1,05	0,02	3<1
Farkına vardığım hatalarımın ardından özür dilerim	4,25±0,76	4,13±0,15	4,05±0,91	0,58	
Kişiler arası sorunları çözmeye çalışırım	3,28±0,92	3,75±0,77	3,48±1,06	0,30	
Davranışlarımı, tepkilerimi kontrol etmem	3,84±0,88	3,88±0,67	3,59±0,99	0,40	

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların ölçek maddelerinden “Gerektiğinde teşekkür ederim” ifadesinde elde etmiş olduğu puanlar ile kişilerin yararlandığı hizmet türü arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak adına yapılan Bonferroni testine göre yetiştirme yurdu ya da çocuk yuvasında kalan kişilerin “Gerektiğinde teşekkür ederim” ifadesine katılma puanları çocuk evleri sitesinde kalan kişilere göre daha düşüktür. Buna göre daha eski bir kurum bakımı modeli olan “yetiştirme yurdu/çocuk yuvası” hizmetinden yararlanmış bireylerin teşekkür etme eğilimlerinin daha az olduğu söylenebilir.

“İnsanlar şakalarımın rahatsız olur” ifadesinden elde edilen puanlar ile katılımcıların uzun süre yararlandığı hizmet türü arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($p<0,05$). Yapılan Bonferroni çoklu karşılaştırma testine göre yetiştirme yurdu ya da çocuk yuvasında kalan kişilerin “İnsanlar şakalarımın rahatsız olur” ifadesine katılma puanları çocuk evleri sitesinde kalan kişilere göre daha düşüktür. Yetiştirme yurdu ya da çocuk yuvası hizmetinden yararlanan kişilerin yapmış oldukları şakalardan çevresindeki insanların rahatsız olduğu düşüncesinin diğer hizmet türünden yararlanan kişilere göre daha fazla olduğu ifade edilebilir.

Tablo 15: A Sosyal Beceri Ölçek Maddelerinin Kurum Bakımında Yararlanılan Hizmet Türüne Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular 2

	Çocuk evleri sitesi ¹ Ort.±S.Sapma	Çocuk evleri ² Ort.±S.Sapma	Yetiştirme yurdu/çocuk yuvası ³ Ort.±S.Sapma	P	Fark
Bazı alanlarda oldukça yetenekli olduğumu düşünürüm	3,91±0,96	3,63±0,02	3,44±1,03	0,09	
İnsanların sorunlarını dinlerim ve onları anlarım	3,97±0,54	3,94±0,44	3,78±1,14	0,57	
Başkalarıyla iletişime geçmekte zorlanırım	3,88±0,71	3,69±0,87	3,55±0,93	0,20	
Haksızlığa uğradığımda hakkımı savunurum	4,41±0,87	4,56±0,73	4,20±0,86	0,21	
Grup halinde çalışırken iş bölümünde sorun çıkarmam	4,16±0,88	4,25±0,86	3,39±1,43	0,01	3<1,2
Sahip olduklarımı başkalarıyla paylaşmam	3,94±0,95	3,94±0,12	3,40±1,09	0,02	3<1
Kıyafetlerime ve kişisel bakımına özen gösteririm	4,53±0,51	4,81±0,40	4,13±0,89	0,01	3<1,2
Edindiğim bilgileri arkadaşlarımla paylaşmaktan çekinmem	4,03±0,78	3,63±0,72	3,61±1,13	0,13	
Çevremdekiler tarafından soğuk ve ilgisiz olarak tanınırım	4,13±1,01	3,75±1,18	3,69±1,13	0,17	

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

A Sosyal Beceri Ölçeği maddelerinden “Grup halinde çalışırken iş bölümünde sorun çıkarmam” ifadesinden elde edilen puanlar, kişilerin yararlandığı hizmet türüne göre

istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir($p<0,05$). Yapılan Bonferroni çoklu karşılaştırma testine göre yetiştirme yurdu ya da çocuk yuvasında kalan kişilerin “Grup halinde çalışırken iş bölümünde sorun çıkarmam” ifadesine katılma puanları çocuk evleri sitesinde ve çocuk evlerinde kalan kişilere göre daha düşüktür. Var olan sonuca göre çocuk evi ve çocuk evleri sitesi hizmet modellerinden yaralanmış bireylerin grup çalışmalarına olan yatkınlığının yetiştirme yurdu/çocuk yuvası modellerinden yararlanan bireylere göre daha fazla olduğu söylenebilir.

“Sahip olduklarımı başkalarıyla paylaşmam” ifadesinden katılımcıların elde ettiği puanlar ile kişilerin en uzun süre yararlandığı hizmet türüne göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($p<0,05$). Gerçekleştirilen Bonferroni çoklu karşılaştırma testine göre yetiştirme yurdu ya da çocuk yuvasında kalan kişilerin “Sahip olduklarımı başkalarıyla paylaşmam” ifadesine katılma puanları çocuk evleri sitesinde kalan kişilere göre daha düşüktür. Bu analiz neticesinde çocuk evleri sitelerinde kalmış bireylerin yetiştirme yurdu/çocuk yuvasında kalmış bireylere göre paylaşma eğilimlerinin daha yüksek olduğu söylenilebilir.

Katılımcıların “Kıyafetlerime ve kişisel bakımına özen gösteririm” ifadesinden elde etmiş olduğu puanlar ile en uzun süre yararlanmış oldukları hizmet türü arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için yapılan Bonferroni çoklu karşılaştırma testine göre yetiştirme yurdu ya da çocuk yuvasında kalan kişilerin “Kıyafetlerime ve kişisel bakımına özen gösteririm” ifadesine katılma puanları çocuk evleri sitesinde ve çocuk evlerinde kalan kişilere göre daha düşüktür. Buna göre çocuk evleri ve çocuk evleri sitelerinden kurum bakımı hizmeti almış bireylerin kişisel bakıma daha fazla özen gösterdiği ifade edilebilir.

Tablo 16: A Sosyal Beceri Ölçek Maddelerinin Kurum Bakımında Yararlanılan Hizmet Türüne Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular 3

	Çocuk evleri sitesi ¹ Ort.±S.Sapma	Çocuk evleri ² Ort.±S.Sapma	Yetiştirme yurdu/çocuk yuvası ³ Ort.±S.Sapma	p	Fark
İstenmeyen durumlara neden olan hatamı düzeltmeye çalışırım	3,97±0,59	3,94±0,85	3,60±1,00	0,10	
İnsanların ne demek istediklerini anlamam	3,78±0,71	3,56±0,96	3,50±0,93	0,32	
Misafirlığe gittiğimde ne zaman kalkmam gerektiğini bilirim	4,16±0,57	4,50±0,63	4,23±0,89	0,35	
Düşüncelerimi insanlara aktarmakta zorluk çekmem	3,66±0,79	3,38±0,81	3,38±1,16	0,42	
Bir olay karşısında hissettiğim duyguları bilirim	3,75±0,67	4,13±0,62	3,71±1,05	0,26	
Çevremdeki insanlar yokluğumu fark etmez	3,38±1,10	3,75±1,00	3,43±1,03	0,47	
Başkalarının olduğu bir masaya otururken izin isterim	4,50±0,67	4,38±0,81	4,00±0,93	0,01	3<1

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 16’da yer alan “İstenmeyen durumlara neden olan hatamı düzeltmeye çalışırım” ifadesinden katılımcıların almış olduğu puanlar ile yararlanılan hizmet türü arasında istatistiksel anlamlı bir farklılık olmadığı sonucu çıkmışsa da söz konusu p değerinin kabul edilebilir değere yakın olduğu görülmektedir ($p=0,10>0,05$). Ortalamalar değerlendirilmeye alındığında çocuk evleri sitesi modelinden yararlananların ortalamalarının 3,97, çocuk evlerinden yararlanan bireylerin 3,94, yetiştirme yurdu/çocuk yuvası modellerinden yararlananların ise ortalamalarının 3,60 olduğu görülmektedir. Bu değerler dikkate alındığında da çocuk evleri ve çocuk evleri sitesinden yararlanan bireylerin istenmeyen durumlara neden olan hatalarını düzeltme eğilimlerinin yakın veya benzer düzeyde olduğu, ancak yetiştirme yurdu ve çocuk yuvası modellerinden yararlanan bireylerin bu eğilimlerinin diğer hizmet modellerinden yararlanan bireylere göre daha düşük olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Ölçek maddelerinden “Başkalarının olduğu bir masaya otururken izin isterim” ifadesinden elde edilen puanlar ile kişilerin yararlandığı hizmet türüne göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmektedir ($p<0,05$). Gerçekleştirilen Bonferroni çoklu karşılaştırma testine göre yetiştirme yurdu ya da çocuk yuvasında kalan kişilerin “Başkalarının olduğu bir masaya otururken izin isterim” ifadesine katılma puanları çocuk evleri sitesinde kalan kişilere göre daha düşüktür.

Tablo 17: A Sosyal Beceri Ölçek Maddelerinin Kurum Bakımında Yararlanılan Hizmet Türüne Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular 4

	Çocuk evleri sitesi ¹ Ort.±S.Sapma	Çocuk evleri ² Ort.±S.Sapma	Yetiştirme yurdu/çocuk yuvası ³ Ort.±S.Sapma	p	Fark
Biri bana soru sorduğunda cevap verirken rahat davranırım	3,81±1,00	3,63±1,02	3,78±0,93	0,81	
Halka açık alanlarda davranışlarımdan dolayı uyarı alırım	4,41±0,87	4,38±0,20	4,16±1,01	0,45	
Yardıma ihtiyacı olan birini gördüğümde yardım etmeyi teklif ederim	4,00±0,80	3,88±0,02	3,81±0,98	0,64	
Başkalarına karşı gerçek duygularımı ve düşüncelerimi ifade ederim	3,41±0,71	3,50±0,82	3,34±1,03	0,80	
Kendime yapılmasından hoşlanmayacağım şeyleri bir başkasına yapmam	4,34±0,65	4,38±0,09	3,81±1,18	0,02	3<2,1
Kendi çıkarlarım söz konusu olduğunda başkalarının haklarını önemsemem	4,19±0,82	4,50±0,73	3,85±1,02	0,02	3<2,1
Karar verilirken arkadaşlarım benim önerilerimi dikkate alır	3,56±0,76	3,75±0,68	3,41±0,99	0,35	
Tanımadığım insanlara adres sormaktan çekinmem	4,06±1,19	3,88±1,15	3,51±1,31	0,10	

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Ölçekte yer alan maddelerden “Kendime yapılmasından hoşlanmayacağım şeyleri bir başkasına yapmam” ifadesinden elde edilen puanlar ile katılımcıların uzun süre yararlanmış olduğu hizmet türüne arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için yapılan Bonferroni çoklu karşılaştırma testine göre yetiştirme yurdu ya da çocuk yuvasında kalan kişilerin “Kendime yapılmasından hoşlanmayacağım şeyleri bir başkasına yapmam” ifadesine katılma puanları çocuk evleri ve çocuk evleri sitelerinde kalan kişilere göre daha düşüktür. “Kendi çıkarlarım söz konusu olduğunda başkalarının haklarını önemsemem” ifadesinden elde edilen puanlar ile kişilerin yararlandığı hizmet türü arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmektedir ($p<0,05$). Yapılan Bonferroni çoklu karşılaştırma testine göre yetiştirme yurdu ya da çocuk yuvasında kalan kişilerin “Kendi çıkarlarım söz konusu olduğunda başkalarının haklarını önemsemem” ifadesine katılma puanları çocuk evleri ve çocuk evleri sitelerinde kalan kişilere göre daha düşüktür. Bu iki ifadeye dair bulgular bir arada değerlendirilecek olursa yetiştirme yurdu ve çocuk yuvası hizmetlerinden yararlanmış olan katılımcıların diğer hizmet türlerinden yararlanan bireylere göre kendileri adına var olmasını istediği veya istemediği durum ve olgular noktasında aynı durum ve olguların çevredeki insanlar adına da geçerli olup olmama durumunu önemsemediği sonucuna varılmıştır. Bu durumun yetiştirme yurdu ve çocuk yuvası hizmet türlerinden faydalanan bireylerin empati becerilerinin diğer bakım modellerinden yararlanan bireylere göre daha düşük olmasından kaynaklı olabileceği ve bu kitlenin daha ben merkezci olabileceği kanısı oluşmuştur.

Tablo 17 içerisinde yer alan diğer ifadelerden alınan puanlar ile yararlanan kurum bakımı türleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmekte olup “Tanımadığım insanlara adres sormaktan çekinmem” ifadesinden alınan puanlar ile kurum bakımı türleri arasındaki ilişki, anlamlı bir farklılık değerine sahip olmasa da elde edilen p değeri, kabul edilebilir değere yakın seviyededir ($p=0,10>0,05$). Bu noktada ortalamalara dikkat edildiğinde çocuk evleri sitesi hizmetinden yararlanmış bireylerin ortalamaları 4,06, çocuk evlerinde yararlananların ortalaması 3,88 ve yetiştirme yurdu/çocuk yuvası modellerinden yararlananların puan ortalaması ise 3,51 olduğu göze çarpmaktadır. Buna göre ortalamalar üzerinden bir yorumlama yapılacak olursa katılımcılardan çocuk evleri sitesi modelinden yararlananların çocuk evleri modelinden yararlananlara göre tanımadığı kişilerle ihtiyaca göre iletişime geçebilme kabiliyetinin daha yüksek olduğu,

bu kabiliyetin çocuk evleri modelinden yararlananlar da ise yetiştirme yurdu ve çocuk yuvası modellerinden yararlananlara göre daha yüksek olduğu ifade edilebilir.

Tablo 18: A Sosyal Beceri Ölçek Maddelerinin Kurum Bakımında Yararlanılan Hizmet Türüne Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular 5

	Çocuk evleri sitesi ¹ Ort.±S.Sapma	Çocuk evleri ² Ort.±S.Sapma	Yetiştirme yurdu/çocuk yuvası ³ Ort.±S.Sapma	P	Fark
İnsanların duygularını fark etmekte zorlanırım	3,38±0,75	3,19±0,83	3,13±1,10	0,48	
Bana uygun olmayan teklifleri geri çeviririm	4,16±0,63	4,13±0,26	3,91±0,93	0,38	
Arkadaşlarım bir iş başardığında tebrik ederim	3,91±0,73	3,94±0,06	3,83±1,11	0,88	
Konuşurken karşımdakine söz hakkı tanımam	4,50±0,95	4,31±0,87	3,96±1,01	0,03	3<1,2
Çevremdeki insanların duygularını paylaşıyorum	3,41±0,91	3,50±0,03	3,25±1,11	0,60	
Başka insanların haklarını savunurken objektif olurum	3,59±0,71	3,81±0,54	3,65±1,04	0,74	
Bir problemin çözümü için alternatifler üretirim	3,88±0,75	3,63±0,02	3,71±1,00	0,62	
Yeni girdiğim ortamlarda kuralları kavramakta zorlanırım	3,81±0,64	4,19±0,66	3,54±0,95	0,02	3<2
Kalabalık gruplarla yapılan etkinliklerden keyif alırım	3,72±0,96	3,88±0,50	3,45±1,09	0,19	
Biriyle konuşurken göz teması kurmaya özen gösteririm	3,81±0,82	3,81±0,75	3,68±1,08	0,75	

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

A Sosyal Beceri Ölçeği maddelerinden “Konuşurken karşımdakine söz hakkı tanımam” ifadesinden elde edilen puanlar ile kişilerin yararlanmış olduğu hizmet türüne göre

istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunduğu sonucu elde edilmiştir($p<0,05$). Gerçekleştirilen Bonferroni çoklu karşılaştırma testine göre yetiştirme yurdu ya da çocuk yuvasından hizmet almış kişilerin “Konuşurken karşımdakine söz hakkı tanımam” ifadesine katılma puanları çocuk evleri ve çocuk evleri sitesi modellerinden hizmet almış kişilere göre daha düşüktür. Söz konusu ifade dikkate alındığında çocuk evi ve çocuk evleri sitesi modellerin yararlanan bireylerin karşılıklı diyalog kurma ve iletişim becerileri noktasında yetiştirme yurdu ve çocuk yuvası modellerinden yararlanmış bireylere göre daha başarılı oldukları ifade edilebilir.

Bir diğer ölçek maddesi olan “Yeni girdiğim ortamlarda kuralları kavramakta zorlanırım” ifadesinden elde edilen puanlar ile katılımcıların yararlanmış oldukları hizmet türüne göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için yapılan Bonferroni çoklu karşılaştırma testine göre yetiştirme yurdu ya da çocuk yuvasında kalan kişilerin “Yeni girdiğim ortamlarda kuralları kavramakta zorlanırım” ifadesine katılma puanları çocuk evleri ve çocuk evleri sitesi modellerinden yararlanan kişilere göre daha düşüktür. Bu durum yetiştirme yurdu ve çocuk yuvası modellerinden yararlanan katılımcıların yeni bulundukları bir ortamın kurallarını algılama ve kavrama noktasında diğer hizmet modellerinden yararlanan bireylere göre daha başarısız olduğu söylenebilir.

Tablo 19: A Sosyal Beceri Ölçek Maddelerinin Kurum Bakımında Yararlanılan Hizmet Türüne Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular 6

	Çocuk evleri sitesi ¹ Ort.±S.Sapma	Çocuk evleri ² Ort.±S.Sapma	Yetiştirme yurdu/çocuk yuvası ³ Ort.±S.Sapma	p	Fark
Empati yapmayı anlamsız bulurum	4,16±0,68	4,56±0,63	4,01±1,00	0,08	
İnsanları bir araya getirmekte zorlanmam	3,50±0,76	3,00±0,26	3,33±1,06	0,29	
İnsanlara soru sormaktan çekinmem	3,78±0,71	4,00±0,97	3,48±1,17	0,12	
Başkalarının başarılarını küçümserim	4,53±1,02	4,75±1,45	4,30±0,91	0,13	
Başkalarının nasıl hissettiğini önemsemem	3,75±0,92	4,69±0,60	3,73±1,20	0,01	1,3<2
Kendimi sözel olarak ifade ederim	4,00±0,88	4,19±0,98	3,68±1,06	0,10	
Başkalarıyla beraber/ortak çalışmam	3,78±1,10	4,44±1,63	3,74±1,04	0,04	3<2
Başkası konuşurken konuşmasını kesmem	4,03±0,82	3,88±0,31	3,38±1,16	0,01	3<1

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 19’da yer alan “Empati yapmayı anlamsız bulurum” ifadesinden katılımcıların aldığı puanlar ile yararlanılmış olan kurum bakımı türleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı sonucu ortaya çıkmıştır ($p=0,08>0,05$). Ancak söz konusu p değerinin kabul edilebilir değere yakın oluşu ve ortalamalara göre çocuk evleri modelinden yararlanmış kitlenin puan ortalamalarının çocuk evleri sitesi modelinden yararlananmış bireylere göre daha yüksek ($4,56>4,16$), çocuk evleri sitesinden yararlanmış bireylerin ortalamalarının ise yetiştirme yurdu/çocuk yuvası modelinden yararlanmış bireylere göre daha yüksek olduğu görülmektedir ($4,16>4,01$). Bu durumda çocuk evleri modelinden yararlanan bireylerin empatiye verdiği değerin çocuk evleri sitesinden yararlanmış kitleninkine göre daha fazla olduğu; çocuk evleri sitesi modelinden yararlanmış bireylerin ise yetiştirme yurdu/çocuk yuvası modelinden yararlanmış kişilere göre empatiye daha fazla kıymet verdikleri ifade edilebilir.

Ölçek maddelerinden “Başkalarının nasıl hissettiğini önemsemem” ifadesinden elde edilen puanlar ile kişilerin yararlanmış olduğu hizmet türüne göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmektedir ($p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için yapılan Bonferroni çoklu karşılaştırma testine göre yetiştirme yurdu ya da çocuk yuvasında kalanlar ile çocuk evleri sitesinde kalan kişilerin “Başkalarının nasıl hissettiğini önemsemem” ifadesine katılma puanları çocuk evlerinde kalan kişilere göre daha düşüktür.

“Başkalarıyla beraber/ortak çalışmam” ifadesinden elde edilen puanlar ile katılımcıların yararlanmış olduğu hizmet türüne göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Gerçekleştirilen Bonferroni çoklu karşılaştırma testine göre yetiştirme yurdu ya da çocuk yuvasında kalan kişilerin “Başkalarıyla beraber/ortak çalışmam” ifadesine katılma puanları çocuk evlerinde kalan kişilere göre daha düşüktür. Bu analiz neticesinde yetiştirme yurdu ya da çocuk yuvasında kalan kişilerin ortak çalışmaya olan bakış açısının daha negatif olduğu ifade edilebilir.

A Sosyal Beceri Ölçek maddelerinden “Başkası konuşurken konuşmasını kesmem” ifadesinden elde edilen puanlar ile kişilerin yararlanmış olduğu hizmet türüne göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunduğu sonucu elde edilmiştir ($p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için yapılan Bonferroni çoklu karşılaştırma testine göre yetiştirme yurdu ya da çocuk yuvasında kalan kişilerin “Başkası konuşurken konuşmasını kesmem” ifadesine katılma puanları çocuk evleri sitesinde kalan kişilere göre daha düşüktür.

3.7. Ölçek Maddelerinin Aile/Akraba İlişkilerine Göre Karşılaştırılması

Tablo 20: A Sosyal Beceri Ölçek Maddeleri ile Aile/Akraba Ziyaret Sıklığı Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Madde	Pearson korelasyon	Kurum bakımında iken aile-akraba bireyleriniz tarafından gerçekleştirilen ziyaretin sıklığını nasıl değerlendirirsiniz?
Gerektiğinde teşekkür ederim	r	0,26
	p	0,01
Mantıklı kararlar veririm	r	0,25
	p	0,01
İnsanlar beni yanlış anlar	r	0,29
	p	0,01
Kolayca arkadaşlık kurarım	r	0,20
	p	0,02
Özür dilemekte zorlanırım	r	0,22
	p	0,01
Yeni tanıştığım birine kendimi tanıtırım	r	0,41
	p	0,01
İnsanlar şakalarımın rahatsız olur	r	0,15
	p	0,08
Farkına vardığım hatalarımın ardından özür dilerim	r	0,20
	p	0,03
Kişiler arası sorunları çözmede başarılıyım	r	0,17
	p	0,06

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 20’de yer alan veriler incelendiğinde, katılımcıların kurum bakımı sürecinde aile ve akraba bağları tarafından ziyaret edilme, görüşme sıklığı ile sosyal beceri ölçeği maddelerinden “Gerektiğinde teşekkür ederim” (düşük düzey), “Mantıklı kararlar veririm” (düşük düzey), “İnsanlar beni yanlış anlar” (düşük düzey), “Kolayca arkadaşlık kurarım” (düşük düzey), “Özür dilemekte zorlanırım” (düşük düzey), “Yeni tanıştığım

birine kendimi tanıtırım” (orta düzey), “Farkına vardığım hatalarımın ardından özür dilerim” (düşük düzey) ile istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde bir ilişki vardır. Buna göre kurum bakımı sürecinde aile ve akraba bağları güçlü olan bireylerin sosyal ortamlarda teşekkür edebilme, kendisini tanıtma, arkadaşlık kurabilme, özür dileyebilme yetilerinin aile bağları daha zayıf olan bireylere göre daha güçlü düzeyde olduğu ifade edilebilir. Yine aile ve akraba bağları daha güçlü olan katılımcıların yaşamlarına dair daha mantıklı karar verdiklerine dair görüşleri ve insanlara kendilerini daha doğru ifade edebildiklerine dair düşünceleri daha kuvvetli düzeydedir.

Tablo 21: A Sosyal Beceri Ölçek Maddeleri ile Aile/Akraba Ziyaret Sıklığı Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular 2

Madde	Pearson korelasyon	Kurum bakımında iken aile-akraba bireyleriniz tarafından gerçekleştirilen ziyaretin sıklığını nasıl değerlendirirsiniz?
Bazı alanlarda oldukça yetenekli olduğumu düşünürüm	r p	0,09 0,30
İnsanların sorunlarını dinlerim ve onları anlarım	r p	0,22 0,01
Başkalarıyla iletişime geçmekte zorlanırım	r p	0,14 0,11
Haksızlığa uğradığımda hakkımı savunurum	r p	0,15 0,09
Grup halinde çalışırken iş bölümünde sorun çıkarmam	r p	0,19 0,03
Sahip olduklarımı başkalarıyla paylaşmam	r p	0,32 0,01
Kıyafetlerime ve kişisel bakımına özen gösteririm	r p	0,19 0,03
Başkalarının farklılıklarını göz önünde bulundururum	r p	0,21 0,02
Çevremdekiler tarafından soğuk ve ilgisiz olarak tanınırım	r p	0,23 0,01
Bir olay karşısında hissettiğim duyguları bilirim	r p	0,22 0,01
Çevremdeki insanlar yokluğumu fark etmez	r p	0,29 0,01

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 21’de yer alan veriler incelendiğinde kurum bakımı deneyimi olan katılımcıların aile ve akraba ilişki sıklığı ile ölçekte yer alan “İnsanların sorunlarını dinlerim ve onları

anlarım” (düşük düzey), “Grup halinde çalışırken iş bölümünde sorun çıkarmam” (düşük düzey), “Sahip olduklarımı başkalarıyla paylaşmam” (orta düzey), “Kıyafetlerime ve kişisel bakımına özen gösteririm” (düşük düzey), “Başkalarının farklılıklarını göz önünde bulundururum” (düşük düzey) ve “Bir olay karşısında hissettiğim duyguları bilirim” (düşük düzey) durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde bir ilişki olduğu görülmektedir. Katılımcılardan aile ve akraba ilişki sıklığı yüksek olan bireylerin çevresindeki insanların farklılıklarını göz önünde bulundurma, karşındakini anlama ve dinleme, kendi duygularını anlamlandırma, sahip olduklarını paylaşma, grup halinde çalışabilme ve iş bölümü yapabilme gibi yetilerinin aile ve akraba çevresi ile iletişimi daha zayıf olan bireylere göre daha iyi düzeyde olduğu belirtilebilir.

Yine aynı tabloda yer alan “Çevremdekiler tarafından soğuk ve ilgisiz olarak tanınırım” (düşük düzey), “Çevremdeki insanlar yokluğumu fark etmez” (düşük düzey) ifadeleri ile de aile/akraba iletişim sıklığı arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde bir ilişki olduğu görülmektedir. Buna göre aile/akraba ilişkileri daha zayıf olan bireylerin çevresi tarafından soğuk ve ilgisiz olarak tanındığına ve çevresindeki kişilerce yokluğunun fark edilmediğine dair düşüncelerinin, ilişkileri daha kuvvetli olan katılımcılara göre daha fazla olduğu belirtilebilir.

Tablo 22: A Sosyal Beceri Ölçek Maddeleri ile Aile/Akraba Ziyaret Sıklığı Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular 3

Madde	Pearson korelasyon	Kurum bakımında iken aile-akraba bireyleriniz tarafından gerçekleştirilen ziyaretin sıklığını nasıl değerlendirirsiniz?
Biri bana soru sorduğunda cevap verirken rahat davranırım	r p	0,12 0,17
Gerek gördüğümde başkalarından yardım istemekten çekinmem	r p	0,28 0,01
Halka açık alanlarda davranışlarımdan dolayı uyarı alırım	r p	0,12 0,17
Yardıma ihtiyacı olan birini gördüğümde yardım etmeyi teklif ederim	r p	0,15 0,10
Duyguları açmanın mantıksız ve küçük düşürücü olduğunu düşünürüm	r p	0,28 0,01
Başkalarına karşı gerçek duygularımı ve düşüncelerimi ifade ederim	r p	0,28 0,01
Olumsuz bir sonuç karşısında ne hata yapmış olabileceğimi düşünürüm	r p	0,19 0,03

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 22’de yer alan “Gerek gördüğümde başkalarından yardım istemekten çekinmem” (düşük düzey), “Duyguları açmanın mantıksız ve küçük düşürücü olduğunu düşünürüm” (düşük düzey), “Başkalarına karşı gerçek duygularımı ve düşüncelerimi ifade ederim” (düşük düzey), “Olumsuz bir sonuç karşısında ne hata yapmış olabileceğimi düşünürüm” (düşük düzey) ifadeleri ile katılımcıların kurum bakımı sürecinde aile ve akraba bağları ile olan iletişimlerinin sıklığı arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde bir ilişki vardır. Buna göre katılımcılardan aile/akraba ilişkileri daha iyi düzeyde olanların çevreden gerektiğinde yardım talep etme, olumsuz bir sonuç karşısında öz değerlendirme yapabilme beceri ve eğilimleri ilişkileri daha zayıf düzeyde olan kişilere göre daha yüksektir. Ayrıca kurum bakımı sürecinde aile ilişkileri zayıf olan katılımcıların duyguları açmanın mantıksız ve küçük düşürücü olduğu görüşüne daha fazla katıldığı, aile ilişkileri daha iyi düzeyde olanların ise başkalarına karşı duygu ve düşüncelerini daha fazla açma eğiliminde oldukları değerlendirilmesine ulaşılmıştır.

Tablo 23: A Sosyal Beceri Ölçek Maddeleri ile Aile/Akraba Ziyaret Sıklığı Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular 4

Madde	Pearson korelasyon	Kurum bakımında iken aile-akraba bireyleriniz tarafından gerçekleştirilen ziyaretin sıklığını nasıl değerlendirirsiniz?
Tanımadığım insanlara adres sormaktan çekinmem	r p	0,13 0,13
İnsanların duygularını fark etmekte zorlanırım	r p	0,36 0,01
Arkadaşlarım bir iş başardığında tebrik ederim	r p	0,12 0,20
Konuşurken karşımdakine söz hakkı tanımam	r p	0,28 0,01
Çevremdeki insanların duygularını paylaşırım	r p	0,20 0,03
Başka insanların haklarını savunurken objektif olurum	r p	0,21 0,02
Yeni girdiğim ortamlarda kuralları kavramakta zorlanırım	r p	0,19 0,03
Kalabalık gruplarla yapılan etkinliklerden keyif alırım	r p	0,27 0,01

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kurum bakımında sürecinde aile-akraba ilişkileri sıklığı ile A Sosyal Beceri Ölçek maddelerinden “İnsanların duygularını fark etmekte zorlanırım” (orta düzey), “Konuşurken karşımdakine söz hakkı tanımam” (düşük düzey), “Çevremdeki insanların duygularını paylaşıyorum” (düşük düzey), “Başka insanların haklarını savunurken objektif olurum” (düşük düzey), “Yeni girdiğim ortamlarda kuralları kavramakta zorlanırım” (düşük düzey), “Kalabalık gruplarla yapılan etkinliklerden keyif alırım” (düşük düzey), istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Katılımcılardan kurum bakımı sürecinde aile/akraba ilişkileri iyi düzeyde olan bireylerin çevredeki insanlarla duygularını paylaşma, başka insanların haklarını savunmada objektif olma ve kalabalık aktivitelerden zevk alma olgularının daha güçlü olduğu; aile/akraba ilişkileri daha zayıf olan bireylerin ise çevredeki insanların duygularını fark etmek, konuşma esnasında karşı tarafa söz hakkı tanımak, yeni ortamlarda kuralları kavramak gibi olgularda ise diğer gruba göre daha zayıf oldukları değerlendirilmesine ulaşılmıştır.

Tablo 24: A Sosyal Beceri Ölçek Maddeleri ile Aile/Akraba Ziyaret Sıklığı Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular 5

Madde	Pearson korelasyon	Kurum bakımında iken aile-akraba bireyleriniz tarafından gerçekleştirilen ziyaretin sıklığını nasıl değerlendirirsiniz?
Biriyle konuşurken göz teması kurmaya özen gösteririm	r p	0,22 0,01
Empati yapmayı anlamsız bulurum	r p	0,18 0,04
İnsanları bir araya getirmekte zorlanmam	r p	0,12 0,16
İnsanlara soru sormaktan çekinmem	r p	0,25 0,01
Başkalarının başarılarını küçümserim	r p	0,17 0,04
İnsanlar benimle konuşmaktan keyif alır	r p	0,21 0,02
Başkalarının nasıl hissettiğini önemsemem	r p	0,18 0,04
Başkalarıyla beraber/ortak çalışmam	r p	0,24 0,01
Eleştiri düzeyli de olsa tahammül etmem	r p	0,21 0,02
Uzun süreli yakın arkadaşım/dostum yoktur	r p	0,25 0,01

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 24’te yer alan veriler değerlendirildiğinde ölçek maddelerinden “Biriyle konuşurken göz teması kurmaya özen gösteririm” (düşük düzey), “Empati yapmayı anlamsız bulurum” (düşük düzey), “İnsanlara soru sormaktan çekinmem”(düşük düzey), “Başkalarının başarılarını küçümserim” (düşük düzey), “İnsanlar benimle konuşmaktan keyif alır” (düşük düzey), “Başkalarının nasıl hissettiğini önemsemem” (düşük düzey) ifadeleri ile aile/akraba ilişki sıklığı arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki vardır. Aile ve akraba iletişim sıklığı arttıkça katılımcıların konuşurken karşısındaki kişiyle göz teması kurmaya özen gösterme, empatiye değer verme, başkalarının başarılarına değer verme ve başkalarının hislerini önemseme, insanlara soru sorabilme, keyifli bir sohbet kurabildiğine olan inanç gibi olgularda da pozitif yönlü bir artışın var olduğu değerlendirilmiştir.

Yine aynı tabloya göre kurum bakımında iken aile-akraba ziyaret sıklığı ile ölçek maddelerinden “Başkalarıyla beraber/ortak çalışmam” (düşük düzey) “, “Eleştiri düzeyli de olsa tahammül etmem” (düşük düzey), “Uzun süreli yakın arkadaşım/dostum yoktur” (düşük düzey), ile istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur. Buna göre kurum bakımı sürecinde ziyaret edilme ve iletişim kurma sıklığı azaldıkça katılımcıların eleştiriye tahammül edebilme, ortak çalışabilme, uzun süreli arkadaşlık ilişkileri geliştirebilme yetilerinde aynı yönde bir düşüş olduğu analizine ulaşılmıştır.

Tablo 25: A Sosyal Beceri Ölçek Maddeleri ile Aile/Akraba Ziyaret Sıklığı Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular 6

Madde	Pearson korelasyon	Kurum bakımında iken aile-akraba bireyleriniz tarafından gerçekleştirilen ziyaretin sıklığını nasıl değerlendirirsiniz?
Grup çalışmalarında çoğunluğa uyarım	r p	0,17 0,04
Sorunları konuşarak çözmeye çalışırım	r p	0,18 0,04
Arkadaşlarımı anlamakta zorlanırım	r p	0,23 0,01
İnsanları birbiriyle tanıştıırım	r p	0,31 0,01
Etkinliklere davet edilirim	r p	0,32 0,01
Verdiğim sözleri tutarım	r p	0,18 0,04

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 25 içerisinde yer alan “Grup çalışmalarında çoğunluğa uyarım” (düşük düzey), “Sorunları konuşarak çözmeye çalışırım” (düşük düzey), “Arkadaşlarımı anlamakta zorlanırım” (düşük düzey), “İnsanları birbiriyle tanıştıırım” (orta düzey), “Etkinliklere davet edilirim” (orta düzey), “Verdiğim sözleri tutarım” (düşük düzey) ölçek ifadeleri ile kurum bakımı sürecinde aile/akraba ilişki ve ziyaret sıklığı arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Kurum bakımı sürecinde aile/akraba iletişim ve ziyaret sıklığı arttıkça katılımcıların grup çalışmalarında uyumlu davranma, sorunları konuşarak çözme, arkadaşlarını anlayabilme, insanları birbiriyle tanıştırabılme, verdiği sözleri tutma ve etkinliklere davet edilme durumlarında aynı yönde artışın bulunduğu değerlendirilmesine ulaşılmıştır.

SONUÇ

Yapılan bu araştırma, kurum bakımı deneyimi olan bireylerin sosyal becerileri üzerine gerçekleştirilmiş olup çalışma kapsamında, kurum bakımı hizmet modellerinden yararlanmış 128 kişi ile anket ve ölçek uygulaması yapılmıştır. Yapılan uygulama sonucu elde edilen veriler üzerinden söz konusu evrenin sosyal becerileri ile kurum bakımı deneyimleri ve diğer demografik durumları arasındaki ilişki anlaşılmaya çalışılmıştır.

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin çoğunlukla üniversite eğitimi tercih etmediği, kitlenin neredeyse yarısının lise ve dengi derecede eğitim aldığı görülmektedir. Yapılan araştırma boyunca örnekleme yer alan bireylerle gerçekleştirilen çalışmalar esnasında edinilen bilgiler hem de araştırmacının alan deneyimlerine dayanarak, kurum bakımı deneyimi olan bireylerin üniversite düzeyinde eğitimi tercih etmemelerinde 3413 sayılı kanunun etkisi olduğu söylenebilir. 3413 sayılı kanun, korunmaya ihtiyacı olan çocukların kurum bakımı hizmeti sonrası reşit olmaları ile işe yerleştirilmelerini içermektedir. Bu kanun kapsamında her yıl düzenli aralıklarla kurum bakımından ayrılan bireylerin devlet kadrolarına atamaları yapılmakta, lise ve dengi eğitim düzeyine sahip olanlar devlet kadrolarına memur unvanıyla, daha alt seviyede eğitime sahip olanlar ise hizmetli kadrosuyla atamaları yapılmaktadır. Lisans ve ön lisans gibi eğitim düzeyine sahip bireyler ise üniversitelerde almış oldukları mesleki eğitimlerine göre unvanen atanmaktadırlar. Ancak korunmaya ihtiyacı olan çocuklar içerisinde genellikle hizmetli kadrosuyla çalışmaktansa memur kadrosuyla işe yerleşebilmek; üniversite eğitimi almak yerine ise bir an önce memur olarak atanıp para kazanmaya başlamak söz konusu kitleye daha cazip gelmektedir. Bu sebeple korunmaya ihtiyacı olan çocuklar içerisinde genellikle eğitim hedefini, lise ve dengi bir eğitim kurumunu tamamlayarak memur unvanı ile işe yerleşebilmek oluşturmaktadır. Bu hedefin çıktısı olarak da kurum bakımı deneyimi olan bireylerin çoğunlukla üniversite düzeyinde eğitim almayı tercih etmediği görülmektedir.

Yapılan araştırma sonucunda kurum bakımı deneyimi olan bireylerin çoğunlukla bir iş sahibi olduğu ve çalıştığı, çalışan kitlenin de büyük çoğunluğunun memur olarak devlet kadrolarında çalışmakta oldukları ortaya çıkmıştır. Yine kişilerin gelir durumları da incelendiğinde çoğunluğun araştırmanın yapıldığı dönemde ortalama memur maaşını yansıtan miktarlarda aylık gelir elde etmekte oldukları görülmektedir. Bu sonuçların

ortaya çıkmasında da yine korunmaya ihtiyacı olan çocukların işe yerleştirilmesini düzenleyen 3413 sayılı kanun kapsamında yapılan düzenli işe yerleştirmelerin etkili olduğu dile getirilebilir.

Çocukların korunmaya ihtiyacı oluşmasında ebeveynlerin vefatından öte çiftlerin boşanmış olmasının daha büyük bir etken alanına sahip olduğu araştırmanın önemli sonuçlarından birisidir. Zira elde olan verilen incelendiğinde kurum bakımı deneyimi olan bireyler içerisinde her iki kişiden birisinin anne babasının ayrı veya boşanmış olduğu, anne ve babadan her ikisinin vefat etmiş olması ya da anne ve babanın birlikte olduğu durumda çocukların korunma ihtiyacı içerisine girmesinin daha düşük oranlara sahip olduğu görölmektedir.

Aile içerisinde ebeveynlerin eğitim düzeylerinin de çocukların korunmaya ihtiyaç duymasında önemli bir etkidir. Elbette üniversite ya da üzeri gibi yükseköğrenime sahip ebeveynlerden oluşan ailelerde de parçalanma, çocukların ihmale ya da istismara maruz kalması veya suça sürüklenmesi gibi durumlar görölebilmektedir. Fakat kurum bakımı deneyimi olan bireylerin çoğunluğunun anne babalarının ya ilkökul düzeyinde eğitime sahip olduğu, ya da sadece okuma yazma becerisine sahip olacak düzeyde eğitilmiş oldukları ve hatta bir kısmının ebeveynlerinin de okuma yazma bilmediği neticeleri elde edilmiştir.

Kişilerin almış olduğu eğitim ile iş sahibi olmaları durumları günümüz dünyasında yakından ilişkilidir. Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin ebeveynlerinin eğitim düzeylerinin düşük olmasının yanı sıra ebeveynlerinin bu duruma paralel olarak çalışmıyor olmasının ya da düşük gelir getirici işlerde çalışıyor olmasının da bireylerin korunmaya ihtiyacı olan çocuk statüsünde olması üzerinde etkisi olduğu görölmektedir. Zira kurum bakımı deneyimi olan bireylerin annelerinin mesleklerinin çoğunlukla “ev hanımı” olarak ifade edildiği ve iş sahibi olmadıkları bilgisinin yer aldığı, babaya dair çalışma verilerinin ise çoğunlukla işçi statüde ya da babanın iş durumuna dair bilgiye sahip olmama durumunun oluşturduğu görölmektedir.

Modern çağın beraberinde yeni anlam ve boyutlar yüklediği çalışma kavramı, kişinin sürekli olarak istihdam edilmesi ve elde ettiği ücret ile kendisinin ve ailesinin yaşam standartlarını oluşturması, yaşamını idame ettirebilmesi, bunların yanı sıra sosyal yaşamda var olabilmesi ve sosyal hayata katılım sağlayabilmesi gibi olgu ve durumları

içerisinde barındırmaktadır. Çalışmanın olmadığı, düzensiz çalışmanın ya da düşük gelir ile çalışmanın var olduğu aile ortamlarında sosyo-ekonomik problemlerin varlığı söz konusu olmaktadır. Ailenin gelir düzenliliğinin olmaması ya da gelir seviyesinin düşük olması, beraberinde aile içerisindeki çocuk ya da çocukların yaşam standartlarını, eğitim hayatlarını, sosyal hayata katılım ve gelişimlerini de doğrudan etkilemektedir. Ayrıca ekonomik problemlerin getirdiği stres, kaygı, korku, hayal kırıklığı gibi durumlar, ebeveynler arası iletişime ve ebeveynler ile çocuk arasındaki iletişime de yansımakta; ekonomik problemlerin çözilememesi durumu aile parçalanmalara ve çocukların korunma ihtiyacının doğmasına sebebiyet verebilmektedir. Bu ifadeler nezdinde kurum bakımı deneyimi olan bireylerin düşük eğitim düzeyine, düşük gelir getirici işlerde çalışan ya da çalışma yaşamı olmayan, buna bağlı olarak sosyo-ekonomik koşulları düşük ailelerin çocukları olduğu görülmektedir.

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin en çok yararlanmış oldukları kurum bakımı modelinin çoğunluk adına yetiştirme yurdu ve çocuk yuvası hizmet modelleri olduğu görülmektedir. Bu durumun ortaya çıkmasında çocuk evleri sitesi ve çocuk evi hizmet modellerine göre yetiştirme yurdu ve çocuk yuvalarının daha eski ve uzun yıllar korunmaya ihtiyacı olan çocuklar adına hizmet vermiş olması etkilidir.

Çalışma hayatı, kişinin elde ettiği gelir ile yaşamını idame ettirebilmesi ve bu gelir ile sosyal hayata katılımı ve kendini gerçekleştirebilmesi gibi pek çok kıymeti beraberinde getirmektedir. Ayrıca çalışma yaşamı, kişiye çalışma ortamında kurduğu mesleki ilişkiler ve arkadaşlık ilişkileri ile sosyal ağlar oluşturmalarını, sosyal katılım sağlamasını, kendini değerli hissedebilmesini de sağlamaktadır. Bu bilgilere paralel olarak yapılan çalışmada çalışmakta olan ve çalışma yaşamına sahip olan kurum bakımı deneyimi olan bireylerin sosyal becerilerinin iş sahibi olmayan kişilere göre daha yüksek olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Eğitim, insanın gelecekte sahip olacağı iş ve bu işin niteliği üzerinde doğrudan etkilidir. Eğitim seviyesi arttıkça, kişilerin daha iyi mesleklere sahip olması, daha iyi gelir elde edebilmeleri ve sosyal olarak kendilerini gerçekleştirebilmek için daha fazla fırsata sahip olması muhtemeldir. Bu durumların yanı sıra eğitim, insanların kendisini ve yaşamı anlamlandırabilmesi adına daha fazla bilgi birikimine sahip olmasını kişilere sunmakta, ayrıca eğitim süreçleri grup çalışması, dayanışma, yardımlaşma, sosyal katılım gibi pek

çok sosyal olgu ve süreci de beraberinde getirmektedir. Doğal olarak eğitim seviyesi arttıkça kurum bakımı deneyimi olan kişilerin de sosyal deneyim ve becerileri de bu duruma paralel olarak artış göstermektedir.

Günümüz dünyasında ekonomik güç, kişinin sosyal koşullarına doğrudan etki etmekte: kişilerin maddi kazançları kişilere sosyal yaşama katılım fırsatlarını daha da arttırmaktadır. Sinema, tiyatro, spor, eğlence hayatı, gezi gibi pek çok sosyal faaliyeti gerçekleştirebilmek, karşılığında bir takım maddi külfetleri beraberinde getirmektedir. Kişilerin ekonomik gelir düzeyleri arttıkça sosyal yaşama katılım fırsatları da aynı yönde artmaktadır. Kurum bakımı deneyimi olan bireyler için de aynı gerçekliğin söz konusu olması şaşırtıcı değildir. Zira kurum bakımı geçmişine sahip kişilerin aylık kazançları arttıkça sosyal becerilerinin de artmakta olduğu ortaya çıkmıştır.

İnsan, anne karnına düştüğü günden yaşamının sona erdiği güne kadar çevreyle etkileşim içerisinde. Bu etkileşim, her insan için sosyal bir varlık olmayı da zorunlu kılmaktadır. İnsanın sosyal olarak gelişmesi ve olgunlaşması ise alınan her yaş ve bu yaşın getirisi olan sosyal deneyimlerle gerçekleşmektedir. Bu bağlamda insanların yaşları ile sosyal becerileri arasındaki ilişki göz ardı edilemez. Kurum bakımı deneyimi olan bireyler için de benzer şekilde kişilerin yaşları arttıkça olgunluğun artması ve sosyal bulunuş ve deneyimlerin çoğalmasına paralel bir sosyal beceri artışı olduğu ifade edilebilir.

Kurum bakımı hizmet modelleri, her ne kadar günümüzde ev tipi modellerle aile ortamlarına olabildiğince yakın koşullarda hizmet vermeye çalışıyor olsa da bir aile ortamının çocuğa sağlayacağı aile sıcaklığı, aile içi dayanışma, yardımlaşma, kuvvetli sevgi bağları, çıkara dayanmayan ilişki ağları, ebeveyn çocuk ilişkileri, kardeş ilişkileri gibi çocuğun gelişimine pozitif katkı sağlayan olguları sağlaması mümkün değildir. Aktarılan bilgiler ışığında kurum bakımı deneyimi olan bireylerin kurum bakımından yararlanma sürelerinin arttıkça ve buna paralel aile ile yaşanan süre azaldıkça sosyal becerilerinde de düşüşün var olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu bulgu çocukların psikososyal gelişimlerinde aile faktörünün kilit bir role sahip olduğunu, aile ortamının çocuğa sağladığı olanaklar ve duygusal bağların kişilerin sosyal becerilerinin gelişimi için daha sağlıklı bir ortam sağladığı gerçeğini ortaya koymaktadır.

Yetiştirme yurtları ve çocuk yuvaları, az sayıda personelin çalıştığı ve bugün çocuk alanında belli eğitimlere sahip olan bakım elemanlarının yer almadığı, kısaca nicelik ve

nitelik bakımından yeterli personele sahip olmayan kuruluşlardı. Bunun yanı sıra korunma altında bulunan çocuklara bu kuruluşlarda kalabalık ve ranzalardan oluşan koğuş tipi yatakhanelerde hizmet sunulmaktaydı. Ayrıca çocukların kullanımına sunulan tuvalet, banyo, etüt odası gibi ortak alanlar da oldukça kalabalık kitlelere hizmet verecek şekilde dizayn edilmişti. Çocukların beslenmeleri, söz konusu kuruluşlarda yer alan yemekhanelerde genellikle tabldot sistemi içerisinde çocuklara sunulmakta, yemeklerin temini ise bazı kuruluşlarda yemek şirketleri ile yapılan ihale anlaşmalarıyla bazı kuruluşlarda da kuruluş içerisinde yer alan tek bir mutfak içerisinde hazırlanarak çocuklara sunulurdu. Söz konusu bu fiziki şart ve olanakları sebebiyle ev ve aile ortamından oldukça uzak bir şekilde ihtisaslaşmış bu kuruluşların çocukların gelişimleri üzerindeki olumsuz etkileri, uzun yıllar tartışılmış ve bazı araştırmalara da konu olmuştur. Çocuklar üzerinde ilginin yoğunlaşması ve aile ortamına daha yakın ev tipi sosyal hizmet kuruluşlarına geçişe dair üretilen sosyal politikalar neticesinde yetiştirme yurtları ve çocuk yuvaları ülke genelinde yıllar içerisinde azaltılarak hizmetleri sonlandırılmıştır. Zira 2006 yılında ülke genelinde 229 adet hizmet veren yetiştirme ve çocuk yuvası var iken 2017 yılı sonuna gelindiğinde söz konusu kuruluşlar tamamen kapatılmıştır (ASHB).

Günümüzde ise yetiştirme yurtları ve çocuk yuvalarının yerini koordinasyon merkezlerine bağlı olarak hizmet veren çocuk evleri ve çocuk evleri siteleri almıştır. Bu kuruluşlar en fazla 3 veya 4 çocuğun aynı odalarda birlikte kaldıkları, ranza ve koğuş tipi sistemden öte yatak odaları şeklinde düzenlenmiş, günümüzde ailelerin yaşamın idame ettirdiği apartman dairesi ya da müstakil evler şeklinde dizayn edilmiş, her evde ayrı ayrı çocukların ortak kullanımına göre düzenlenmiş salon, çalışma odası, kütüphane, mutfak, yemek odası gibi bölümleri bulunan ev tipi kuruluşlardır. Çocuklar için aile yaşamına daha yakın bir şekilde dizayn edilen bu sosyal hizmet birimleri, çocuk alanında ilgili mevzuat gereği belirli eğitimlere sahip olan bakım elemanlarını da çocuklarla 7 gün 24 saat usulüyle ilgi ve iletişim halinde olacak şekilde bünyesinde barındırmaktadır. Nicelik ve nitelik bakımından personel durumu oldukça iyileştirilmiş ve çocuklar için aile ortamına daha yakın ve çocuklar için daha fazla özel alan barındıran ev tipi bu kuruluşların daha önceki kuruluş tiplerine göre daha kaliteli hizmet vermesi neticesinde çıktıları da daha iyi düzeydedir. Bu bilgiler çerçevesinde araştırma verileri incelendiğinde de günümüzde hizmet vermekte olan yeni tip kurum bakımı modellerinden hizmet almış bireylerin sosyal becerilerinin diğer modellerden yararlanmış bireylere göre daha iyi

düzeyde olduğu ortaya çıkmıştır. Bu duruma direk etkileyen bir örnek olarak eski tip kurum modellerinin aksine günümüzde hizmet veren kurum modellerinde çocukların gıdaya ulaşımı süreçlerine çocuklar da dahil edilmektedir. Çocukların yaşam birimlerine yakın bölgelerde yer alan market ve pazarlarda düzenli aralıklarla çocuklarla birlikte ilgili personel alışverişe çıkmakta, kaliteli ürün seçme ve ürün karşılaştırma, tasarruf etme, alışveriş yapma, para harcama gibi sosyal yaşamda kullanılan beceri ve süreçlere çocuklarda tanıklık edip dahil olmaktadır. Çocukların gıda temini süreçlerine dahil edilmesi durumu elbette çocukların sosyal becerilerine de doğrudan etki sağlamaktadır. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından üretilen sosyal politikalar gereği yenilenen kurum bakımı modellerinin korunmaya ihtiyacı olan çocukların sosyal gelişimleri adına başarılı sonuçlar verdiği de bu çıktılar nezdinde görülmektedir.

Son olarak, kurum bakımı deneyimi olan bireylerin kurum bakımı süreçlerini detaylandıran kurum bakımı süresi, yararlanılan kurum bakımı modeli ve kurum bakımı sürecinde aile ve akraba ilişkilerine dair sorular ile uygulanan sosyal beceri ölçeğinde yer alan maddeler anlamlılık bakımından analiz edilmiştir. Yapılan analizler neticesinde kurum bakımında kalma süreleri ile yararlanılan kurum bakımı modeli verilerinin ölçek maddelerinden 13'er madde ile anlamlı farklılık ortaya koyduğu görülmüş; kurum bakımı süreçleri içerisinde bireylerin aile ve akraba ilişkileri ile ölçek maddeleri arasındaki anlamlı farklılık arz eden 21 maddenin var olduğu görülmüştür. Bu bulgulara göre kurum bakımından yararlanma sürelerindeki farklılık ile yararlanılan kurum bakımı modellerindeki farklılığın bireylerin sosyal beceriler üzerinde etkisinin var olmasının yanı sıra kurum bakımında aile ve akraba ilişkilerindeki sıklık ve iletişim düzeyinin korunmaya ihtiyacı olan çocukların sosyal becerilerinin gelişimi üzerinde daha önemli etkilere sahip olduğu değerlendirilmesine varılmıştır. Zira sosyal bir varlık olan insan, içinde doğup büyüdüğü, ancak belirli bir durum, olay sonrası yaşanan aile parçalanmaları, ailenin yok olması vb. pek çok sebep sonucu korunmaya ihtiyacı oluşması sonrası var olduğu sosyal çevreden ayrılarak kurum bakımının getirisi olan yeni bir sosyal çevreye dahil olmaktadır. Ancak kurum bünyesinde süreç içerisinde yapılacak mesleki çalışmaların da kapsamında çocuğun mümkün mertebe aile ve akraba çevresi ile iletişimini sürdürmesi, zaman zaman bu çevre tarafından ziyaret edilmesi, belirli aralıklarla bu çevreye izinli olarak gitmesi: o çocuğun hem öz benlik saygısının gelişiminde, kendisini kıymetli hissettiğinde pozitif etkiler sağlamakta, hem de bu ilişkiler

çocuğun doğmuş olduğu çevre ile sosyal bulunuş, sosyal deneyim ve sosyal katılım gibi imkanlarını artırmaktadır. Doğal olarak aile akraba iletişimi ve ilişkilerinin daha iyi olmasının, küçüğün sosyal gelişimi adına daha iyi sonuçlar elde edilmesini sağladığı ortaya çıkmaktadır.

Yapılan araştırma neticesinde elde edilen sonuçlara göre çocuk alanında yapılan mesleki çalışmalara, politika ve uygulamalara aşağıdaki şekilde öneriler getirilmiştir.

Araştırmada kurum bakımı deneyimi olan bireylerin ailelerinin çoğunlukla eğitim düzeyleri düşük düzeyde olan, düzenli bir iş ve gelir sahibi olmayan sosyo-ekonomik düzeyi düşük aileler olduğu görülmektedir. Bu soruna binaen sosyal hizmet mesleğinin koruyucu önleyici mekanizmaları genişletilmeli ve işlevsel hale getirilmeli, bu kapsamda sosyo-ekonomik düzeyi düşük ailelere yönelik ülke genelinde risk haritaları çıkarılmalı, bu ailelerdeki yoksulluk halinin azaltılmasına yönelik ekonomik temelli çalışmalar ve ailelerin ebeveynlik bilinçlerinin geliştirilmesine ve kriz yönetiminin güçlendirilmesine dair eğitim ve bilinçlendirme çalışmaları yapılmalıdır. Yapılacak bu çalışmaların multidisipliner bir çerçevede gerçekleştirilmesi gerekmekte olup sosyal hizmetin yanı sıra sosyoloji, eğitim bilimleri, psikoloji gibi diğer disiplinler ve Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı gibi diğer bakanlıklar ile uyum içerisinde koordineli çalışmalar yürütülmelidir.

Kurum bakımı deneyimi olan bireyler içerisinde üniversite düzeyinde eğitimi olanların sayısının az olduğu ve bu sayının az olmasında 3413 sayılı kanun gereği yapılan atamalarda lise düzeyi eğitime sahip bireyler ile üniversite düzeyi eğitime sahip bireylerin atama sonrası maddi gelirleri, özlük hakları ve atama esnasındaki atanma şartları arasında kayda değer farkların bulunmamasından kaynaklı olabileceği sonuç bölümünde tartışılmıştır. Bu nedenle 3413 sayılı kanun gereği yapılacak atamalarda üniversite düzeyinde eğitim gören bireylerin atama şartlarının daha teşvik edici şekilde düzenlenmesi, özlük haklarının yükseltilmesi, ön lisans, lisans ve üzeri eğitime sahip olan bireylerin unvana göre atanması koşullarının iyileştirilmesi, yapılacak düzenlemelere dair kurum bakımında yer alan çocukların bilgilendirilmesi ve eğitime teşvik edilmesi gerekmektedir. Yapılacak bu çalışmalar neticesinde kurum bakımı deneyimi olan bireyler içerisinde eğitim düzeyi daha yüksek bireyler yetiştirilebileceği ve bu eğitimin kurum

bakımı sonrası bireylerin sosyal becerilerine ve yaşam becerilerine de katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

Çalışmanın bireye sağladığı ekonomik özgürlük ve bu maddi kazancın getirisi olan sosyal fırsatların yanı sıra çalışma hayatının insan yaşamına kattığı sosyal kazançlar oldukça kıymetlidir. Buna göre korunmaya ihtiyacı olan çocukların reşit olmaları ve eğitimlerini tamamlamaları sonrası istihdam edilmeleri söz konusu kitle adına önemli bir kazanımdır. Ancak her ne kadar korunmaya ihtiyacı olduğu tespit edilip kurum bakımı hizmetlerinden yararlandırılan; ancak 3413 sayılı kanun gereği atanabilmeye dair iki yıl süre ile kurum bakımında kalma ve kurum bakımından reşit olarak ayrılma koşullarını sağlamayan bireylerin de kurum bakımı sonrası iş sahibi olabilmelerine dair politikaların geliştirilmesi gerekmektedir. Ayrıca kurum bakımı sonrası yapılacak işe yerleştirmelerde devlet kadroları tek çare olarak görülmemelidir; özel sektörde de kurum bakımı deneyimi olan bireylerin istihdamına yönelik politikalar geliştirilmeli uygulanırlığı artırılmalı, bu istihdam sonrası bireylerin takibi ve iş yaşamının korunup desteklenmesine dair politika ve mesleki çalışmalar geliştirilmelidir.

Yapılan çalışmada elde olan sonuçlardan biri de kurum bakımı süreçleri içerisinde çocuklar için aile ve akraba iletişimi ve ilişkilerinin iyi olmasının çocuğun sosyal gelişimine katkı sağladığı yönündedir. Bu kapsamda kurum bakımı hizmeti içerisinde ilgili meslek elemanlarınca çocuğun aile ve akraba bağlarını güçlendirici çalışmalara önem vermesi, bu ilişkilere dair hem çocuğu hem de söz konusu çevreye düzenli rehberlik sağlaması, çocuğun gelişimsel ve mesleki süreçlerine bu çevreyi de dahil edebilmesi çocuğun iyilik hali adına faydalı olacağı düşünülmektedir.

Günümüzde korunmaya ihtiyacı olan çocuklar için kurum bakımı hizmeti vermekte olan çocuk evleri ve çocuk evleri siteleri, eski kurum bakımı modellerine göre daha iyi koşullara sahip, personel anlamında da nitelik ve nicelik olarak geliştirilmiş modellerdir. Yapılan çalışmada da elde edilen veriler ve sonuçlara göre günümüzde hizmet veren bu modellerin eskiye göre sosyal beceri çıktılarının daha iyi seviyede olduğu görülmektedir. Ancak her ne kadar kurum bakımı modelleri geçmişten günümüze geliştirilmiş ve halen de geliştiriliyor olsa da bir çocuğun aile yanında sahip olduğu sevgi bağları, çıkara dayanmayan ilişkiler, aile içi yardımlaşma ve dayanışma gibi dinamiklere kurum bakımı

içerisinde sahip olması mümkün görünmemektedir. Her çocuğun bir aileye sahip olabilmesi ve o aile içerisinde yetişmesi onun gelişimi adına önem arz etmektedir.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının 2011 yılı ile 2021 yılı istatistikleri karşılaştırıldığında aile temelli hizmet modelleri olarak 2011 yılında 1282 çocuk koruyucu aile, 11444 çocuk ise evlat edinme hizmet modelinden yararlanırken; 2021 yılı için 8459 çocuk koruyucu aile, 18391 çocuk ise evlat edinme hizmetinden yararlandırılmaktadır. Bu veriler on yıllık bu süreçte aile temelli hizmet modellerinin uygulamalarında başarılı bir artışın söz konusu olduğunu göstermektedir. Ancak 2011 yılı için kurum bakımı hizmetinden yararlandırılan çocuk sayısı 14320 iken 2021 yılı için 13302 olduğunu göstermekte ve on yıllık süre içerisinde kurum bakımı hizmetinden yararlanan çocuk sayısında ciddi bir düşüşün olmadığı görülmektedir. Tüm veriler birlikte değerlendirildiğinde hem koruma altına alınan çocuk sayısında on yıllık süreçte artışın söz konusu olduğu, hem de kurum bakımı hizmetinin halen uygulamada sıkça yer almakta olduğunu göstermektedir. Buna göre hem 5395 sayılı kanunda yer alan çocuk için kurumda bakım ve kurumda tutmanın son çare olarak görülmesi ilkesinden hem de bir çocuk için ailenin sahip olduğu kıymetten hareketle kurum bakımı hizmetlerinin yerini aile temelli hizmetlerin alması adına çalışmalar ve politikalar üretilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda özellikle geçici koruyucu aile modeli ile uzmanlaşmış koruyucu aile modeli daha işlevsel ve uygulanır hale getirilmeli; koruyucu aile hizmet modelinin daha profesyonel bir anlam kazanabilmesi ve toplumda daha fazla yer alabilmesi adına hem mevzuatsal hem de tanıtımsal çalışmalar gerçekleştirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Ağdemir, S. (1991). Aile ve Eğitim. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 1(1).
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Kanun Numarası 6518 (Kabul Tarihi Şubat 06, 2014).
- Akbaş, E., & Erükçü, G. (2012). Türkiye'de Çocuk Mahkemeleri Uygulamalarına Eleştirel Bir Bakış. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi*, 135-153.
- Akkök, F. (1996). *İlköğretimde Sosyal Becerilerin Geliştirilmesi (Öğretmen El Kitabı)*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Akyüz, E. (2018). *Çocuk Hukuku Çocukların Hakları ve Korunması* (8. b.). Ankara: Pegem Akademi.
- Algül, S. (2009). Erzurum'da Yetiştirme Yurdunda Kalan Ergenlerde Sosyo Demografik Özellikler İle Psikiyatrik Belirti ve Tanı Dağılımı. *Uzmanlık Tezi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- ASHB. (tarih yok). *Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı*. Aralık 28, 2021 tarihinde Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü Tarafından Yürütülen Projeler: <https://www.aile.gov.tr/projeler/athgm-projeler/> adresinden alındı E.T. 28/12/2021
- ASHB. (tarih yok). *Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü*. İstatistikler: <https://www.aile.gov.tr/media/87499/kurumsal-istatistikler.pdf> adresinden alındı E.T. 23/02/2022
- Avcioğlu, H. (2001, Eylül). İditme Engelli Çocuklara Sosyal Becerilerin Öğretilmesinde İşbirlikçi Öğrenme Yaklaşımı İle Sunulan Öğretim Programının Etkililiğinin İncelenmesi. *Doktora Tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Aydın, B. (2019). Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuk Örnekleminde Sosyal Hizmet Uzmanlarının Uygulamaları Üzerinden Mesleki Rollerinin İncelenmesi: Niteliksel Bir Araştırma. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Aycul, M. (2019). Korunmaya İhtiyacı Olan Çocukların Sosyal Gelişiminde Çocuk Evlerinin Rolü(Sakarya Örneği). *Yüksek Lisans Tezi*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi.
- Bağdat, C. (2018). 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunundaki Danışmanlık Tedbirinin Sosyal Hizmet Açısından Değerlendirilmesi. *Yüksek Lisan Tezi*. İstanbul: Üsküdar Üniversitesi.

- Barış, İ., & Taylan, H. H. (2020). Korunma İhtiyacındaki Çocuklar. E. S. Malkoç içinde, *Sosyal Hizmetin Temel Konuları* (s. 293-311). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Başer, H. (2013). Çocuk Refahı Alanında Yeni Hizmet Modeli "Çocuk Evleri". *Yüksek Lisans Tezi*. Konya: Selçuk Üniversitesi.
- Baysal, A. E. (2017). Koruyucu Aile Uygulamaları ve Sonuçları: İstanbul Örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi.
- Bilgin, Ö., & Yetimoğlu, E. N. (2018). Çocuk Koruma İlk Müdahale ve Değerlendirme Birimleri: Birime Teslim Edilen Çocuklara İlişkin Bir Araştırma. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 25-49.
- Birkök, C. (2018). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. 09 01, 2022 tarihinde <https://docplayer.biz.tr/4690034-Bilimsel-arastirma-yontemleri-m-cuneyt-birkok.html> adresinden alındı E.T. 09/01/2022
- Boduroğlu, G. (2016). Kurum Bakımından Ayrılan Bireylerin Yaşamın Düzenlenmesi ve Uyum Sürecinde Karşılaştığı Sorunlar ve Sosyal Destek Kaynakları. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Yıldırım Beyazıt Üniversitesi.
- Bulut, I. (1995). Korunmaya Muhtaç Genç Kızların Sağlığına Etki Eden Psikolojik Faktörler. *Krİz Dergisi*, 104-113.
- Buran, M., & Çalık Var, E. (2019). Çocuk Destek Merkezlerinden Reşit Olarak Ayrılan Bireylerin Sosyal Hayata Uyum Süreci. *Sosyal Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 149-161.
- Büyüköztürk, Ş., Çokluk Bökeoğlu, Ö., & Köklü, N. (2009). *Sosyal Bilimler İçin İstatistik*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Cılga, İ. (1989). Korunmaya Muhtaç Gençlerin Sorunları ve Yetiştirme Yurtları. *Başbakanlık Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, Gençlik Hizmetleri Daire Başkanlığı*, 62-68.
- Cronbach, L. (1951). Coefficient Alpha And The Internal Structure of Tests. *Psychometrika*, 297-334.
- Çakır, Ö. (2002). Sosyal Dışlanma. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(3), 83-104.
- Çayır, H. (2019). Kurum Bakımı Geçmiş Olan Bireylerin Kurum Bakımı Deneyimleri ve Etiketleme Durumları. *Yüksek Lisans Tezi*. Yalova: Yalova Üniversitesi.
- Çetin, H., & Çavuşoğlu, H. (2009). Yetiştirme Yurdunda ve Aileleri İle Yaşayan Adölesanların Benlik Saygıları ve Psikolojik Belirtilerinin Karşılaştırılması. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 137-144.
- ÇHGM. (2022). aile.gov.tr. <https://www.aile.gov.tr/ss/cocuk-hizmetleri-genel-mudurlugu/evlat edinme-hizmeti/> adresinden alındı E.T. 03/10/2022

- ÇHS. (1989, Kasım 20). Aralık 12, 2021 tarihinde <https://www.unicef.org/turkey/%C3%A7ocuk-haklar%C4%B1na-dair-s%C3%B6zle%C5%9Fme> adresinden alındı E.T 12/12/2021
- Çocuk Destek Merkezleri Hakkında Yönetmelik, 29310 (Resmi Gazete Mart 29, 2015).
- Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, 27015 (Resmi Gazete Ekim 05, 2008).
- Çocuk Hizmetlerine İlişkin Genelge, 2015/12 (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü Mayıs 07, 2012).
- Çocuk Koruma Hizmetleri Planlama ve Çocuk Bakım Kuruluşlarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, 31945 (Resmi Gazete Eylül 06, 2022).
- Çocuk Koruma Kanunu, Kanun Numarası 5395 (Kabul Tarihi Temmuz 3, 2005).
- Çubukçu, Z., & Gültekin, M. (2006). İlköğretimde Öğrencilere Kazandırılması Gereken Sosyal Beceriler. *Bahar Dergisi*, 155-174.
- Davarcı, Y., & Zengin, Z. S. (2019). Korunma İhtiyacı Olan Çocukların Rehabilitasyonunda Din Eğitiminin Rolü. *İslami Araştırma Dergisi*, 255-277.
- Ercan, İ., & İsmet, K. (2004). Ölçeklerde Güvenirlik ve Geçerlik. *Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 211-216.
- Ergil, H. A. (2018). Kurum Bakımında ve Ailesi Yanında Yetişmiş Bireylerin Sosyal Uyum Düzeylerinin Karşılaştırılması. *Yüksek Lisans Tezi*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Ersoy, A. F., & Hurasan, M. (2017). Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmeti Alan Çocukların Sosyal Etkinliklere Katılımlarına İlişkin Ailelerinin Değerlendirmeleri . *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi(UKSAD)*, 195-204.
- George, D., & Mallery, P. (2010). *SPSS for Windows step by step. A simple study guide and reference* (10. b.). Boston: MA: Pearson Education.
- Gökçearslan Çiftçi, E. (2009). Türkiye'de ve Dünyada Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuklara Yönelik Hizmetlerin Tarihsel Gelişimi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 53-66.
- Gurbetoğlu, A. (2018). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. <http://agurbetoglu.com/files/2020ARA%C5%9ETIRMA> adresinden alındı E.T. 09/07/2022
- Günkör, C., & Özdemir, M. (2017). Sosyal Sermaye ve Eğitim İlişkisi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* , 70-90.
- Hodges, J., & Tizard, B. (1989). IQ And Behavioural Adjustment of Ex-institutional Adolescents. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 53-75.

- İnan, A. N. (1996). Çocuk Hukuku Bakımından Korunma Kararı, Koruma ve Emniyet Tedbiri Kavramları. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1-21.
- İslamoğlu, A., & Alınçık, Ü. (2014). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. İstanbul: Beta Basım Yayım A.Ş.
- Kara, A. (2021, Haziran). Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Beceri, Fiziksel Aktivite ve Akademik Başarı Özelliklerinin İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Gedik Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın.
- Karataş, K. (2007). Türkiye’de Çocuk Koruma Sistemi ve Koruyucu Aile Uygulamaları Üzerine Bir Değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 7-20.
- Keçe, H. (2018). Çocuk Destek Merkezlerinde Yaşayan Cinsel İstismar Mağduru Kız Çocuklarının Sosyal Kaygı Düzeyleri. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Kiliç, S. (2016). Cronbach's Alpha Reliability Coefficient. *Psychiatry and Behavioral Sciences*, 47.
- Korkmaz, B. C. (2019). Korunmaya Muhtaç Çocukların Kaldıkları Kurumlara İlişkin Memnuniyet Düzeyleri İle Yaşam Doyum Düzeyleri Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma. *Yüksek Lisans Tezi*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi.
- Koruyucu Aile Yönetmeliği, 28497 (Resmi Gazete Aralık 14, 2012).
- Mamur Işıkcı, Y., & Karatepe, S. (2016). Türkiye’de Çocuğa Yönelik Sosyal Politika Uygulamaları ve Tarihsel Analizi. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 69-100.
- Meraki, S. (2019). Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetinden Faydalandırılan Ailelerin Çocuk İstismarı ve İhmali Konusunda Farkındalık Düzeylerinin İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Özbesler, C. (2009). Koruyucu Aile Hizmetlerinde Değerlendirme Süreci. *Sosyal Politikaları Çalışma Dergisi*, 86-94.
- Padem, H., Göksu, A., & Konaklı, Z. (2012). *Araştırma Yöntemleri*. Sarajevo: International Burch University Yayınları.
- Saçan, S., & Şimşek, Z. (2014). Kurum Bakımından Aile Yanına Döndürülen 6-18 Yaş Çocukların Duygusal ve Davranış Sorunları. *Qualitative Studies*, 1-18.
- Samancı, O., & Uçan, Z. (2017). Çocuklarda Sosyal Beceri Eğitimi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 281-288.
- Sosyal Hizmetler Kanunu, Kanun Numarası 2828 (Kabul Tarihi Mayıs 24, 1983).

- Sosyal Hizmetler Kanunu Kapsamında Tanınan İstihdam Hakkının Kullanımına İlişkin Yönetmelik, 27015 (Resmi Gazete Ekim 05, 2008).
- Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Hakkında Yönetmelik, 29284 (Resmi Gazete 03 03, 2015).
- Şenocak, H. (2006). Korunmaya Muhtaç Çocuklara Sağlanan Bakım Yöntemleri. *In Journal of Social Policy Conferences*, (s. 177-228).
- T.C. Anayasası, Kanun Numarası 2709 (Kabul Tarihi Ekim 18, 1982).
- Tatar, A., Özdemir , H., Dindan Haşlak, F., Atsızelti, Ş., Özüdoğru, M., Çavuşoğlu, F., . . . Saltukoğlu, G. (2018). Yetişkinler İçin A Sosyal Beceri Ölçeği'nin Geliştirilmesi ve Psikometrik Özelliklerinin İncelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 69-88.
- Tomanbay, İ. (1999). *Sosyal Çalışma Sözlüğü:Toplumbilim,Ruhbilim, Eğitimbilim, Yöntembilim, Nüfusbilim, Hukuk ve Ekonomi Boyutlarıyla*. Ankara: Selvi Yayınları.
- Tomanbay, İ. (2011). Avrupa Birliği Ülkelerinde Çocuk Koruma Anlayışı ve Türkiye'deki Çocuk Koruma Kanunu. *SABEV Yayını*, 17-31.
- Türk Medeni Kanunu, Kanun Numarası 4721 (Kabul Tarihi Kasım 22, 2001).
- Türk, M. S. (2021). Korunmaya İhtiyacı Olan Çocukların Koruma ve Bakım Altına Alınma Nedenleri Üzerine Bir Araştırma: Kocaeli/Gebze İlçesi Örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Üsküdar Üniversitesi.
- Umumi Hızfıssıhha Kanunu, 1593 (Resmi Gazete 1930).
- Üstün, B. (2008). Yetiştirme Yurdu Deneyimi Olan Genç Yetişkinlerin Çocuklarının Duygusal ve Davranışsal Sorunları. *Yüksek Lisans Tezi*,. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Üstüner, S., Erol, N., & Şimşek, Z. (2005). Koruyucu Aile Bakımı Altındaki Çocukların Davranış ve Duygusal Sorunları. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 130-140.
- Varol, B. (2017). Kurum Bakımı Deneyimi Olan Yetişkinlerin İş Yaşamına Uyumları. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi.
- Wikipedia. (tarih yok). *Act for the Relief of the Poor 1601*. Aralık 29, 2021 tarihinde https://en.wikipedia.org/wiki/Act_for_the_Relief_of_the_Poor_1601 adresinden alındı E.T.29/12/2021
- Yazıcı, E. (2013). Türkiye'de Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yönelik Sosyal Hizmetler: Kurum Bakım Hizmetinden Yararlanmış Bireyler Üzerine Bir Araştırma. *Doktora Tezi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.

- Yetiştirme Yurtlarının Kuruluş ve İşleyişine Dair Yönetmelik, 22462 (Resmi Gazete Kasım 13, 1995).
- Yolcuoğlu, İ. G. (2009a). Türkiye'de Çocuk Koruma Sisteminin Genel Olarak Değerlendirilmesi. *Aile ve Toplum*, 43-57.
- Yolcuoğlu, İ. G. (2009b). Çocuk Koruma Sisteminde Aileyle Çalışma Esasları. İstanbul Örneğinde Çocuklar ve Ailelerinin Gereksinimler, Güçlülük ve Risk Faktörleri Açısından Değerlendirilmesi. *Doktora Tezi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Yüceer, T. (2012). Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin Evlilik Uyumları. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Yüksel, G. (1997). Sosyal Beceri Eğitiminin Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeyine Etkisi. *Doktora Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı.
- Yüksel, G. (1999). Sosyal Beceri Eğitiminin Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerine Etkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(11), 37-47.
- Yüksel, Z. (2016). Kurum Bakımında Kalmış Yetişkinlerde Bağlanma Biçimleri ve Ruhsal Sorunlar. *Yüksek Lisans*. Ankara: Ankara Üniversitesi.

EK

Ek 1: Etik Kurul Onayı

Evrak Tarih ve Sayısı: 03.02.2022-102766

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Etik Kurulu

Sayı : E-61923333-050.99-102766
Konu : 42/06 Osman CEYHAN

03.02.2022

Sayın Osman CEYHAN

İlgi : Osman CEYHAN 17.01.2022 tarihli ve 0 sayılı yazı

Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulunun 02.02.2022 tarihli ve 42 sayılı toplantısında alınan "06" nolu karar ile Osman CEYHAN'ın başvurusu **uygun** görülmüş ve karar örneği ekte sunulmuştur.

Bilgilerinizi rica ederim.

Prof. Dr. Bayram TOPAL
Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu
Başkanı

Ek: Karar Yazısı (1 Sayfa)

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Doğrulama Kodu :BSN5757SPS Pin Kodu :83182

Belge Takip Adresi : <https://turkiye.gov.tr/ebd?eK=5783&eD=BSN5757SPS&eS=102766>

Bilgi için: Hanife Babacan
Unvanı: Birim Evrak Sorumlusu

Ek 2: Etik Kurul Karar Yazısı

KARAR

6. Osman CEYHAN'ın “ Kurum Bakımı Sonrası Ataması Yapılmış Bireylerin İş Hayatında Yaşamış Oldukları Problemler ” başlıklı çalışması görüşmeye açıldı.

Yapılan görüşmeler Osman CEYHAN'ın “ Kurum Bakımı Sonrası Ataması Yapılmış Bireylerin İş Hayatında Yaşamış Oldukları Problemler ” başlıklı çalışmasının Etik açıdan **uygun** olduğuna oy birliği ile karar verildi.

Ek 3: Ölçek İzni Hakkında

Osman Ceyhan

Alici: arkuntatar ▾

11 Ara 2021 Cmt 21:45 ☆ ↶ ⋮

Hocam merhabalar,

Sakarya Üniversitesi Sosyal Hizmetler Bölümü Yüksek Lisans öğrencisiyim; ismim Osman Ceyhan. Kurum bakımı (Devlet Koruması Altında) deneyimi olan bireylerin sosyal uyumlarını ölçen ve değerlendiren bir tez üzerine çalışma yürütmeyi planlıyorum. Uygun görmeniz durumunda tarafınız ve ekbinizce hazırlanmış olan "A Sosyal Beceri Ölçeği" ni kullanmak istiyorum. Uygun görmeniz durumunda cevabınızda ölçeğin uygulama belgelerini tarafımıza göndermenizi rica ediyorum.

İyi günler ve iyi çalışmalar dilerim.

Osman Ceyhan

14 Ara 2021 Sal 09:58 ☆

Arkun hocam merhabalar; Mailim altlarda kalmıştır diye yeniden mail atma gereği duydum. Talebime şair cevabınızı bekliyorum. İyi günler dilerim 11 Ara 2021 Cmt 2

Arkun Tatar

Alici: ben ▾

14 Ara 2021 Sal 10:03 ☆ ↶ ⋮

Osman,

Gördüm mailini. Bilgisayar yanımda değil. En kısa sürede gönderirim.

Osman Ceyhan

Alici: Arkun ▾

14 Ara 2021 Sal 10:12 ☆ ↶ ⋮

Çok teşekkürler hocam, bekliyorum.

14 Ara 2021 Sal 10:03 tarihinde Arkun Tatar şunu yazdı:

Yanıtla

Yönlendir

Hatalar: 301

Ek 4: Ölçek İzni Hakkında 2

Arkun Tatar

Alıcı: ben ▾

Ekleddim.

İyi çalışmalar,

arkun

Begin forwarded message:

On Perşembe, Nisan 15, 2021, 10:57 ÖÖ, Arkun Tatar <arkun.tatar@...> wrote:

14 Ara 2021 Sal 15:13 ☆ ↩ ⋮

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad: Osman CEYHAN	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Hacettepe Üniversitesi
Fakülte	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Bölümü	Sosyal Hizmet
Makale ve Bildiriler	
1. Aykul, M., Ceyhan, O., Şeker, O. F., & Aytaç, S. (2022). Çocuk Alanında Çalışan Bakım Elemanlarının Sorunları Üzerine Nitel Bir Çalışma. Sosyal Sağlık Dergisi, 2(2), 100-123.	